

**ЗБИРНИ КОМЕНТАР РАДНИХ ГРУПА НКЕУ ЗА
ПОГЛАВЉЕ 23 И ПОГЛАВЉЕ 24 НА
НАЦРТЕ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА
КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА, ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И
ДОПУНАМА ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ И
НАЦРТ ЗАКОНА О МАЛОЛЕТНИМ УЧИНИОЦИМА
КРИВИЧНИХ ДЕЛА И ЗАШТИТИ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА
У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ**

САДРЖАЈ

Уводна реч и коментари на процес	4
КОМЕНТАРИ НА НАЦРТ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА	7
Аутономни женски центар	8
Београдски центар за безбедносну политику	20
Београдски центар за људска права	23
Комитет правника за људска права	24
Мрежа за политике према дрогама у Југоисточној Европи	28
НУНС	31
Партнери Србија	39
Правосудна база Југ	50
Славко Ћурувија Фондација	51
Транспарентност Србија	57
Удружење тужилаца Србије	77
SHARE Фондација	82
Грађанске иницијативе	88
Фонд за хуманитарно право	90
КОМЕНТАРИ НА ЗАКОН О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	96
Аутономни женски центар	97
Комитет правника за људска права	126
Партнери Србија	128
Транспарентност Србија	134
Удружење тужилаца Србије	138
Фонд за хуманитарно право	141

КОМЕНТАРИ НА НАЦРТ ЗАКОНА О МАЛОЛЕТНИМ УЧИНИОЦИМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА И ЗАШТИТИ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	152
Центар за права детета	153
Београдски центар за људска права	157
ЦЕКОР- Центар за екологију и одрживи развој	158

Уводна реч и коментари на процес

Радне групе Националног конвента о Европској унији (НКЕУ) за Поглавље 23 и Поглавље 24 су, током претходне три године, континуирано указивале на потребу за транспарентним и инклузивним процесом измена Кривичног законика и Законика о кривичном поступку. Још од 2022. године, након што се сазнало да су радне групе формиране годину дана раније, НКЕУ је инсистирао на комуникацији са Министарством правде и учешћу у свим фазама припреме измена, имајући у виду значај ових закона за усклађивање са правним тековинама ЕУ и јачање кривичноправне заштите грађана. Ипак, упркос формалним сусретима и ограниченим увидима у рад радних група, захтеви за достављање нацрта, анализа и организовање тематских расправа нису испуњени. Јавна расправа, организована у октобру 2024. године, трајала је веома кратко, без адекватног времена за разматрање сложених измена и без могућности суштинског учешћа стручне и шире јавности. На Другој седници Другог редовног заседања Скупштине Републике Србије, одржаној 25. новембра 2024. године, усвојен је један број измена и најављено да ће се наставити расправа о осталим предлозима, до чега, такође није дошло. Имајући све то на уму, пропуштена је прилика да се овај процес постави као добар пример праксе усклађивања са правним тековинама ЕУ.

Уместо одговора на горенаведене захтеве и испуњења преузетих обавеза у погледу транспарентности и инклузивности процеса, Министарство правде је, 10. септембра 2025. године, покренуло нову „јавну расправу“ (или наставило, што је такође нејасно), овог пута истовремено за три кључна закона: Кривични законик, Законик о кривичном поступку и Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела. Јавна расправа, која и овај пут траје кратко, минималних 20 дана, објављена је без претходне најаве, без представљања полазних основа, без уводног документа, док програмом јавне расправе није предвиђено организовање јавних дебата. Позив је објављен на е-консултацијама и интернет презентацији Министарства правде, без подршке друштвених мрежа, додатних консултација са правосудним институцијама, академијом или организацијама цивилног друштва. Овакво поступање представља озбиљан корак уназад у погледу демократских процедура и супротно је основним стандардима транспарентног доношења закона. **Организације цивилног друштва, окупљене у оквиру радних група за поглавља 23 и 24 Националног конвента о ЕУ, у начелу, сматрају да у оваквој јавној расправи не треба ни учествовати. С друге стране, осећамо одговорност према грађанима ове земље да дамо све од себе да укажемо на потенцијалне штетности измена које се предлажу.**

Радне групе НКЕУ за Поглавље 23 и Поглавље 24 сматрају да је овакав начин спровођења јавне расправе, без стварне дебате, уз одсуство образложених нацрта, без финансијске и институционалне анализе утицаја измена, дубоко проблематичан и у директној супротности са обавезама које је Србија преузела у оквиру процеса приступања Европској унији. Ово је посебно алармантно имајући у виду да измене обухватају увођење нових кривичних дела, поопштравање казнене политике, као и промене у односу на поступање према малолетницима, што захтева детаљно и стручно разматрање, али и консензус свих друштвених актера.

Позивање Министарства правде на Реформску агенду као разлог за скраћени поступак није оправдано, јер су рокови за измене кривичног законодавства постављени много раније, а Реформском агендом су само померени. Стога инсистирање на убрзаном усвајању по сваку цену може довести до смањења квалитета законских решења и слабљења правне сигурности, уместо њиховог унапређења.

Због свега наведеног, за потребе ове наводне „јавне расправе“ Министарству правде достављамо **документ под називом „Црвене линије“** који указује на најштетније предложене измене кривичног законодавства, чије је усвајање недопустиво и супротно достигнутим стандардима (који не представља наше коментаре на нацрте). На интернет страници Националног конвента о ЕУ је јавности, као и свим заинтересованим актерима, доступан је допуњени **Збирни коментар** радних група за поглавља 23 и 24 на нацрте Закона о изменама и допунама Кривичног законика и Законика о кривичном поступку, као и на нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела. Коментаре садржане у овом документу, као и у „Црвеним линијама“ је доставило укупно 16 чланица радних група.

1. Аутономни женски центар
2. Београдски центар за безбедносну политику
3. Београдски центар за људска права
4. Комитет правника за људска права
5. Мрежа за политике према дрогама у југоисточној Европи
6. НУНС
7. Партнери Србија
8. Правосудна база југ
9. Славко Ђурувија фондација
10. Транспарентност Србија
11. Удружење тужилаца Србије
12. Фонд за хуманитарно право

- 13. SHARE Фондација
- 14. Асоцијација судијских помоћника
- 15. Грађанске иницијативе
- 16. Цекор

Координаторке радних група НКЕУ за Поглавље 23 и Поглавље 24:

Јована Спремо, Комитет правника за људска права и

Јелена Пејић Никић, Београдски центар за безбедносну политику

У Београду, 1. октобра 2025. године

КОМЕНТАРИ НА НАЦРТ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

Аутономни женски центар

У складу са мерама **Реформске агенде** коју је Влада усвојила 3.10.2024.г. од којих се једна од мера односи на измене и допуне Кривичног законика везано за родно засновано насиље, те имајући у виду обавезе које је држава Србија преузела ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању насиља према женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција), као и Директиву ЕУ 2024/1385 од 14.5.2024.г. о борби против насиља према женама и насиља у породици којој се државе чланице, али и државе у процесу придруживања, Аутономни женски центар поздравља напоре Радне групе Министарства правде за израду измене и допуна Кривичног законика везано за даље усклађивање са обавезама које проистичу из међународних уговора и конвенција. Међутим, поново делује да ти напори нису синхронизовани у оквиру предложених измена и допуна, као и да нису синхронизовани са предлозима за измене и допуне Законика о кривичном поступку.

Све што је наведено у поновљеном образложењу измена и допуна а што се тиче усклађивања са Конвенцијом Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици[1], да је посебан акценат је стављен на поопштравање казнене политике у односу на одређена кривична дела против полне слободе, као што су силовање, обљуба са дететом и обљуба над немоћним лицем, као и кривична дела насиља у породици ...те да се очекује се да би усвајањем ових предлога читаво друштво, а пре свега државни органи, послали јасну поруку жртвама силовања и насиља у породици, као и свим грађанима и грађанкама, да ће држава најоштрије реаговати с циљем да се сви облици насиља одлучно сузбијају и најоштрије казне сви учиниоци таквих кривичних дела, и да би усвајање ових предлога значајно охрабрило све жене и остале жртве да не трпе насиље и да сваки облик сексуалног насиља, укључујући и силовање, без страха пријаве и да буду уверени да ће држава бити ту за њих да их заштити **неће бити остварено уколико буду усвојене предложене измене и допуне Законика о кривичном поступку којима се урушава достигнути ниво права жртава ових кривичних дела (на статус посебно осетљивог сведока, на заштиту у складу са чл. 197 ЗКП) и урушава концепт тужилачке истраге и тужилаштва као органа гоњења (чл. 297), те окривљенима дају већа права у поступку него што то имају тужиоци.**

Похваљујемо што је изменама и допунама Кривичног законика **предвиђено увођење новог кривичног дела Злоупотреба снимка, фотографије, портрета, аудио записа или списка са сексуално експлицитним садржајем** и на тај начин извршено усклађивање са Поглављем 2 Директиве 2024/1385/ЕУ од 14.5.2024.г. о борби против насиља према женама и насиља у породици. Такође похваљујемо и што се предложеним изменама чл. 153 КЗ

кривично дело из чл. 145 КЗ више неће гонити по приватној кривичној тужби, већ по предлогу оштећеног.

Аутономни женски центар се не противи повећању казни за кривична дела против полних слобода и кривично дело насиље у породици, али сматрамо да само повећање казни као такво није довољно. Сматрамо да је у Кривичном законнику морале бити:

- **уведене нове мере заштитног надзора у чл. 79**, и то мера удаљења из заједничког домаћинства, мера забране приступа интернету и мера заштитног надзора након издржане казне затвора

- измењено да се **рад у јавном интересу** може изрицати **и без сагласности** окривљеног

- да је морао бити **измењен ст. 6 чл. 80** тако да се мера забране приближавања и комуникације са оштећеним може изрећи у случају ако је учиниоцу изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи и обавезног лечења алкохоличара и наркомана

- да је прописано да се за кривична дела против брака и породице, против полних слобода, прогањања, полног узнемиравања и злоупотребе снимка, фотографије, портрета, аудио записа или списка са сексуално експлицитним садржајем условна осуда може изрећи само уз меру заштитног надзора или рада у јавном интересу.

Разочарава да, и поред препорука ГРЕВИО Комитета из 2020.[2] и 2025[3], изменама и допунама **није предложено** најважније усклађивање Кривичног законика у погледу **измене дефиниције силовања, већ је предложено увођење четвртог по реду блажег облика силовања које би се звало „обљуба без пристанка“, којим ће се привилеговати силоватељи.** Подсећамо да је ГРЕВИО Комитет 2020.г. позвао органе власти у Србији да без одлагања и хитно реформишу одредбе Кривичног законика које обухватају сексуално насиље тако да се заснивају на идеји слободно датог пристанка, те навео да снажно подстиче органе власти у Србији да измене дефиницију овог кривичног дела како би она била у потпуности у складу са чланом 36. Конвенције на тај начин да инкриминација обухвата санкционисање сваког недобровољног сексуалног чина, укључујући и случајеве у којима није било физичког отпора жртве. У недавно објављеном Првом тематском извештају, **ГРЕВИО Комитет са забринутошћу примећује да је кључни фактор који утиче на ниску стопу пријављивања сексуалног насиља постојећа дефиниција силовања у Кривичном законнику Републике Србије, која се заснива на сили и принуди, а не на пристанку.** Комитет закључује да се због тога крши право на приступ правди многих жена и девојчица које су преживеле сексуално насиље, јер насиље које су преживеле није обухваћено дефиницијом кривичног дела силовања. Комитет подсећа да Истанбулска

конвенција захтева од својих потписница да усвоје дефиницију силовања засновану на пристанку, позив који је поново потврђен у „Закључцима о спровођењу препорука у вези са Србијом које је усвојио Комитет потписница Истанбулске конвенције“. Подсећамо да се и у извештајима Европске комисије за Србију, још од 2021. године, наглашава да дефиниција кривичног дела силовање још увек није измењена у Кривичном законiku у циљу усаглашавања са Конвенцијом.

Такође, без освртања Извештај ГРЕВИО Комитета, у коме је истакнуто да дефиниција кривичног дела полно узнемиравање није у потпуности у складу са одредбама Конвенције, имајући у виду да ограничава кршење достојанства особе „у сфери полног живота“, предложеним изменама и допунама закона **није извршено усклађивање дефиниције полног узнемиравања у ст. 3 чл. 182а.**

У погледу повећавања запрећених казни за кривична дела силовање, обљуба са дететом и обљуба над немоћним лицем, разумемо да се уједначавањем казни за ова кривична дела решава проблем који се јавља у пракси када се лице оптужује за нпр. обљубу са дететом, иако се фактички ради о силовању детета, те су на тај начин тужилаштва била привилеговала учиниоце тих кривичних дела. Међутим сматрамо да су се **код кривичног дела силовања морале, у складу са Истанбулском конвенцијом, додати и друге отежавајуће околности** као што је тешко нарушавање физичког и психичког здравља, дело учињено према више оштећених или учињено према члану породице.

Међутим, **забрињава чињеница да ово усклађивање казни није обухватило и кривично дело обљуба злоупотребом положаја**, која измена, уколико буде усвојена, ће довести до тога да **ће учиниоци обљубе са дететом (у ставовима 1 и 2) бити блаже кажњени ако су то учинили злоупотребом положаја (ставови 3 и 4)** него када се ради о потпуно непознатим особама, иако сва истраживања показују да су у најмање 70% случајева учиниоци сексуалног насиља према деци особе из дечијег блиског окружења. Уколико овакво решење остане, Србија ће прекршити своје обавезе које је преузела ратификацијом Конвенције Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалне злоупотребе. С тим у вези је и неусклађеност која је предвиђена за онемогућавање условног отпуста која није обухватило све ставове кривичног дела обљубе злоупотребом положаја.

У складу са Заједничком општом препоруком[4] УН Комитета за права детета и Комитета за елиминацију свих облика дискриминације жена, као и препорукама оба УН Комитета да Србија спречи и искорени дечје и присилне бракове, **изненађујуће да радна група поново није обрисала ст. 4 чл. 190. којим се за ово кривично дело амнестирају учиниоци који закључе брак са малолетником.**

Везано за предложену измену тачке 28 ст. 1 чл. 112 у погледу допуне значења члана породице додавањем бивших супружника у овај круг, **жао нам је што се у овим изменама**

и допунама нису нашли и други чланови породице (деда и унук, брат и сестра, без обзира да ли живе или не живе у истом домаћинству) у којим случајевима је Врховни касациони суд (као у случају Кзз 52/2012) утврдио да је дошло до повреде закона у корист окривљених који су погрешним тумачењем ове тачке закона били ослобођени кривичне одговорности. Често чланови породице, иако не живе заједно, имају моралну и законску обавезу да брину једни о другима (унуци о прецима, сестра о брату/сестри) те не постоји ниједан разлог да немају статус члана породице.

Аутономни женски центар се придружује коментарима других организација, грађанки и грађана Србије који се противе изменама ст. 1 чл. 143 КЗ, ст. 4 чл. 172 КЗ и чл. 290 КЗ, јер се на жалост ради о дневнополитичким изменама одредби Кривичног законика којима се декриминализује поступање таблоидних медија који ће без икаквих последица наставити да таргетирају све који мисле другачије, а са друге стране криминализују грађански ненасилни протести и забележена кршења закона од стране представника институција и одговорних лица.

У погледу новопредвиђеног кривичног дела у чл. 343а под називом Објављивање материјала којима се саветује извршење кривичног дела, сматрамо да треба обрисати предложени ст. 3 јер приступ материјалу у 99% случајева не значи да ће особа да изврши кривично дело које се саветује. У једном броју случајева особе приступају материјалу како би знале да ли да тај материјал пријаве надлежним институцијама, други приступају у циљу спровођења истраживања или као родитељи који прате који материјал долази до њихове деце и са децом разговарали о последицама тих радњи.

Подржавамо предлоге везано за нова кривична дела предвиђена чл. 347а - 347в и 348а – 348г, и **предлажемо да се нови чл. 347в** *Обучавање малолетног лица за коришћење ватреног оружја прошири и на сва друга војно-тактичка обучавања* са репликама оружја која су по свом изгледу, величини и тежини исти као право оружје, као што је Airsoft (ЕрСофт), на коме се обучавао мал. Коста Кецмановић, односно **кажњавају не само стрељане већ и ловачка друштва, ловишта, и друге установе, организације и друштва која супротно прописима дозволе малолетном лицу приступ ватреном оружју или репликама ватреног оружја**. Искуства једног броја деце чије мајке пријављују насиље у породици је да се у оквиру свих ових установа, организација или друштава обучавају малолетна лица за коришћење ватреног оружја или реплика ватреног оружја и воде у лов, а пуцање из реплика ватреног оружја (ЕрСофт митраљеза и хеклера) се већ више од деценије нуди као једна од активности за децу основношколског узраста на тзв. Супер распушту..

Предлажемо **измену члана 6. измена и допуна** тако да ст. 2 и 5 чл. 46 гласе:

(2) Уколико испуњава услове из става 1. овог члана, суд може условно отпустити осуђеног:

- који је осуђен за кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (чл. 370. до 393а), кривична дела против полне слободе (чл. 178. до 185б) КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ПОЛНЕ СЛОБОДЕ (ЧЛ. 182 484-185Б), кривично дело насиље у породици (члан 194. ст. 2. до 4, кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246. став 5), кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије (чл. 305. до 321), кривично дело примање мита (члан 367) и кривично дело давање мита (члан 368);

(5) Суд не може условно отпустити осуђеног за кривична дела: тешко убиство (члан 114. став 1. тачка 9), силовање (члан 178. став 4), обљуба над немоћним лицем (179. став 3), обљуба са дететом (члан 180. став 3) СИЛОВАЊЕ (ЧЛАН 178), ОБЉУБА НАД НЕМОЋНИМ ЛИЦЕМ (ЧЛАН 179), ОБЉУБА СА ДЕТЕТОМ (ЧЛАН 180) и обљуба злоупотребом положаја (члан 181. ~~став 5~~).

Предлажемо **измену ст. 4 чл. 52** тако да исти гласи;

(4) Приликом изрицања ове казне суд ће имајући у виду сврху кажњавања, узети у обзир врсту учињеног кривичног дела, личност учиниоца, као и његову спремност да обавља рад у јавном интересу. Рад у јавном интересу се ~~не~~ **може** изрећи без пристанка учиниоца.

Предлажемо **допуну чл. 79** тако да се у **ст.1** додају нове врсте мера безбедности

12) Мера безбедности удаљења из породичног домаћинства

13) Мера безбедности забране приступа Интернету

14) Заштитни надзор по пуном извршењу казне затвора

Предлажемо **допуну ст. 6 чл. 80 КЗ** тако да исти гласи

(6) Мера забране приближавања и комуникације са оштећеним може се изрећи ако је учиниоцу изречена новчана казна, рад у јавном интересу, одузимање возачке дозволе, условна осуда, ~~и~~ судска опомена, **мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи и обавезног лечења алкохоличара и наркомана.**

Предлажемо **усвајање нових мера безбедности:**

Нови чл. 89б

Мера безбедности удаљења из породичног домаћинства

(1) Меру безбедности удаљења из заједничког домаћинства суд може изрећи учиноцу кривичног дела насиља према особи са којом живи у породичном домаћинству ако постоји висок степен опасности да би без спровођења ове мере учинилац могао поново да учини насиље према члану породичног домаћинства.

(2) Мера из става 1. овог члана изриче се у трајању од шест месеци до три године учиноцу који је осуђен на казну затвора, а није му изречена условна осуда нити казна рада у јавном интересу, мера из става 1. овог члана изрећи ће се у трајању које је од три месеца до три године дуже од изречене казне затвора.

(3) Особа којој је изречена мера из става 1. овог члана дужна је да уз присуство полицијског службеника одмах по правоснажности пресуде напусти стан, кућу или неки други стамбени простор који чини породично домаћинство, с тим да се време проведено у притвору, као и свако друго лишење слободе у вези са кривичним делом не урачунава у време трајања мере из става 1. овог члана.

(4) По протеку половине трајања извршавања мере безбедности изречене по основу става 1. овог члана, суд може на предлог осуђеног, а по претходно прибављеном мишљењу оштећеног, обуставити њено извршење ако установи да више не постоји опасност из става 1. овог члана. Осуђено лице може поновити предлог, али не пре протекла шест месеци од последњег преиспитивања.

(5) Суд ће о изреченој мери из става 1 овог члана одмах обавестити орган надлежан за извршење ванзаводских санкција и надлежну полицијску управу.

(6) Ако је мера из става 1 изречена уз условну осуду, суд ће условну осуду опозвати, ако учинилац прекрши меру безбедности удаљења из породичног домаћинства.

Нови чл. 89ц

Мера безбедности забране приступа Интернету

(1) Меру безбедности забране приступа Интернету суд ће изрећи учиноцу који је кривично дело учинио путем Интернета ако постоји опасност да ће злоупотребом Интернета поново учинити кривично дело.

(2) Мера из става 1. овог члана изриче се у трајању од шест месеци до три године учиноцу који је осуђен на казну затвора, а није му изречена условна осуда нити казна рада у јавном интересу, мера из става 1. овог члана изрећи ће се у трајању које је од шест месеци до три године дуже од изречене казне затвора.

(3) По протеку половине трајања извршавања мере безбедности изречене по основу става 1. овога члана, суд може на предлог осуђеног, а по претходно прибављеном мишљењу оштећеног, обуставити њено извршење ако установи да више не постоји опасност из става 1. овога члана. Осуђено лице може поновити предлог, али не пре протекла шест месеци од последњег преиспитивања.

(4) Суд ће о изреченој мери забране приступа Интернету обавестити орган надлежан за извршење ванзаводских санкција и надлежну полицијску управу. Праћење ове мере може се вршити и путем електронског надзора од стране регулаторног тела за електронске комуникације.

(5) Ако је мера из става 1 изречена уз условну осуду, суд ће условну осуду опозвати, ако учинилац прекрши меру забране приступа Интернету.

Нови чл. 89д

Заштитни надзор по пуном извршењу казне затвора

(1) Ако је учиниоцу изречена казна затвора у трајању од пет или више година за кривично дело учињено са намером или у трајању од две или више година за кривично дело учињено са намером са обележјем насиља или за друго кривично дело из Главе XIII, XIV, XVIII или XIX овога Законика под условом да казна буде у потпуности издржана односно да осуђеном није био одобрен условни отпуст.

(2) Мера заштитног надзора из става 1 овог члана ће почети да се спроводи одмах након изласка осуђеног из затвора.

(3) Суд приликом доношења пресуде може одредити да се заштитни надзор не спроводи ако има разлога да верује да особа неће поновно учинити кривично дело из става 1. овога члана и без његовог спровођења.

(4) Време проверавања траје од једне до три године, осим ако је кривично дело из става 1. овога члана учињено на штету детета, када време проверавања траје од једне до пет година. Суд може време проверавања, и пре истека времена, на предлог Завода за извршење ванзаводских санкција, продужити за још једну годину, ако би без спровођења заштитног надзора постојала опасност од поновног чињења неког од кривичних дела наведених у ставу 1. овога члана.

(5) Суд ће након протекла прве године од почетка примене заштитног надзора и потом најмање једном годишње преиспитати потребу његова даљег спровођења и о томе донети решење. На предлог органа надлежног за извршење ванзаводских санкција или осуђеног

ово преиспитивање може се учинити и раније, али не пре протека шест месеци од претходног преиспитивања. Суд може обуставити спровођење заштитног надзора ако има разлога да верује да осуђени неће поновно учинити кривично дело из става 1. овог члана и без његовог даљег спровођења.

Предлажемо **измену члана 13. измена и допуна** тако да тачка 28 ст. 1 чл. 112 гласи:

(28) Чланом породице сматрају се: супружници, њихова деца **и унуци**, преци супружника у правој линији крвног сродства **и потомци до другог степена**, ванбрачни партнери и њихова деца **и унуци**, ~~бивши супружници, усвојилац~~ УСВОЈИТЕЉ и усвојеник, ~~хранилац~~ ХРАНИТЕЉ и храненик, ~~Члановима породице сматрају се и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца, унуци и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству,~~ као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Предлажемо **брисање члана 23 измена и допуна**.

Предлажемо **брисање члана 26 измена и допуна**.

Предлажемо **измену чл. 178** тако да се дода нови став 1 и измене ставови 2 и 3 тако да гласе

(1) Ко без пристанка другог лица над њим изврши обљубу или са њом изједначен чин без обзира на начин вршења тог чина, казниће се затвором од пет до дванаест година.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено употребом силе или претњом према оштећеном да ће се за њега или њему блиско лице открити нешто што би шкодило његовој части или угледу или претњом другим тешким злом казниће се затвором од најмање пет година или доживотним затвором.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда **или тешко нарушавање физичког и психичког здравља** лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица **или према више лица** или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или према малолетнику **или члану породице** или је дело имало за последицу трудноћу,

учинилац ће се казнити затвором **НАЈМАЊЕ ОСАМ ГОДИНА ИЛИ ДОЖИВОТНИМ ЗАТВОРОМ**.

Предлажемо **брисање члана 29 измена и допуна**.

Предлажемо **измену ст. 3 и 4 члана 27. измена и допуна** тако да ст. 3 и 4 чл. 181 гласе:

(3) Ако је дело из става 2. СТ. 1. И 2. овог члана учињено према детету,

учинилац ће се казнити затвором од **најмање** ~~пет до дванаест~~ година **или доживотним затвором.**

(4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана имало за последицу трудноћу,

учинилац ће се казнити за дело из става 1. затвором од шест месеци до пет година **ОД ЈЕДНЕ ДО ДЕСЕТ ГОДИНА**, за дело из става 2. затвором од две до дванаест година, а за дело из става 3. затвором од ~~пет до петнаест година~~ **најмање осам година или доживотним затвором.**

Предлажемо **измену става 3 чл. 182а** тако да исти гласи

(3) Полно узнемиравање јесте свако вербално, невербално или физичко понашање **полне природе** које има за циљ или представља повреду достојанства лица ~~у сфери полног живота~~ а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

Предлажемо **измену чл. 30. измена и допуна** тако да се **брише став 4 члана 190.**

Члан 190.

(1) Пунолетно лице које живи у ванбрачној заједници са малолетником,

казниће се затвором до три године.

(2) Казном из става 1. овог члана казниће се и родитељ, усвојилац или старалац **УСВОЈИТЕЉ ИЛИ СТАРАТЕЉ** који малолетнику омогући да живи у ванбрачној заједници са пунолетним лицем или га на то наведе.

(3) Ако је дело из става 2. овог члана учињено из користољубља,

учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

~~(4) Ако се брак закључи, гоњење се неће предузети, а ако је предузето, обуставиће се.~~

Предлажемо **брисање члана 59 измена и допуна.**

Предлажемо **измену чл. 74. измена и допуна** тако да се **брише предложени став 3 новог чл. 343а.**

Предлажемо **измену чл. 76. измена и допуна** тако да нови чл. 347б гласи:

ОБУЧАВАЊЕ МАЛОЛЕТНОГ ЛИЦА ЗА КОРИШЋЕЊЕ ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА

ЧЛАН 347В

(1) КО СУПРОТНО ПРОПИСИМА ДАЈЕ УПУТСТВА ИЛИ ОБУЧАВА МАЛОЛЕТНО ЛИЦЕ ДА КОРИСТИ ВАТРЕНО ОРУЖЈЕ **ИЛИ РЕПЛИКЕ ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА**, КАЗНИЋЕ СЕ ЗАТВОРОМ ОД ТРИ МЕСЕЦА ДО ТРИ ГОДИНЕ.

(2) КАЗНОМ ИЗ СТАВА 1. ОВОГ ЧЛАНА КАЗНИЋЕ СЕ И ОДГОВОРНО ЛИЦЕ СТРЕЉАЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИЛИ СТРЕЛИШТА, **ЛОВАЧКОГ ДРУШТВА ИЛИ ЛОВИШТА, И ДРУГИХ УСТАНОВА, ОРГАНИЗАЦИЈА ИЛИ ДРУШТАВА** КОЈЕ СУПРОТНО ПРОПИСИМА ДОЗВОЛИ МАЛОЛЕТНОМ ЛИЦУ ПРИСТУП ~~СТРЕЛИШТУ~~ **ВАТРЕНОМ ОРУЖЈУ ИЛИ РЕПЛИКАМА ВАТРЕНОГ ОРУЖЈА.**

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

Измена дефиниције силовања у ст. 1 чл. 178 и брисање новопредложеног члана 178а Обљуба без пристанка

Потврђивањем Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту Конвенција) Република Србија је преузела обавезу да предузме све законодавне и друге мере како би се насиље над женама процесуирало и санкционисало на ефикасан и делотворан начин.

У члану 36 став 1 Конвенције (Сексуално насиље, укључујући силовање), Конвенција захтева инкриминацију различитих видова намерног понашања који обухватају, између осталог, у ставу 1.а. вагиналну, аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе на телу другог лица без њеног, односно његовог пристанка, коришћењем било ког дела тела, односно предмета; те у ставу 1.б. друге сексуалне радње са лицем без њеног, односно његовог пристанка.

Експертска група Савета Европе за борбу против насиља над женама и насиља у породици (ГРЕВИО) објавила је 22. јануара 2020. године свој први (основни) извештај о примени Конвенције Савета Европе о спречавању насиља против жена и насиља у породици у Србији . У тачки 184. извештаја који се односи на сексуално насиље и силовање (члан 36 Конвенције) указује се да кривично дело силовање није дефинисано као чин обљубе на коју жртва није дала свој пристанак, као што је предвиђено Конвенцијом, већ као дело почињено уз употребу принуде, силе или претње, што се односи и на друга дела у вези са сексуалним насиљем.

ГРЕВИО Комитет је подсетио државу Србију да се одредбе о силовању и сексуалном насиљу морају заснивати на идеји да пристанак треба да буде дат добровољно као резултат слободне воље и процењен у контексту датих околности. Такође, указује се да иако кривично дело обљуба над немоћним лицем и кривично дело силовање имају исти распон казни, пракса кривичног гоњења силовања жена са инвалидитетом као обљубе немоћног лица шаље поруку да кршење њиховог сексуалног одлучивања и аутономије не представља силовање.

Стога ГРЕВИО Комитет у извештају (тачка 187) позива органе власти у Србији да без одлагања и хитно реформишу одредбе Кривичног законика које обухватају сексуално насиље тако да се заснивају на идеји слободно датог пристанка у складу да чланом 36. Конвенције и да обезбеде одговарајуће казне за све сексуалне радње без пристанка жртве, без обзира на личне карактеристике.

У недавно објављеном Првом тематском извештају, **ГРЕВИО Комитет са забринутотошћу примећује да је кључни фактор који утиче на ниску стопу пријављивања сексуалног насиља постојећа дефиниција силовања у Кривичном законiku Републике Србије, која се заснива на сили и принуди, а не на пристанку.** Комитет закључује да се због тога крши право на приступ правди многих жена и девојчица које су преживеле сексуално насиље, јер насиље које су преживеле није обухваћено дефиницијом кривичног дела силовања. Комитет подсећа да Истанбулска конвенција захтева од својих потписница да усвоје дефиницију силовања засновану на пристанку, позив који је поново потврђен у „Закључцима о спровођењу препорука у вези са Србијом које је усвојио Комитет потписница Истанбулске конвенције“.

Подсећамо и да се у извештајима Европске комисије за Србију, још од 2021. године, наглашава да дефиниција кривичног дела силовање још увек није измењена у Кривичном законiku у циљу усаглашавања са Конвенцијом.

Образложења и предлози на који начин би суштински требала да се **у потпуности измене кривичних дела против полних слобода** су од стране коалиције прЕУговор, чији је Аутономни женски центар члан, била послата Министарству правде маја 2022.г., те их из тог разлога на овом месту нисмо понављале.

Предлог за увођење нових мера заштитног надзора у чл. 79, и то мера удаљења из заједничког домаћинства, мера забране приступа интернету и мера заштитног надзора након издржане казне затвора, које постоје у законодавству других земаља, су као предлог преузете из Казненог закона Хрватске, где постоје и примењују се већ више од деценије.

Предлог да се **рад у јавном интересу** може изрицати **и без сагласности** окривљеног се такође базира на чињеници да се у Србији корисници новчане социјалне помоћи присиљавају да раде послове у јавном интересу како не би изгубили право на социјалну помоћ, те немају могућност избора, а са друге стране учиниоцима кривичних дела се даје могућност избора.

Предлог да се **измени ст. 6 чл. 80** тако да се **мера забране приближавања и комуникације са оштећеним може изрећи у случају ако је учиниоцу изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи и обавезног лечења алкохоличара и наркомана** је настао на основу случајева у којима је Аутономни женски центар пружао бесплатну правну помоћ, и у којима су првостепени судови изрицали ту меру, а другостепени је укидали. На овај начин су жртве кривичних дела прогањања, угрожавања сигурности, злостављања и мучења, насиља у породици и др. остајале без било какве кривично-правне заштите у ситуацијама високог ризика када је оптуженом само изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи, те су исти настављали са вршењем кривичног дела.

Предлог да се за кривична дела против брака и породице, против полних слобода, прогањања, полног узнемиравања и злоупотребе снимка, фотографије, портрета, аудио записа или списка са сексуално експлицитним садржајем условна осуда може изрећи само уз меру заштитног надзора или рада у јавном интересу је такође настао на основу преко 20 година пружања бесплатне правне помоћи, које је показало да у овим случајевима условна осуда као таква не зауставља учиниоце ових дела да наставе да врше насиље које су чинили и пре осуде.

Београдски центар за безбедносну политику

1. Општи коментари и сугестије у односу на Нацрт закона као целину

Сматрамо да је процес израде Нацрта закона о изменама и допунама Кривичног законика био неоправдано нетранспарентан, имајући у виду значај овог прописа, обим и домет предложених измена и дужину трајања процеса израде. Иако је Министарство правде прошле јесени најавило да ће се јавна расправа о предложеним изменама и допунама наставити током 2025. године, све до објављивања ажурираних нацрта у септембру 2025. године заинтересована јавност није имала никакав увид нити је била консултована о даљем раду на овим документима. Неприхватљиво је да се јавна расправа о мењаним нацртима своди само на минимум од двадесет дана, поготово у условима политичке и друштвене поларизације и кризе. Иако је Министарство правде приликом јавне расправе октобра 2024. године добило коментаре НКЕУ, укључујући у то и коментаре Београдског центра за безбедносну политику, ажурирани нацрти садрже и одредбе које су сасвим нове и нису претходно биле предмет расправе. Такође, Министарство није објавило извештај са претходне јавне расправе, те је остало нејасно зашто у новим верзијама претходни коментари нису уважени.

С обзиром на то да је дато недовољно времена да се предложене измене свеобухватно и детаљно анализирају, у наставку указујемо на неколико одредаба које представљају црвене линије и као такве треба да буду одбачене.

2. Црвене линије

Увођење градације, односно разликовања основног и тежег облика дела, у кривично дело из члана 290 Кривичног законика *Угрожавање саобраћаја опасном радњом и опасним средством* није прихватљиво. Имајући у виду да је ова измена КЗ-а сасвим нова у односу на претходни нацрт, у актуелном контексту видимо је као покушај криминализације масовних грађанских протеста који често узимају облик физичких блокада саобраћајница, а уз поштовање прописа и свих безбедносних мера. Такви поступци нису „опасне радње и опасна средства” нити се њима угрожава саобраћај, односно не изазива се било каква опасност по учеснике у саобраћају. С обзиром да би

се на тај начин легализовао један начин одмазде према учесницима протеста, односно угрозила слобода на окупљање, захтевамо да се одустане од ове измене члана 290 КЗ и да се задржи важећа формулација овог члана.

Претходно предложени нови члан 343а је у међувремену донекле прецизиран како би се одговорило на претходно упућене критике. Међутим, овај члан и даље је неприхватљив у демократском друштву, опасан је и штетан из неколико разлога. Прво, предложени чланови су веома нејасно и непрецизно написани, те се могу прешироко тумачити и тако угрозити основно право на слободу изражавања. Бојазан је порасла након што су полиција и тужилаштво почели да терете учеснике антивладиних протеста за кривично дело „напад на уставно уређење”, односно „позивање на насиљну промену уставног уређења”. У новој верзији Нацрта међу кривичним делима на која се овај уметнути члан односи налазе се и кривична дела из Главе 28, односно кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије. Друго, нови члан 343а морао би да подразумева масовни надзор над онлајн простором и друштвеним мрежама како би се пратило ко објављује спорни материјал, ко га дели и ко му „свесно приступи” (став 3). Најзад, неоправдано је увођење оваквог кривичног дела, пошто је већ инкриминисано подстицање и помагање, које, између осталог, подразумева и „давање савета или упутстава како да се изврши кривично дело”. Додатно, за најтежа кривична дела, попут тероризма, посебно је инкриминисано и јавно позивање на извршење, а за геноцид, злочин против човечности и ратне злочине још је даље степеновано ширење идеја, јавно одобравање, негирање и умањивање тежине злочина.

Предлаже се измена члана 143 КЗ тако да свако неовлашћено прислушкивање и снимање буде кривично дело, а не само снимање оних разговора или изјава које лицу нису намењени. Овај предлог је неприхватљив јер се на овај начин, под изговором заштите приватности, спречава било какав вид надзора и контроле јавности над радом институција и јавних службеника. Подсећамо да је, слично томе, у Нацрту закона о унутрашњим пословима претходно покушано да се забрани објављивање снимака поступања полиције, иако је пракса показала да је учесницима протеста који су подвргнути прекомерној употреби силе то најчешће једина заштита.

Изражавамо бојазан и поводом предложених измена члана 172, став 4 којим се лице ослобађа одговорности, између осталог, „ако докаже да то што је износио није учинио у намери да нашкоди части или угледу лица чије је личне или породичне прилике износио”. С обзиром да је ово додато као алтернативни, а не кумулативни основ за ослобађање од одговорности, испада да лице може избећи казну чак и ако је знало или

сумњало да подаци које износи нису истинити. То је неприхватљиво, поготово имајући у виду неодговорну праксу таблоидних медија који редовно (и углавном некажњено) крше Етички кодекс новинара, уз пасивност надзорних органа. У таквим условима недопустиво је даље сужавати могућност заштите оштећених лица у односу на неодговорне учиниоце.

У Нацрту измена КЗ-а предвиђа се казна доживотног затвора за основне и тежи облик кривичног дела убиства (чл. 113) и појединих дела против полне слободе, чиме се губи смисао постојања разлика између основних и тежих облика дела зарад казненог популизма. Предлажемо да се задржи разлика не само у минималном, него и у максималном трајању казне затвора између основног и тежег облика кривичног дела.

Београдски центар за људска права

У погледу коментара на Нацрт Закона о изменама и допунама Кривичног законика, Београдски центар доставља следеће црвене линије:

Предвиђање казне доживотног затвора за основни облик кривичног дела убиства, основне и теже облике кривичних дела силовања, обљубе над немоћним лицем, обљубе са дететом, представља драстичан пример казненог популизма; као најтежа казна у Кривичном законiku, казна доживотног затвора се може прописати уз казну затвора, само изузетно, и то за најтежа кривична дела и најтеже облике тешких кривичних дела (члан 44а КЗ), па је њено прописивање за основне и теже облике кривичних дела не само криминалополитички неоправдано већ и супротно одредби Општег дела Кривичног законика;

Предвиђање казне доживотног затвора са истовременом забраном условног отпуста за нека кривична дела - ово је кршење забране тортуре и других облика злостављања, а тиме и кршење члана 25 Устава, члана 3 Европске конвенције о људским правима и члана 7 Међународног пакта о грађанским и политичким правима;

Значајно проширивање списка кривичних дела за која се може изрећи условна осуда, без давања било каквог образложења; ради се о кривичним делима за која је прописана казна затвора од једне до осам, од једне до десет и од једне до петнаест година (преко 120 кривичних дела) за која се по важећим одредбама Кривичног законика не може изрећи условна осуда, али би у случају усвајања Нацрта то било могуће;

Пропуштање да се законски опис кривичног дела злостављања и мучења унапреди на начин да се у потпуности имплементира дефиниција мучења из члана 1 Конвенције против тортуре, да се овим кривичним делом пропишу дела нечовечног поступања која не досежу праг тортуре (мучења), али су значајно тежа од основног облика тог кривичног дела које “покрива” дела понижавајућег поступања, затим уз пропуштање да се укине могућност застаревања, давање амнестија, помиловања и условних казни за дела тортуре и других облика злостављања која изврше службена лица и уз пропуштање да се службеницима који су осуђени за та дела обавезно изрекне мера безбедности забране вршења позива, делатности и дужности (то су све међународни стандарди из праксе Европског суда за људска права који обавезују Србију по члану 18 ставу 3 Устава);

Прописивање нових кривичних дела чији описи не задовољавају захтеве јасности и прецизности, и који стога могу бити предмет различитих тумачења, али и злоупотреба, каква је објављивање материјала којима се саветује извршење кривичног дела.

Комитет правника за људска права

Општи коментари и сугестије у односу на Нацрт закона као целину

Комитет правника за људска права – ЈУКОМ сматра да је остављени рок од 20 дана за јавну расправу у којој се расправљају измене и допуне Кривичног законика и Законика о кривичном поступку изузетно кратак и немогуће је нацртом предложене измене анализирати свеобухватно у остављеном року. Додатно је проблематично што захтев Закона о планском систему није испоштован у погледу обавезе израде извештаја након претходне јавне расправе у року од 15 дана од окончања јавне расправе. Иако су поједини коментари ораганизација цивилног друштва усвојени, немамо јасан преглед шта је од коментара усвојено, а шта није, као ни због чега, што је управо сврха наведеног извештаја. Проблематичан је и политички тренутак у ком се ове измене предлажу, у јеку протеста и притужби грађана на опресију коју спроводе органи извршне и правосудне власти, а нарочито имајући у виду садржину одредби Нацрта закона о изменама и допунама Кривичног законика и појединих нових кривичних дела која се предлажу, а нарочито измене члана 290 КЗ-а. Оваково поступање Министарства правде како и неостављање простора за јавну расправу у физичком простору и дискусију стручне јавности може у великој мери да продуби неповерење грађана у правосудни систем и у извршну власт.

Текстом Нацрта доминира пенални популизам, пооштравање кривичних санкција као једини одговор на ексалацију насиља у друштву без промишљања о ефектима оваквог пооштравања кривичних санкција. Овде нарочито имамо у виду проширење казне доживотног затвора на нова кривична дела, уз прописивање недозвољености условног отпуста.

Према пракси Европског суда за људска права, да би прописивање и изрицање казне доживотног затвора било у складу са захтевима члана 3. **Европске конвенције** неопходно је да је националним правом предвиђен механизам који омогућава да надлежни домаћи органи, најкасније у року од двадесет и пет година од изрицања ове казне,¹ размотре да ли су у току њеног извршења код осуђеног наступиле тако значајне

¹ T.P. and A.T. v. Hungary, одлука од 4. октобра 2016, бр. представки 37871/14 и 73986/14, §§ 38 - 50. Слично томе, чланом 110. Статута Међународног кривичног суда је предвиђено обавезно службено испитивање услова за условно отпуштање осуђених након издржане две трећине казне, односно након двадесет пет година у случају казне доживотног затвора, као и касније периодично испитивање истих услова у случају да је донета

промене и да ли је остварен такав напредак ка ресоцијализацији да ниједан легитиман пенолошки разлог не оправдава његово даље задржавање у казнено-поправној установи.²

Због свега наведеног предлажемо да Радна група усагласи политику казни са међународним стандардима људских права и то: укидање казне доживотног затвора у потпуности и уместо казне доживотног затвора враћање на казну од 30 до 40 година затвора. Додатно, у складу са стандардима Европског суда за људска права, неопходно је обезбедити могућност да се извршење казне кроз институт условног отпуста преиспитује након 25 година издржане казне.

Конкретан део Нацрта закона чију измену предлагете и Ваш предлог за измену

Измене чл. 136 КЗ - брисање квалификованог облика кривичног дела изнуђивање исказа (члан 19 Нацрта). У образложењу оваквог законског решења наведено је да је овај облик обухваћен делимично неким другим кривичним делима. Ипак, сматрамо да брисање овог става није целисходно, имајући у виду да ни једно дело у потпуности не конзумира квалификовани облик дела изнуђивање исказа. Са друге стране, остаје неиспуњена обавеза Србије да дефиницију тортуре усклади са УН конвенцијом против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни и поступака. Због тога сматрамо да овај члан Нацрта треба брисати, кривично дело Изнуђивање исказа треба оставити онако како је тренутно на снази, а дефиницију злостављања и мучења ускладити са дефиницијом из Ун Конвенције и Препоруком Комитета за превенцију тортуре од 2008. године.

Члан 74. Нацрта - кривично дело Објављивање материјала којм се саветује извршење кривичног дела треба обрисати. Без обзира што је Министрство определило на која кривична дела се ово односи, сматрамо да је ово неоправдано ограничење слободе изражавања које није неопходно у демократском друштву. Ово дело отвара простор за масовни прогон грађана због израженог мишљења на друштвеним мрежама што је проблем

негативна одлука о условном отпуштању (Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 5/01.

2 Haračkiev and Tolumov v. Bulgaria, одлука од 8. јула 2014, бр. представки 15018/11 и 61199/12, § 245). Суд сматра да није спојиво са људским достојанством лишити слободе некога без покушаја његовог рехабилитовања и пружања шансе да једног дана поврати слободу. (Murray. v. the Netherlands, одлука од 26. априла 2016, бр. представке 10511/10, § 100; Trabelsi v. Belgium, одлука од 4. септембра 2014, бр. представке 140/10, §§ 133 – 137.

који је идентификован још одавно³. Кажњавање за објављивања материјала, посредовања у приступу материјалу и сам приступ материјалу оставило би простор за неправедно кажњавање грађана који уопште нису имали намеру да изврше кривично дело под оскудним образложењем да се грађани желе заштитити од штетног садржаја. Заштита од штетног садржаја грађана представља само другу формулацију речи „цензура“ што би озбиљно наштетило слободи изражавања која је Уставом Србије и ратификованим међународним уговорима прописана као основно људско право. Због тога сматрамо да ово кривично дело треба брисати.

Измене члана 290 КЗ (члан 59 Нацрта) - Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика, члан 59 којим се мења члан 290 КЗ предвиђа ново кривично дело из групе кривичних дела против безбедности јавног саобраћаја, а које предвиђа да онај ко "...поставља препреке на саобраћајницама и зауставља превозна средства у саобраћају противно прописима, казниће се затвором до једне године." Ново кривично дело заправо предвиђа кривичну одговорност за поступање противно прописима у саобраћају, без било какве последице (осим заустављања возила) или даље одреднице.

Ово дело инкриминише свако поступање противно Закону о безбедности саобраћаја на путевима, тј. ометање саобраћаја којим се зауставља неко возило. Тако предложена одредба не оставља могућност суду да примени тзв. тест пропорционалности, односно да процени да ли је у конкретном случају блажом мером могло да се казни за противправно понашање. Суду се дакле, не оставља да процени да ли је заустављањем саобраћаја изазвана опасност по животе и тела других, по имовину других, нити да процењује да ли је дошло до опасне ситуације или озбиљне штете по права трећих. Ако би суд то ценио, то би већ било друго кривично дело, које већ постоји у нашем кривичном законiku. Једини заштитни објект овог новог дела је сам јавни саобраћај.

Европски суд за људска права је у поступцима у којима је процењивао да ли је изрицање кривичне санкције за блокаду саобраћајница било у складу са чланом 11 Европске конвенције, од случаја до случаја, испитивао да ли је било: опасности по животе и тела других, по имовину других, изазивање опасне ситуације или озбиљне штете по права трећих, дуго трајање блокаде, постојање алтернативних путева, пријаве окупљања. Само

³ <https://yucom.org.rs/wp-content/uploads/2022/09/Sloboda-izrazavanja-u-digitalnom-prostoru.pdf>

онда када су постојале теже последице блокаде саобраћаја, суд је уважавао дискреционо право државе да примени кривични прогон.

Овај предлог, је управо из тог разлога, противан принципима ограничења људских права и члану 11 став 2 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, јер не допушта суду простор да процени неопходност кривичног гоњења у конкретном случају.

Будући да имамо читав закон који се бави само заштитом саобраћаја, претерано је кривично санкционисање радњи без последице казном до годину дана затвора. С правом се грађани могу запитати да ли законодавац овде заиста жели да уреди саобраћај или да онемогући јавна окупљања која заузимају саобраћајнице. Због тога сматрамо да ово кривично дело не треба мењати и да га треба оставити у облику у коме је тренутно на снази.

Чл. 29 нацрта - кривично дело обљуба без пристанка не одговара захтеву који је постављен пред Србију ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. Чини се да је приликом састављања овог члана лоше протумачен члан 36 Конвенције који обавезује државе потписнице да инкриминишу одређена понашања укључујући и силовање, па је писац закона мислио да је било каква квалификација испуњење обавеза из Истанбулске конвенције. Истанбулска конвенција изричито захтева да се силовање дефинише као сексуални однос без пристанка и ово је захтев и организација цивилног друштва које се активно залажу за женска права већ дуги низ година. Осим тога и функционери Савета Европе су у више наврата подвлачили да је ова [дефиниција силовања](#) захтев Истанбулске конвенције. Осим тога, оваква дефиниција поручује женама које су жртве „обљубе без пристанка” да је то кривично дело лакше од силовања, само зато што нису пружале активан отпор. На овај начин се као одлучни елемент које кривично дело ће се применити поставља понашање жртве - да ли је пружала отпор или просто није дала пристанак, што је из угла права жртава недопустиво. Апелујемо на министарство да овај члан Нацрта обрише и дефиницију силовања уреди тако да обухвата сваки сексуални однос без пристанка.

Мрежа за политике према дрогама у Југоисточној Европи

Конкретан део Нацрта закона чију измену предлаже

Коментар 1 и образложење

Неовлашћено држање опојних дрога

Члан 246а

Предлажемо да се брише став 1 овог Члана:

Ко неовлашћено држи у мањој количини за сопствену употребу супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, казниће се новчаном казном или затвором до три године, а може се ослободити од казне.

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

У већини земаља у свету, законодавство има приступ који је тренутно важећи и у Србији: потпуна забрана коришћења и поседовања психоактивних контролисаних супстанци.

Међутим, у последње време све су чешће промене законодавства којима је циљ да се раздвоји зависност од коришћења ових супстанци која се сматра болешћу и третира се као здравствени проблем и криминал који је везан за производњу, прераду, продају, нуђење на продају или на други начин неовлашћено стављање у промет супстанци или препарата који су проглашени за опојне дроге. То и даље не значи да је коришћење и поседовање дрога за личну употребу легално, али је кажњавање овог понашања прекршајно а не кривично, а особа која чини прекршај се усмерава на третман или друге облике подршке. Потпуније објашњење оваквог приступа налази се у приложеном документу „Декриминализација коришћења и поседовања дрога за личну употребу“ који смо припремили на основу ставова експертске групе Европске Уније Форума цивилног друштва о дрогама (у којој је ДПНСЕЕ водио радну групу која је усагласила ове ставове)⁵.

Коментар 2 и образложење

Омогућавање уживања опојних

дрога Члан 247.

Предлажемо да се у члан 247. Закона дода став 1а) који би могао да гласи "Програми смањења негативних последица коришћења дрога акредитовани код Канцеларије за борбу против дрога или Министарства здравља не сматрају се као начини омогућавања коришћења дрога", или да се на други одговарајући начин уреди овај изузетак од кривичне одговорности.

Образложење:

Чланом 247. који уређује Омогућавање уживања опојних дрога, став 1. уређено је да „Ко наводи другог на уживање опојне дроге или му даје опојну дрогу да је ужива он или друго лице или стави на располагање просторије ради уживања опојне дроге или на други начин омогућује другом да ужива опојну дрогу, казниће се затвором од шест месеци до пет година“. У Србији, велики број институција (државних и приватних) и организација грађанског друштва делује у области политике према дрогама. Њихове активности су разноврсне, од превенције, саветовања, психолошке подршке, смањења штете, третмана, лечења, рехабилитације, социјалне заштите и ресоцијализације, до изградње политике, стратегија и законодавства везаних за питање дрога. Активности једног броја њих, посебно у области смањења штете, изузетно доприносе борби за смањење негативних последица коришћења дрога. Неке њих су посебно осетљиве, као што је подела стерилног материјала за ињектирање дрога, чиме се значајно доприноси борби против крвно преносивих болести (ХИВ и Хепатитис Ц) што је део националне Стратегије за борбу против ХИВ-а као и националне Стратегије за борбу против дрога или програми тестирања садржаја психоактивних супстанци, који су се показали веома корисним код коришћења нових психоактивних супстанци у клупском окружењу и на фестивалима, што је у претходном периоду експериментално тестирано и у Србији. Мада су ови сервиси званично део политике јавног здравља, постоје мишљења да се њима омогућава коришћење дроге, што те организације доводи у опасност да буду оцењене као оне које омогућавају уживање опојних дрога и самим тим потпадну под удар закона по члану 247 Кривичног закона. Наша организација чланица Превент из Новог Сада је 2018. године од Министарства правде тражила тумачење сагласности са законом „здравственог програма замене игала на терену у сврху очувања здравља особа које ињектирају дроге“. У мишљењу које је Министарство упутило организацији 11. јуна 2018. године, број 011-00- 120/2018-05 на захтев је одговорено да: С обзиром да се радња извршења кривичног дела из члана 247. став 1. Кривичног законика састоји у томе да, поред описаних начина омогућавања уживања опојних дрога, као што је навођење другог да ужива опојну дрогу, давање опојне дроге, стављање на располагање просторија ради уживања опојне дроге, учинилац кривичног дела и на други начин

омогућава другом да ужива опојну дрогу, мишљења смо да нема умишљаја у радњи извршења коју сте навели у конкретном случају.“ Министарство се даље у допису ограђује напомињући да је „Министарство правде као орган државне управе надлежан да даје мишљења о конкретним одредбама прописа на општи и апстрактан начин, не улазећи у тумачење конкретних правних ситуација. При том, мишљења које Министарство правде даје, на тражење физичких или правних лица, нису обавезујућа, сходно члану 80. став 2. Закона о државној управи.

С обзиром да је у складу са Закоником о кривичном поступку јавни тужилац дужан да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности, за правну квалификацију кривичног дела у сваком конкретном случају надлежно је јавно тужилаштво“.

Очигледно је да је мишљење Министарства добродошло и да доноси одређену дозу сигурности организацијама које истрајно и одговорно пружају ове захтевне сервисе. Са друге стране, морамо и да похвалимо отвореност, разумевање и сарадњу коју имамо са органима заштите закона. Међутим, предлажемо да се у члан 247. Закона или у одговарајуће тумачење унесу измене које ће додатно заштити појединце, организације и институције које делују у области политике према дрогама. Што се тиче организација грађанског друштва, корак напред је учињен почетком 2018. године када је Канцеларија за борбу против дрога, у сарадњи са Канцеларијом за сарадњу са цивилним друштвом и самим организацијама, припремила и потписала Меморандум о сарадњи са 11 организација грађанског друштва. До данас је Меморандум потписало укупно 25 организација грађанског друштва. Меморандум се у међународним размерама истиче као позитиван пример сарадње владиног и невладиног сектора и основа да се том сарадњом употпуни свеобухватни одговор друштва на проблем дрога.

На основу свега предлажемо да се изменама и допунама Закона јасније дефинише изузимање од кривичне одговорности програма који смањују негативне последице коришћења дрога.

НУНС

НУНС је против проширења инкриминације кривичног дела Неовлашћено прислушкивање и снимање разговора из члана 143 Нацрта Закона о изменама и допунама Кривичног законика, те предлаже задржавање речи: „који му нису намењени”. Предложено проширење инкриминације угрожава право на самозаштиту грађана, слободу изражавања и спречава откривање и доказивање кривичних дела. Нарочито се наглашава да би према предложеној формулацији искључиво држава (путем посебних доказних радњи) имала право да прислушкује и снима грађане, што је у потпуној супротности са начелима демократског друштва.

Предложеним изменама озбиљно се угрожава право на самозаштиту и спречава се откривање и доказивање бројних кривичних дела. Уколико би се прихватио предлог из Нацрта, забрањено би било снимање приватног разговора (намењеног лицу које снима) са лицем које упућује увреде, претње, тражи мито....

Проширењем инкриминације озбиљно би се утицало на рад лица која се баве пословима у области јавног информисања. Уколико би новинар снимао разговор са саговорником, а то чини да би избегао евентуално погрешно преношење информација, био би кривично одговоран за извршење кривичног дела Неовлашћено прислушкивање и снимање разговора.

Посебно се указује да снимци извршења кривичног дела (тонски забележена претња, тражење мита...), не би могли да служе као доказ у смислу члана 139а Нацрта Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку (Доказивање фотографијом, тонским, односно тонским и оптичким снимком).

НУНС се противи проширењу става 4 у члану 172 Нацрта, те предлаже брисање следећих речи: „или ако докаже да то што је износио није учинио у намери да нашкоди части или угледу лица чије је личне или породичне прилике износио”. Сва је прилика да се предложеном изменом тежи заштити новинарства које није у сагласности са Кодексом новинара и новинарке Србије, као и јавно изношење личних и породичних прилика од стране лица која би избегавала одговорност под изговором наводног информисања јавности.

Кодексом је предвиђено да новинари и новинарке имају обавезу поштовања приватности људи о којима извештавају. Кодекс даје јасне смернице у погледу начина

на који се извештава о несрећама, кривичним делима, жртвама и учиниоцима, деци, јавним личностима и другом. Новинар који поштује Кодекс по правилу неће објављивати личне или породичне прилике уколико то објављивање није у складу са домаћим прописима, који се тумаче у складу с важећим међународним стандардима људских и мањинских права и праксом међународних институција које спровођење тих права надзиру. Уколико се поштују професионални кодекс и важећи позитивно правни прописи — до ограничавања права на приватност доћи ће само у изузетним приликама.

С друге стране, новинар који не чини наведено, већ примењује неселективно објављивање личних и породичних прилика — у евентуалном судском поступку, како би избегао кривичну одговорност, биће довољно, захваљујући реченом проширењу става 4 члан 172, да тврди да је личне прилике неког лица изнео с намером да информише јавност, никако да том лицу повреди част или углед (иако је јасно да је до повреде дошло).

НУНС се противи предлогу кривичног дела Угрожавање саобраћаја опасном радњом и опасним средством из члана 290 КЗ-а Нацрта. Измена постојећег члана КЗ-а није оправдана постојањем потребе за кривичноправном заштитом, већ је инспирисана тренутном политичком ситуацијом. Предложена одредба има за циљ да спречи блокирање саобраћајница као вид протеста. НУНС предлаже да се задржи формулација која се налази у тренутно важећем тексту закона.

Уколико би се постојеће кривично дело проширило на постављање препрека на саобраћајницама и заустављање превозних средстава противно прописима, лица која одају пошту суграђанима који су погинули услед пада надстрешнице на Железничкој станици Нови Сад или на сличан начин изражавају грађански бунт, тим чином би извршила кривично дело.

Предлаже се брисање кривичног дела Одавање тајних података из члана 316 Нацрта КЗ-а. Предложено дело отвара могућност за бројне злоупотребе, па чак и за прикривање извршења кривичних дела. Прихватање предложеног решења имало би озбиљне импликације на слободу изражавања и то нарочито у односу на новинаре који се баве истраживачким новинарством.

Предложеним кривичним делом превиђа се виши степен заштите података у односу на решење у постојећем КЗ-у. Према тренутно важећем Закону, кривична одговорност постоји само у случају одавања државне, војне или службене тајне. На основу предложеног решења кривичним делом се сматра одавање свих података са

ознаком тајности. Уколико би новинар, користећи се захтевом за слободан приступ информацијама од јавног значаја, покушао да пробави податак од одређеног државног органа, државни орган би податке (које не жели да достави) могао (слободном проценом) да „заштити”⁴ ознакама „интерно” или „стого поверљиво”. На тај начин државни орган неће имати обавезу да достави податке, док ће новинар потенцијално бити кривично одговоран јер се предложеним чланом инкриминише и само *прибављање* тајних података.

У циљу оправдања да до злоупотребе не може доћи с обзиром на то да се с тајним не сматра „податак који је означен као тајна ради прикривања кривичног дела, прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања органа јавне власти”,⁵ не треба прихватити као основан будући да би државни орган могао да одређене податке означи као тајне и на основу тога одбије новинару приступ информацијама. У том случају би терет доказивања (да податак није могао бити означен тајним) био на новинару.

НУНС предлаже брисање кривичног дела Објављивање материјала којима се саветује извршење кривичног дела из члана 343а Нацрта КЗ-а.

Радња извршења тог кривичног дела већ је прописана кроз облике одговорности предвиђене КЗ-ом (подстрекач, помагач), те да би увођење новог дела сасвим извесно довело до повреде основних људских права и слобода.

Иако је образложење законодавца за увођење реченог кривичног дела повећавање безбедности,⁶ врло је спорно да ли би се тај ефекат уопште могао постићи. С друге стране, сасвим је извесно да би се увођењем предложеног кривичног дела узроковале несагледиве последице које се огледају у повреди основних људских права и слобода гарантованих Уставом Републике Србије (слобода окупљања, слобода изражавања...). Постоји опасност да би се предложена инкриминација прешироко тумачила, те да би под њу били подведени појединци који позивају на изражавање

⁴ Члан 8 Закона о тајности података предвиђа да се као тајни податак може одредити податак од интереса за Републику Србију чијим би откривањем неовлашћеном лицу настала штета, ако је потреба заштите интереса Републике Србије претежнија од интереса за слободан приступ информацијама од јавног значаја.

⁵ Члан 3 Закона о тајности података („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009)

⁶ Из образложења: „Услед пораста криминалитета у одређеним областима, као и развоја нових технологија, у следећим члановима прописана су нова кривична дела, којима се шаље јасна порука о потреби ефикаснијег сузбијања оваквих облика понашања”.

грађанског бунта. Напомиње се да је посебно проблематична инкриминација *свесног приступања* материјалу из става 1 реченог члана. Реаговање на одређени материјал (коментар, лајк и сл.) сматрао би се доказом *свесног приступања* садржају који се, у зависности од тумачења, може сматрати материјала којима се саветује извршење кривичног дела.

Предлаже се брисање кривичног дела Одобравање, негирање или умањење кривичног дела из члана 346а Нацрта КЗ-а. Увођење предложеног кривичног дела правно је неутемељено и представља грубо кршење слободе изражавања.

Имајући у виду чињеницу да је у демократском друштву коментарисање судских поступака легитимна тема, увођењем поменутог кривичног дела слобода изражавања би била озбиљно угрожена. Угрожавање слободе изражавања најсликовитије се може видети приликом јавног коментарисања случајева код којих постоји сумња у осуду због проблематичне истраге, недостатка доказа и сл. Свако лице које би се усудило да упуту јавни коментар било би кривично одговорно за ово кривично дело. Додатно, увођењем реченог кривичног дела негира се постојање ванредних правних лекова који се изјављују против правноснажних одлука.

Није спорна чињеница да одређена европска законодавства прописују да порицање најтежих историјских злочина представља кривично дело, међутим, таква инкриминација се односи само на најтежа кривична дела против човечности и међународног права.

Предлози НУНС-а за измене Кривичног законика огледају се у следећем:

У члану 121, предлаже се допуна става 6, тако да тај члан гласи:

Тешка телесна

повреда Члан 121

(1) Ко другог тешко телесно повреди или му здравље тешко наруши, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ко другог тешко телесно повреди или му здравље наруши тако тешко да је услед тога доведен у опасност живот повређеног или је уништен или трајно и у знатној мери оштећен или ослабљен неки важан део његовог тела или важан орган или је проузрокована трајна неспособност за рад повређеног или трајно и тешко нарушење његовог здравља или унакаженост, казниће се затвором од једне до осам година

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт повређеног лица, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

(4) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана учини из нехата, казниће се затвором до три године.

(5) Ко дело из ст. 1. до 3. овог члана учини на мах, доведен без своје кривице у јаку раздраженост нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране повређеног, казниће се за дело из става 1. затвором до три године, за дело из става 2. затвором од три месеца до четири године, а за дело из става 3. затвором од шест месеци до пет година.

(6) Ако је дело из става 1. овог члана учињено према малолетном лицу или бременитој жени или лицу које обавља послове од јавног значаја, у **вези са тим пословима**, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година, за дело из става 2. овог члана затвором од две до дванаест година, а за дело из става 3. овог члана затвором од пет до петнаест година.

У овом реченом члану већ је предвиђено строжије кажњавање уколико тешка телесна повреда буде нанета лицима која обављају послове од јавног значаја, а у која спадају и новинари. Изменом овог члана само се прецизира да ће почионици бити строжије кажњени уколико је извршење кривичног дела у вези са радом новинара, што је формулација која се већ користи у овом Закону. Уколико напад није повезан са њиховим послом новинари ће имати статус као и сви други грађани па ће запређена казна бити нижа, односно она која је предвиђена ставовима 1. до 3.

У члану 122 предлаже се допуна става 2, тако да тај члан гласи:

Лака телесна повреда

Члан 122

(1) Ко другог лако телесно повреди или му здравље лако наруши, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

(2) Ако је таква повреда нанесена оружјем, опасним оруђем или другим средством подобним да тело тешко повреди или здравље тешко наруши **или је нанесена лицу које обавља послове од јавног значаја у вези са тим пословима**, учинилац ће се казнити затвором до три године.

(3) Суд може учиниоцу дела из става 2. овог члана изрећи судску опомену, ако је учинилац био изазван непристојним или грубим понашањем оштећеног.

(4) Гоњење за дело из става 1. овог члана предузима се по приватној тужби.

Код тог кривичног дела предложене измене имају две важне последице. Прва је да се за наношење лаке телесне повреде новинару уводи строжија санкција - казна затвора до три године (за основни облике предвиђена је новчана казна или затвор до једне године). Тиме се делимично ублажава досадашња нелогична ситуација, на коју новинарска удружења често указују, по којој је казна за претњу новинарима строжа од казне за наношење лаке телесне повреде. Друга последица је да се за ово кривично дело гони по службеној дужности, а не по приватној тужби као што је то случај у овом тренутку.

У члану 135 предлаже се допуна става 2, тако да тај члан гласи:

Принуда Члан 135

(1) Ко другог силом или претњом принуди да нешто учини или не учини или трпи, казниће се затвором до три године. Ко дело из става 1. овог члана учини на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом, **или дело учини према лицу које обавља послове од јавног значаја у вези са тим пословима**, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или друге тешке последице, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.

(3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт принуђеног лица или је дело извршено од стране групе, учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.

(4) Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

Предложеном изменом уводи се тежа казна уколико је кривично дело извршено према новинару. Према основном облику за кривично дело принуде запређена је казна затвора до три године, а према предложеним изменама казна би била у распону од шест месеци до 5 година.

У члану 138а, предлаже се допуна става 2, тако да тај члан гласи:

Прогањње

Члан 138а

(1) Ко у току одређеног временског периода упорно:

- 1) друго лице неовлашћено прати или предузима друге радње у циљу физичког приближавања том лицу противно његовој вољи;
- 2) противно вољи другог лица настоји да са њим успостави контакт непосредно, преко трећег лица или путем средстава комуникације;
- 3) злоупотребава податке о личности другог лица или њему блиског лица ради наручивања робе или услуга;
- 4) прети нападом на живот, тело или слободу другог лица или њему блиског лица;
- 5) предузима друге сличне радње на начин који може осетно да угрози лични живот лица према коме се радње предузимају,

казниће се новчаном казном или затвором до три године.

(2) Ако је делом из става 1. овог члана изазвана опасност по живот, здравље, тело или имовину веће вредности лица према коме је дело извршено или њему блиског лица **или је дело учињено према лицу које обавља послове од јавног значаја у вези са тим пословима**, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до пет година.

3) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила смрт другог лица или њему блиског лица, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.

Предложеним изменама уводи се оштрија санкција уколико је жртва извршења овог кривичног дела новинар. Уместо новчане казне или затвора до три године (што представља казну за основни облик овог кривичног дела која важи за све грађане) уводи се строжија казна, затвор у трајању од три месеца до пет година, када је жртва прогањања новинар. Такође, за тежи облик овог кривичног дела, када је прогањање изазвало одређену опасност, као један од основа се поред опасности по живот, здравље и тело додаје и имовина веће вредности. Циљ предлагања ових измена је да се створе услови за чешће коришћење овог кривичног дела за санкционисање различитих форми притисака који код новинара стварају субјективан и реалан осећај угрожености, а не третирају се као кривична дела.

У члану 142 - Повреда тајности писама и других пошиљки, додаје се став 2а:

(2а) Ко дело из става 1. овог члана учини према лицу које обавља послове од јавног значаја у области јавног информисања у вези са пословима које обавља, па услед тога наступи неовлашћено откривање извора информације.

Казниће се .

Став 3 мења се и гласи:

(3) Ако дело из ст. 1, 2 и 2а. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се затвором од шест месеци до три године.

У члану 143 - Неовлашћено прислушкивање и снимање, додаје се став 2а који гласи:

(2а) Ко дело из става 1. овог члана учини према лицу које обавља послове од јавног значаја у области информисања у вези са пословима које обавља, па услед тога наступи неовлашћено откривање извора информације

Казниће се .

Став 3 мења се и гласи:

(3) Ако је дело из ст. 1, 2 и 2а овог члана учинило службено лице у вршењу службе, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Код кривичних дела Повреда тајности писама и других поштиљки и кривичног дела Неовлашћено прислушкивање и снимање предлаже се увођење квалификаторне околности када су та кривична дела извршена према лицима која обављају послове од јавног значаја у области информисања (у вези са пословима који обављају). На предложени начин постигла би се заштита медијских радника, али би се осигурала и кривичноправна заштита новинарског извора информисања.

Партнери Србија

Предлози Партнера Србија у контексту процеса измена Кривичног законика односе се на:

Унапређење текста Нацрта закона о изменама и допунама Кривичног законика, у деловима у којима је препознато могуће даље задирање или ограничавање права и слобода грађана;

Указивање на одредбе важећег КЗ-а чије измене нису предвиђене Нацртом, а за које сматрамо да су неопходне зарад остварења сврхе кривичног гоњења уз адекватну заштиту права грађана.

Конкретан део Нацрта закона чију измену предлагете и Ваш предлог за измену

ПРЕДЛОГ 1: Члан 112, тачка 20 и члан 300

Субјективне елементе дефиниције („са сврхом да нанесе штету“ и „са намером угрожавања поверљивости, целовитости или доступности“) треба уклонити

ПРЕДЛОГ 2: Члан 143:

Текст Члана 143 КЗ треба да остане непромењен, односно сматрамо предлог за брисање текста „који му нису намењени“ из става 1, члана 143. неутемељеним.

ПРЕДЛОГ 3- Члан 146

Ускладити члан 146 Кривичног законика са Законом о заштити података о личности (у даљем тексту: ЗЗПЛ) како би се обезбедила правна сигурност и прецизност у области заштите података о личности.

Термине ”прикупљање, обрада, коришћење” заменити кривичним термином ”обрада/обрађује”.

ПРЕДЛОГ 4- Члан 172, став 4 – предлагемо брисање предложених измена

ПРЕДЛОГ 5- Члан 228- Брисање услова да јавна набавка треба да буде процењена на вредност већу од 5 милиона динара да би постојао услов за покретање кривичног поступка.

ПРЕДЛОГ 6- Члан 343а – предлажемо брисање члана ПРЕДЛОГ 7- Члан 316 (Одавање тајних података)

Предвиђене измене члана 316 на начин да се уподоби кривичном делу из Закона о тајности података спорне су из разлога неадекватне имплементације Закона о тајности података.

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

ПРЕДЛОГ 1: Члан 112, тачка 20 и члан 300

Предложена дефиниција уводи више елемената који нарушавају правну извесност и отежавају гоњење. Пре свега, ослањање на субјективне компоненте („са сврхом да нанесе штету“ и „са намером угрожавања поверљивости, целовитости или доступности“) помера тежиште са објективних елемената на доказивање унутрашњих мотива учиниоца. Тиме се слаби правна извесност, а шири простор за неуједначену и селективну примену, као и злоупотребе. Како је кривично дело из члана 300 непосредно везано за овако дефинисан појам, ови недостаци се преливају на поље кажњивости саме израде и уношења алата који објективно угрожавају системе и имају негативне последице по жртву, без обзира на то да ли је учинилац поступао са „намером угрожавања“.

Укупно посматрано, наведене субјективне елементе би требало уклонити из дефиниције, како би иста била на заснована на јасним, објективним, техничко-функционалним критеријумима и мерљивим ефектима, чиме би се ојачала правна сигурност и делотворност кривичноправне заштите од стварних претњи.

ПРЕДЛОГ2: Члан 143.

Организација Партнери Србија дуго година је активна у области заштите личних података и приватности грађана, ипак сматрамо да образложење по ком тренутни члан 143 треба изменити у циљу “боље заштите приватности и комуникације грађана” није оправдан, те да представља корак уназад по достигнути ниво права грађана. Пре свега, заштита личних података осигурана је Законом о заштити података о личности, те Кривичним закоником, чланом 146, који треба допунити и прилагодити (погледати предлог 3 у наставку документа). Члан 146. треба да пружа заштиту свима чији се лични подаци незаконито обрађују. Обрада личних података укључује све радње са личним подацима, па тако и радњу снимања гласа, лика и сл.

Сматрамо да измена члана 143 има за мотив ограничавање права грађана и активиста, имајући у виду да је члан (до сада) остављао могућност снимања разговора, изјава односно саопштења “која су му намењена”. Укидањем ове могућности грађани, активисти и други спречавају се да документују разговоре и понашања која се на њих односе и која су према њима уперена. Тиме што ће се укинути могућност документовања разговора и изјава које се тичу самих грађана, биће нарушена њихова способност да ефикасно прикупе доказе о понашању и разговорима усмереним према њима у ситуацијама као што су суочавање са злоупотребама од стране јавних институција, послодаваца или чак насилника.

Ово може довести до апсурдне ситуације где лице којем је потребна заштита, или жели да укаже на незаконит рад органа јавне власти, постаје субјект кривичног гоњења због неовлашћеног прислушкивања и снимања. Довођењем у ризик кривичног гоњења због снимања разговора у којима се појављују као угрожене стране, ова измена директно угрожава грађане.

Посебно забрињава потенцијал за злоупотребе ове измене у држави где су новинари и активисти често на мети кривичних поступака управо због обелодањивања злоупотреба јавног сектора и указивања на незаконит рад органа јавне власти.

ПРЕДЛОГ 3: Члан 146 – предлагемо усклађивање члана са Законом о заштити података о личности

Усклађивање члана 146 Кривичног законика са Законом о заштити података о личности (у даљем тексту: ЗЗПЛ) неопходно је како би се обезбедила правна сигурност и прецизност у области заштите података о личности. Тренутна формулација члана 146 сугерише да се санкционише само неовлашћено „прикупљање“ података, док заправо треба обухватити све неовлашћене радње обраде података о личности, у складу са дефиницијом обраде из ЗЗПЛ-а. Наиме, обрада података укључује различите радње, као што су прикупљање, бележење, разврставање, груписање, односно структурисање, похрањивање, уподобљавање или мењање, откривање, увид, употреба, откривање преносом, односно достављањем, умножавање, ширење или на други начин чињење доступним, упоређивање, ограничавање, брисање или уништавање, и свака од тих активности може представљати повреду права на заштиту података о личности уколико се спроводи противно закону.

У складу са чланом 42 Устава Републике Србије, који користи појмове „прикупљање“, „држање“, „обрада“ и „коришћење“ података, потребно је да и Кривични законик

прецизније дефинише неовлашћене радње у вези са свим аспектима обраде података, како би се постигло потпуно усклађивање са ЗЗПЛ-ом.

Србија се усвајањем ЗЗПЛ-а обавезала да до краја 2020. године одредбе свих других закона који се односе на обраду података о личности усклади са овим законом. Имајући у виду да су прошле готово четири године од истека овог рока, сматрамо да тренутни процес измена овог Закона треба да обухвати и измене члана 146, односно адекватно дефинисање овог кривичног дела.

Такође, подаци показују да је кривичноправна заштита права на заштиту података о личности до сада била неефикасна, и селективна, те да је овај оквир почео да се злоупотребљава и сврхе притисака на независне и истраживачке медије и новинаре (у форми тзв. стратешких парница против учешћа јавности - SLAPP). На пример, у периоду од 2015. до 2022. године, изречено је само 7 осуђујућих пресуда за кривично дело из чл. 146 КЗ, иако су у датом периоду регистроване бројне повреде података грађана, укључујући и оне масовне. Иако постоји незнатан помак у овој области (тако је током 2023. донето четири осуђујуће пресуда), и даље углавном изостају реакције тужилаштва на кривичне пријаве грађана, али и Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

Такође, како се основни облик кривичног дела гони по приватној тужби, а према анализама досадашње праксе, на приватном тужиоцу је да опише кривицу окривљеног, наведе општи субјективни елемент кривичног дела, предочи доказ, итд.. што је за овакво дело посебан изазов. Стога треба размотрити да се основни облик овог дела гони по оптужном предлогу, а не приватној тужби, уз додатно унапређење капацитета тужилаца да поступају у кривичним делима која укључују повреде података, односно приватности, а како би заштита права била ефикасна. Таква интервенција била би у складу и са ставовима ЕСЉП који је у погледу чл. 8 Европске конвенције о људским правима наметнуо државама чланицама позитивне обавезе да поштују приватни и породични живот. Велико веће ЕСЉП-а је у пресуди Диксон против Уједињеног краљевства навело следеће: „Уз првенствено негативне, могу постојати и позитивне обавезе државе својствене ефективном поштовању приватног и породичног живота. Ове обавезе могу укључивати предузимање мера чији је циљ да обезбеде поштовање приватног и породичног живота у односима самих појединаца.“

ПРЕДЛОГ 4: Члан 172, став 4 – предлажемо брисање предложених измена

Измене члана 172, које додају могућност да се учинилац не казни ако докаже да "није имао намеру да нашкоди части или угледу" особе чије је приватне или породичне прилике износио, представљају значајан корак уназад у заштити приватности и података о личности. Таква формулација може отворити могућност злоупотребе, односно омогућити учиниоцима да се лакше изузму од одговорности, чак и ако је дошло до озбиљног нарушавања приватности.

Заштита приватности и података о личности представља основно људско право, посебно у савременом дигиталном добу где се информације лако шире и могу нанети трајну штету. Тренутна верзија члана 172 предвиђа одређене изузетке за новинаре, службенике и друге професионалце, под условом да могу доказати истинитост или основаност својих тврдњи. Међутим, предложени додатак који омогућава изузеће од казне уз доказивање да није постојала "намера да се нашкоди" представља субјективан критеријум који може бити тешко проверљив и лако злоупотребљив, нарочито имајући у виду да је постојање или непостојање овакве намере тешко доказати у конкретном кривичном поступку.

Оваква измена може довести до ситуација у којима се информације о приватним или породичним приликама јавно објављују без довољне пажње, под изговором да није постојала лоша намера. У контексту заштите приватности, одлучујући фактор треба да буде настала повреда права, а не субјективно утврђивање постојања намере. Лица наведена у овом члану, као што су државни службеници и новинари, дужна су да поступају с нарочитом пажњом и одговорношћу, у складу с етичким правилима својих професија, јер подаци које они неовлашћено објаве могу изазвати озбиљне повреде права појединаца, укључујући нарушавање приватности и угледа.

Овакво решење доприноси утиску да је заштита приватности грађана Србије неадекватна и да се спроводи селективно, углавном уз изостанак одговорности оних на позицијама моћи који податке злоупотребљавају. Такође, овакво решење није у складу ни са ставовима Европског суда за људска права. Тако је ЕСЉП у пресуди *Laskey, Jaggard* анд *Brown* против Уједињеног краљевства, у §46, у вези са чланом 8. Конвенције, изнео следеће: „Када одлучује да ли ће кривично гонити или не, државна власт је овлашћена да узме у обзир не само постојећу озбиљност причињеног зла... него и зло које потенцијално може бити причињено делом у питању“. На овај начин је наметнута обавеза државама да приликом разматрања да ли је дошло до повреде нечијег права на поштовање приватног и породичног живота, не узимају само у обзир чињеницу да ли је неко лице већ претрпело штетне последице, већ и да посебну пажњу обрате на потенцијалне штетне поседице које могу наступити.

Због свега наведеног, предложене измене члана 172 су неусклађене са важећим Законом о заштити података о личности, као и са међународним стандардима из ове области, јер смањују ниво заштите права на приватност и омогућавају простор за неоправдано нарушавање приватног живота појединаца.

ПРЕДЛОГ 5: Члан 228- Иако смо током претходне јавне расправе указали на то да норма није довољно јасна и да је неопходно разрешити све дилеме и обезбедила адекватна примена. Поред тога, неопходно је да се кроз норму овог члана обухвате и разне врсте уговарања набавки код којих није примењен Закон о јавним набавкама. Између осталог, потребно је разрешити у којој мери ће ова норма моћи да се примени када је реч о набавкама које су уговорене на основу међудржавних споразума, на основу посебних закона, као и у случајевима уговарања јавно-приватних партнерстава. Ништа од тога није учињено у односу на претходну јавну расправу, и овом сложеном питању је потребно посветити додатну пажњу и консултације у којима би учествовали сви релевантни актери из јавног сектора, невладиног сектора и привреде.

ПРЕДЛОГ 6: Члан 343а – предлажемо брисање члана

Увођење члана 343а у Кривични законик, који предвиђа кривичну одговорност за објављивање материјала са саветима за извршење кривичних дела, представља озбиљан ризик за људска права, пре свега право на слободу изражавања. Дефиниција дела је превише широка и непрецизна, што отвара врата за бројне злоупотребе, произвољна тумачења, као и неуједначену судску праксу. Нејасно је шта тачно представља "материјал који садржи информације којима се дају савети у циљу извршења кривичног дела," што може довести до неоправданих ограничења слободе говора и права на приступ информацијама.

Поред тога, постоји опасност да се овом одредбом циља и на материјале од јавног значаја, као што су извештаји о кривичним делима, текстови истраживачких новинара или критички коментари о криминалним феноменима. У контексту актуелне ситуације у Србији, постоји опасност да ова одредба доведе до процесуирања лица која позивају на јавне протесте, уколико би на њима дошло до извршења кривичних дела, што би могло резултирати кривичном одговорношћу за оно што би требало да буде у домену грађанског активизма или изражавања политичких ставова. На овај начин, ризикујемо да ограничимо демократски простор и ослабимо право на мирно окупљање.

Осим тога, ставка која предвиђа кажњавање и оних који "посредују у приступању материјалу" може довести до кажњавања интернет посредника или платформи које

омогућавају приступ информацијама, што је у супротности са основним принципима слободе интернета.

Уместо криминализације ових радњи, Србија би требало да се усклади са одредбама Закона о дигиталним услугама Европске уније (Дигитал Сервицес Акт, у даљем тексту: ДСА), који предвиђа механизме за уклањање штетних и илегалних садржаја уз поштовање основних људских права, укључујући слободу изражавања. ДСА се фокусира на одговорност великих платформи, транспарентност алгоритама и заштиту права корисника, а не на директно кривично гоњење појединаца за приступ или објављивање садржаја. На тај начин, далеко мање интрузивним мерама од предложених затворских казни може се постићи циљ заштите друштва од опасних садржаја који могу подстицати криминално понашање.

С обзиром на актуелни процес хармонизације са европским прописима, очекује се да ће се Србија ускоро ускладити са одредбама ДСА, што додатно чини криминализацију објављивања информација на овако широк начин сувишном и потенцијално контрапродуктивном.

ПРЕДЛОГ 7: Члан 316 (Одавање тајних података)

Предвиђене измене члана 316 на начин да се уподоби кривичном делу из Закона о тајности података спорне су из разлога неадекватне имплементације Закона о тајности података. Наиме, у образложењу Нацрта Закона о изменама и допунама Кривичног Закона, на страни 16 наводи се:

„Наведене измене нису извршене раније због већег броја већ започетих кривичних поступака због кривичних дела Одавање државне тајне, Одавање војне тајне и Одавање службене тајне, као и због чињенице да раније нису донети сви подзаконски прописи који су били неопходни за спровођење Закона о тајности података. Како су ранији кривични поступци окончани и донети сви неопходни подзаконски прописи и како су државни органи у Републици Србији успоставили нови систем рада са тајним подацима, створили су се и услови за наведено усклађивање Кривичног законика са Законом о тајности података.“

Констатација да су донети сви подзаконски прописи, те да је нови систем рада са тајним подацима успостављен није у потпуности тачна. Годинама уназад организација Партнери Србија указује да се надзор у области тајности података који је према Закону о тајности података поверен Министарству правде не спроводи.

Последњи упит, на ову тему, послали смо Министарству правде у мају 2023. године, са питањима колико је ванредних и редовних надзора Министарство покренуло у области тајности података, као и колико је захтева за покретање прекршајних поступака и кривичних пријава поднело у складу са чланом 97 Закона о тајности података, у 2022. години.

Одговор који смо добили упућује на то да Министарство правде уопште не врши надзор у области тајности података, уз образложење да се у пракси појавио проблем примене одредаба о надзору из Закона о тајности података, које су системског карактера и захтевају измену закона. Ово не би био толико велики проблем, да исти одговор нисмо добили из Министарства у септембру 2020, као и у децембру 2017, што значи да Министарство дуже од 6 година није предузело мере да уочене проблеме у пракси отклони. Овај одговор Министарства правде такође потврђује да нови систем рада са тајним подацима, како се наводи у образложењу Нацрта КЗ, није у потпуности успостављен.

Разлог зашто овде указујемо на овај проблем јесте зато што у пракси ово значи да нико не контролише да ли органи јавне власти законито означавају податке тајним, те да се по Закону о тајности података тајним податком не сматра податак који је означен као тајна ради прикривања кривичног дела, прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања органа јавне власти.

Имајући у виду да се надзор у области тајности податка не спроводи, као и да су чести случајеви када се узбуњивачи кривично процесуирају управо позивајући се на тајност података, односно члан 316 КЗ и Закон о тајности података.

Да би постојало кривично дело из члана 98 Закона о тајности података – одавање тајних података, неопходно је да су претходно, предметни подаци били означени неким степеном тајности у складу са процедуром коју предвиђа Закон о тајности података. Законитост процедура, те надзор над тим у Србији нико не врши, због чега сматрамо неопходним да се пре уподобљавања овог кривичног дела Закону о тајности података, тај проблем реши.

Даље, да би податак био означен неким степеном тајности неопходно је да се ради о податку од интереса за Републику Србију чијим би откривањем неовлашћеном лицу настала штета претежнија од на пример интереса за слободан приступ информацијама од јавног значаја, право које такође, приликом увођења овог кривичног дела у Нацрт КЗ није узето у обзир. Ово је посебно важно зато што приликом процесуирања треба да

постоји обавеза да ли су одавањем података означеним неким степеном тајности наступила одн. могла да наступи штета по интересе који се штите Законом о тајности података.

На основу свега наведеног, предлог Партнера Србија јесте да Министарство правде отклони неправилности у свом раду, успостави систем надзора над тајношћу података, те накнадно додатно уреди криминализацију у овој области.

Такође, указујемо на потребу усклађивања Кривичног законика са Законом о заштити података о личности (у даљем тексту ЗЗПЛ) како би се обезбедила правна сигурност и прецизност у области заштите података о личности, те испуниле обавезе прописане чл. 100 ЗЗПЛ, као и Акционим планом за поглавље 23. Конкретни предлози за усклађивање прописа дати су у овом документу, тј. Обрасцу, уз напомену да предлози реферишу на чланове важећег КЗ-а, а не Нацрта.

Конкретан део Законика чију измену предлагате и Ваш предлог за измену

ПРЕДЛОГ 1: Предлажемо допуну Члана 89

Члан 89. КЗ прописује да суд може да одлучи да се пресуда, у целини или изводу објави, и то уколико се ради о осуди за кривично дело које је учињено путем средстава јавног информисања или за кривично дело које је проузроковало опасност за живот или здравље људи, а објављивање пресуде би допринело да се отклони или умањи та опасност. Објављивање пресуде се може прописати и посебним законом. Ову одредбу требало би допунити на начин да пропише заштиту личних података садржаних у пресуди, имајући у виду супротстављене интересе права јавности да зна, и права на заштиту података о личности.

ПРЕДЛОГ 2: Предлажемо измену и допуну Члана 102

Члан 102 КЗ-а уређује садржај и давање података из казнене евиденције. Тако, прописано је да казнена евиденција садржи личне податке о учиниоцу кривичног дела, податке о кривичном делу за које је лице осуђено, податке о изреченој казни, условној осуди, судској опомени, односно ослобођењу од казне и опроштеној казни, као и податке о правним последицама осуде. Овом одредбом требало би прецизирати који конкретно лични подаци учиниоца кривичног дела се обрађују у евиденцији. Истим ставом предвиђена је и обавеза ажурирања података у евиденцији, односно уношење измена података садржаних у казненој евиденцији, подаци о издржавању казне, као и поништење евиденције о погрешној осуди. Даље, чл 102 ст 1 прописује круг корисника

података из казнене евиденције, и исправно је дао листу ових субјеката, односно предвидео да они који нису експлицитно обухваћени овог одредбом морају имати посебним законом прописану надлежност за откривање и спречавање извршења кривичних дела. Међутим, у ставу 3, овај круг субјеката, тј могућих корисника података се проширује и на државне органе, предузећа, друге организације или предузетнике, ако за то постоји оправдани интерес заснован на закону, и то уколико још трају правне последице осуде или мере безбедности. За потребе правне предвидивости, требало би прописати и садржину овог захтева. Коначно, прописује се забрана да се од грађана захтева доказ о њиховој осуђиваности и неосуђиваности, те права лица да добију податке о својој осуђиваности или неосуђиваности. Коначно, прописује се општа забрана давања података о брисаној осуди. У том смислу, поставља се и питање рокова чувања података о брисаној осуди. Такође, потребно је јасно одредити ко је надлежан за унос података у евиденцију, како би се одредио и обим одговорности. Такође, треба размотрити да се овим, или другим прописом који би уредио питања вођења казнене евиденције, пропишу и посебне мере заштите права и слобода лица на која се подаци односе. Уопште, одредбе о вођењу казнене евиденције у нашем правном систему треба систематизовати и уредити једним актом, који би на прегледан начин уредио питања улога различитих субјеката, одговорности, садржину, круг корисника, услове под којима се подаци могу уступати, мере заштите, као права лица на која се подаци односе, те поступак за остварење тих права.

ПРЕДЛОГ 3: У погледу кривичних дела која подразумевају и повреду права на заштиту података о личности, свакако да је кривично дело из члана 146 - Неовлашћено прикупљање личних података – кључно за пружање кривичноправне заштите у овој области. Међутим, КЗ прописује и друга кривична дела која, у ширем смислу, подразумевају повреду права на заштиту података о личности, попут повреде тајности писама и других поштиљки (чл 142), неовлашћеног прислушкивања и снимања (чл 143), неовлашћеног фотографисања (чл 144), неовлашћеног објављивања и приказивања туђег списка, портрета и снимка (чл 145). Основни облици ових кривичних дела гоне се по приватној тужби. Међутим, имајући у виду досадашњу праксу у процесуирању ових кривичних дела, а посебно из члана 146, треба спровести детаљну анализу ефикасности заштите која се њима пружа и размотрити гоњење по службеној дужности за све облике.

Образложење упућеног предлога за измену Законика

Србија се усвајањем ЗЗПЛ-а обавезала да до краја 2020. године одредбе свих других закона који се односе на обраду података о личности усклади са овим законом. Имајући

у виду да су прошле готово четири године од истека овог рока, сматрамо да тренутни процес измена овог Законика треба да обухвати и усклађивање за ЗЗПЛ.

Напомињемо да је ЗЗПЛ усвојен 2018. године и то као одговор на обавезу усклађивања нашег правног оквира са правним оквиром Европске уније релевантним за питања заштите података, и то Опште уредбе о заштити података ЕУ и тзв. Полицијске директиве. Како би ово усклађивање имало ефекта, и обезбедило адекватну заштиту права грађана Србије, неопходно је да се други прописи ускладе са крвним Законом о заштити података о личности. Такво усклађивање допринело би правној предвидивости али и уједначеној примени прописа, као и отклањању недоумица у њиховом тумачењу, које су неретко и лексичке природе.

Препоруке за усклађивање дате су на основу методологије и конкретних аналитичких питања дефинисаним Анализом прописа који уређују сектор безбедности са аспекта заштите података о личности, такође подржаној од стране Мисије ОЕБС-а у Србији.

Правосудна база Југ

Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног
законика Црвене линије

- Проширује се инкриминација члана 143 Неовлашћено прислушкивање и снимање са снимања разговора „који му нису намењени“, на свако снимање разговора. Тако Нацрт КЗ-а у члану 21 гласи: »У члану 143. став 1. речи: “који му нису намењени” бришу се.«
- Ова измена озбиљно угрожава могућност грађанске контроле власти и јавне управе. Тако, на пример, спречава се грађанин да сними полицајца који га вређа и прети, службеника који тражи мито, локалног моћника који од запослене тражи да спава са њим, комуналног полицајца који не реагује итд.
- 2) Чланом 18. Нацрта закона брише се кривично дело Изнуђивање исказа (члан 136). Предлагач измена наводи „Разлог томе је што се основни облици кривичног дела Изнуђивање исказа и кривичног дела Мучење и злостављање (члан 137) Кривичног законика подударају. Оба кривична дела укључују сличне радње и захтевају учешће службених лица. Ово подударање доводи до неуједначене праксе јавних тужилаштава и судова у квалификацији кривичног дела и одмеравању казни. Брисање кривичног дела Изнуђивање исказа у складу је са закључним запажањем Комитета УН против тортуре (ЦАТ) да се јединствено формулише законски опис који обухвата оба кривична дела.“

Славко Ћурувија Фондација

НАЧЕЛНЕ ПРИМЕДБЕ НА НАЦРТ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика израђен је у нетранспарентном и недовољно партиципативном процесу. Изменама овако значајног прописа није претходила свеобухватна, транспарентна и суштинска јавна расправа која би на адекватан начин омогућила стручној и другој заинтересованој јавности да се изјасни о предложеним изменама и допунама. Поред тога, бројне предложене измене већ су биле предмет оштре критике током претходних покушаја измене овог прописа, а њихово поновно укључивање у текст Нацрта, и игнорисање раније упућених критика и примедби стручњака у овој области, обесмишљава процес јавне расправе.

Међу најозбиљнијим недостацима Нацрта закона јесте и увођење нових кривичних дела или измене постојећих, на начин на који се умањује достигнути ниво људских и мањинских права, посебно у области слободе изражавања и слободе мирног окупљања, као и популистичке мере које се огледају нарочито у повећању казни и увођењу доживотне казне затвора за низ нових дела.

Уводе се нова кривична дела која неоправдано додатно задиру у слободу говора и слободу медија, истраживачко новинарство, отежавају приступ информацијама од јавног значаја, док се истовремено умањује и ограничава могућност откривања и пријављивања кривичних дела, злоупотреба и аномалија које јавност има интерес да зна. Са друге стране, отежава се приступ правди за потенцијалне жртве кривичних дела својствених новинарима који крше професионалне стандарде новинарства и неоправдано задиру у најинтимнију личну сферу појединаца.

Велики број правописних и синтаксичких грешака и нејасноћа у тексту Нацрта указује на то да предложене измене не само да нису резултат темељне анализе, него да текст није прошао чак ни адекватно језичко, стилско и техничко уређивање.

Конкретан део Нацрта закона чију измену предлагете и Ваш предлог за измену

- 1) Члан 26 Нацрта, којим се мења члан 172. став 4. Кривичног законика и кривично дело изношења личних и породичних прилика

2) Члан 66 Нацрта, којим се мења члан 316 Кривичног законика и кривично дело одавање државне тајне, чији назив Нацрт мења тако да гласи одавање тајних података

3) Члан 75 Нацрта, којим се додаје нови члан 346а и уводи ново кривично дело – одобравање, негирање или умањење кривичног дела

Имајући у виду бројност и озбиљност недостатака и спорних питања уочених у Нацрту овако важног прописа, сматрамо да је немогуће његов текст исправити подношењем појединачних коментара у задатим оквирима, ограничењима и роковима текуће јавне расправе. Неопходно је повући Нацрт и о предложеним решењима отворити стручну дискусију. Као илустрацију потребе да се о предложеним изменама отвори суштинска дебата, скрећемо пажњу нарочито на следеће уочене недостатке у Нацрту и конкретне чланове Нацрта.

Образложење

Предлог 1.

Члан 26 Нацрта је пример који јасно показује због чега тренутни текст Нацрта закона још увек није подесан за појединачне сугестије и коментаре, него је, због превеликог простора за злоупотребе и произвољно поступање, неопходно повући сам Нацрт и омогућити суштинску дискусију о бројним спорним решењима.

Предложене измене члана 172 ст. 4 КЗ спорне су јер носе ризик од разводњавања и слабљења кривичноправне заштите у случају изношења личних и породичних прилика од стране новинара у вршењу новинарског посла, што може допринети учесталијем кршењу новинарских стандарда и неоправданом јачању заштите новинара који те стандарде крше.

Наиме, члан 172, став 4. КЗ тренутно предвиђа: „За изношење или проношење личних или породичних прилика које је учињено у вршењу службене дужности, новинарског позива, одбрани неког права или при заштити оправданих интереса, учинилац се неће казнити, ако докаже истинитост свог тврђења или ако докаже да је имао основаног разлога да поверује у истинитост оног што је износио или преносио.“

Нацртом ЗИД КЗ став 4 мења се тако што се на крају додаје: “или ако докаже да то што је износио није учинио у намери да нашкоди части и угледу лица чије је личне и породичне прилике износио.“

На овај начин увећава се могућност да без санкције остане поступање новинара који наводно није имао намеру да нашкоди угледу и части особе чије личне и породичне прилике

износи. Ова одредба оставља огроман простор за злоупотребе и нападе на политичке неистомишљенике и њихову дискредитацију изношењем личних и породичних прилика, које при томе не морају ни бити истините, нити је неопходно доказивати да је новинар имао оправдан разлог да верује у њихову истинитост. Довољно би било доказивање да новинар није имао намеру да нанесе штету.

Према тренутно важећем закону, да би избегао кажњавање за повреду најинтимније сфере неког лица, новинару је изузетно омогућено да доказује истинитост свог тврђења, или макар да је имао основан разлог да верује у истинитост свог тврђења. Међутим, уколико предложена измена овог кривичног дела буде усвојена, да би избегао кажњавање, учиниоцу може бити довољно да докаже да није имао намеру (са свим тешкоћама и простором за произвољно поступање које се тиме отвара) да нашкоди части или угледа чица чије је личне или породичне прилике износио, и за које је ирелевантно да ли су неистините.

Такође, увођењем описане могућности да се избегне одговорност за олако изношење (и неистинитих) личних и породичних прилика, постоји бојазан од урушавања достигнутих професионалних стандарда новинарства, и од слабљења обавезе и настојања новинара да сваку информацију намењену објављивању пре објављивања испита у погледу њене истинитости и то с пажњом примереном околности, а све ради заштите јавности од неистинитих информација, с једне стране, и заштите достојанства личности (части и угледа) особе на коју се информација односи, с друге стране. Уместо тога, предложеним изменама избегло би се кажњавање и за тобоже ненамерно изношење (и неистинитих) личних и породичних прилика, ако се докаже да до тога није дошло услед намере да се нанесе штета.

Управо због широког простора за злоупотребе и због великог практичног домашаја ове одредбе и њеног утицаја како на најинтимнију сферу сваког појединца, тако и на истинито информисање, право на приватност и новинарски позив, неопходно је да се Нацрт повуче како би о предложеним изменама на адекватан начин и суштински, након спроведене квалитетне расправе, могли да се изјасне сви на које се предложена измена односи и који би њоме могли да буду погођени, као и они који ће ту одредбу примењивати и тумачити.

Предлог 2.

Опасност за истраживачко новинарство, као и за право на приступ информацијама од јавног значаја, носе и предложене измене из чланова 65 и 66 Нацрта, које се односе на кривично дело одавања тајних података, које Нацрт уводи уместо одавања државне тајне.

Један проблем у вези са предложеним изменама представља то што праг да би се неки податак сматрао тајним, а самим тиме и да би се сматрало да постоји кривично дело, постаје нижи у односу на државну тајну. Посебно је забрињавајуће то што би кажњиво постало и

само прибављање таквих података, будући да Нацрт предвиђа да ће се казнити и онај ко прибавља податке који су означени као тајни, чак и без њиховог одавања, и без обзира на то да ли лице које такве податке прибавља има намеру да их ода или саопшти. Имајући у виду наше кривично право као целину, тежина такве радње, као и околност да заштићено добро није ни повређено, не оправдавају да кажњиво буде и пуко прикупљање података означених тајним. Чак и код шпијунаже, да би само прикупљање тајних података (без њиховог одавања) било кажњиво, потребно је да их лице прикупља у намери да их саопшти или преда (страној држави, строној организацији или лицу које им служи). Ово је још један показатељ да је ригорозно увођење кажњавања за прикупљање података означених као тајних.

Проблем представља и превелики простор за злоупотребе и повећан ризик да се олако прибегава класификацији података као „интерних“ и „поверљивих“, услед чега постоји повећан ризик од неоправданог ускраћивања приступа важним подацима, укључујући податке од значаја за откривање кривичних дела и злоупотреба. Олакшава се прикривање злоупотреба, ознаком да су поверљиви, интерни или тајни подаци који би могли указивати на постојање злоупотребе, а лица која и поред тога настоје да сазнају такве податке, од тога додатно одвраћа претња кривичне одговорности и за пуко прибављање таквих доказа. Иако постоји могућност подношења жалби Поверенику за приступ информацијама од јавног значаја, не треба изгубити из вида да би на тај начин поступак прибављања информација знатно дуже трајао, и није извесно какав би био исход тог поступка.

Да би се увиделе опасности од увођења оваквог решења, није потребно замишљати хипотетичке примере. Довољно је присетити се да је у више наврата искрсавала као проблем неоснована тајност уговора на основу којих се спроводе велики државни пројекти, посебно у области енергетике, градње пруга и саобраћајница, давања аеродрома под концесију и тако даље.

Предложеном строжом кривичноправном заштитом података означених као тајних, отежава се приступ информацијама од јавног значаја, олакшава се прикривање кривичних дела, а истраживачки новинари могу бити изложени опасности од кривичног гоњења само због покушаја да октрију истину и информације које јавност има оправдан интерес да зна. Овде је важно указати и на то да истраживачки новинари, неретко, увид у различите документе које орган власти не жели да им да, добијају од извора, чија заштита је императив у новинарском позиву и један од предуслова за слободу медија. Поред тога, истраживачки новинари - и без сопствене иницијативе - повремено долазе у посед докумената које, након пажљивог испитивања и узимања у обзир и других доступних доказа, не намеравају објавити, заснивати на њима истраживачку причу, нити их на било који други начин употребити, одати или саопштити. Тим пре се чини опасним увођење казне и за оног ко прибавља податке означене тајним.

Предлог 3.

Чланом 75. Нацрта уводи се ново кривично дело (Одобравање, негирање или умањење кривичног дела (члан 346а)), којим се санкционише јавно одобравање, негирање или умањење тежине кривичног дела за које се може изрећи казна доживотног затвора, на начин који може довести до насиља, ако је извршење кривичног дела утврђено правоснажном пресудом.

Ова одредба је спорна пре свега јер игнорише постојање ванредних правних лекова који могу довести и до ослобођења од оптужбе раније осуђеног лица.

Као Фондација која носи име новинара који је убијен пре 26 година и за чије убиство нико није правоснажно осуђен ни након деветогодишњег судског поступка и 26 година након убиства, сматрамо да је предложена измена погрешна и штетна како са аспекта слободе изражавања и слободе медија, тако и због приступа правди. Управо је случај суђења за убиство Славка Ђурувије поражавајући и врло јасан подсетник и показатељ да правосудни систем у Србији није у стању да увек обезбеди приступ правди. Проширена заштита од коментарисања правоснажних пресуда није начин да се правосудни систем учини бољим.

Опасност од предложене измене и забране умањења, негирања и оспоравања кривичних дела утврђених правоснажном пресудом, тим пре је већа ако се има у виду да Нацрт значајно повећава број кривичних дела за која се може изрећи казна доживотног затвора. Упоредо са повећањем таквих дела, уводи се и забрана јавног оспоравања или умањења таквих дела, без обзира на постојање оправданих сумњи да је пресудама којима су та дела утврђена повређен закон. Захтев за заштиту законитости и понављање поступка су ванредна правна средства која могу показати да је поступање које члан 75 Нацрта инкриминише, заправо било оправдано и утемељено на истини.

У ситуацијама када се ради о судским поступцима и делима која изазивају значајну пажњу јавности, може постојати снажан и оправдан јавни интерес за информацијама и дебатама које се тичу и рада и резултата правосуђа и осталих околности таквих случајева. Међутим, члан 75 Нацрта уводи кажњавање и за грађане и новинаре и за изношење сумње, мишљења и ставова за које се може показати да су били оправдани и истинити.

Правосудни систем Србије није имао капацитет да доведе до разрешења ниједног случаја убиства новинара убијеног у вези са вршењем свог позива. На исти начин на који није у стању да доведе до приступа правде и одговорности у тако важним случајевима као што су убиства новинара, не може се искључити могућност грешака и у случајевима када тај исти правосудни систем за резултат има осуђујуће пресуде (које би после, након употребе ванредних правних лекова, могле бити и укинуте). У најмању руку је цинично и,

несумњиво, опасно и за слободу говора и слободу медија да се, између осталог, и новинарима, под претњом кривичне санкције, додатно сужава могућност да критикују и преиспитују интегритет, независност, рад и резултате таквог правосудног система.

Транспарентност Србија

Иако се Нацртом закона о изменама и допунама Кривичног законика предвиђа измена великог броја чланова, а измене су припремане више година, у њему своје место није нашао ниједан предлог за унапређење Кривичног законика који је Транспарентност Србија до сада више пута достављала Министарству правде – у септембру 2012. године амандмани за измене и допуне Кривичног законика; мај 2015. године коментари на Нацрт закона о изменама и допунама Кривичног законика и фебруар 2017. године Иницијатива за допуну Кривичног законика. На сличан начин и без ваљаног образложења Министарство правде је поступило и према предлозима за унапређење Кривичног законика које је Транспарентност Србија упутила у мају 2022. године достављањем публикације коалиције „преУговор“.⁷ Није било одговора ни на предлоге који су поновљени током претходне јавне расправе.

Поступајући по захтеву за приступ информацијама од јавног значаја Министарство правде је обавестило Транспарентност Србија да "Радна група за израду радног текста Закона о изменама и допунама Кривичног законика на свом последњем састанку није расправљала о предлозима ТС за измену и допуну поменутог закона, будући да је последњи састанак Радне групе одржан у јуну 2022. године и да се на истом расправљало о питањима и темама које су раније планиране за тај састанак." Поменути допис не пружа било какав одговор на питање који су разлози због којих предлози ТС из маја 2022. године нису могли да буду уврштени на дневни ред седнице Радне групе у јуну 2022. године, поред тема и питања које су раније планиране за тај састанак. Слично томе, нема одговора ни на питање који су то технички разлози, на које се Министарство правде позива у свом допису, због којих се више од две године након упућивања предлога ТС "ниједан састанак Радне групе више није одржао". Ако су наведени подаци тачни, изостало је било какво објашњење разлога због којих Нацрт закона, који је Радна група наводно финализовала у лето 2022, није изнет на јавну расправу све до јесени 2024. године. Транспарентност Србија непрестано указује на то да би за успешније гоњење већег броја случајева корупције требало створити и боље нормативне претпоставке, што подразумева, поред до сада предвиђених Нацртом, још неке измене и допуне Кривичног законика. Пре свега, Министарство правде, Влада и Народна скупштина, заједно са представницима правосуђа, треба да размотре могућност да се у Републици Србији

⁷ Видети: <https://preugovor.org/Amandmani/1751/Predlozi-za-izmene-i-dopuneKrivicnogzakonika.shtml>

инкриминише као посебно кривично дело или као најтежи облик коруптивних кривичних дела, „корупција на високом нивоу“, која би се односила на ситуацији када су актери коруптивних кривичних дела носиоци највиших функција у државним органима, када вредност противправне имовинске користи или настале штете многоструко премашује износ који је сада препознат код најтежег облика кривичног дела „злоупотреба службеног положаја“ или када се штетне последице корупције огледају у нарочито тешким случајевима повреде људских права (нпр. угрожавања живота и здравља већег броја људи). Поред тога, неопходне су и следеће измене и допуне Кривичног законика: Кривично дело Неовлашћено прикупљање личних података (члан 146. КЗ) Предложена је следећа измена и допуна: У члану 146. додаје се нови став 3. који гласи: „Ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права, односно противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права, казниће се затвором од најмање пет година.“ Досадашњи став 3. постаје став 4. У складу са предлогом, текст члана 146. КЗ би гласио: (1) Ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби у сврху за коју нису намењени, казниће се новчаном казном или затвором до једне године. (2) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи. (3) Ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права, односно противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи за извршење неког кривичног дела против службене дужности или изборних права. (4) Ако дело из става 1. и 3. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се затвором до три године. Образложење: Неовлашћено прикупљање и злоупотреба личних података представља све масовнију појаву у савременом друштву. Томе свакако доприноси повећан број случајева када је ради остваривања гарантованих права и интереса неопходно дати личне податке чиме се истовремено повећава и степен њихове "рањивости". Додатни проблем представља чињеница да не постоји одговарајући механизам чија би примена могла да оствари како општу тако и специјалну превенцију. Предложеним решењем се иде за прописивањем кривичне одговорности за лица чији крајњи циљ који желе постићи неовлашћеним прикупљањем и злоупотребом личних података јесте извршење неког од кривичних дела против службене дужности или изборних права. Кривично дело Давање и примање мита у вези са гласањем (члан 156.

КЗ) Предложена је следећа измена и допуна: У члану 156. додаје се нови став 3. који гласи: „Казном из става 1. овог члана казниће се и ко проверава да ли су лица којима је нуђена, дата или обећана награда, поклон или каква друга корист гласала онако како им је речено или договорено.“ Досадашњи ставови 3. и 4. постају ставови 4. и 5. У складу са предлогом, текст члана 156. КЗ би гласио: (1) Ко другоме нуди, даје, обећа награду, поклон или какву другу корист да на изборима или референдуму гласа или не гласа или да гласа у корист или против одређеног лица односно предлога, казниће се новчаном казном или затвором до три године. (2) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко захтева или прими поклон или какву другу корист да на изборима или референдуму гласа или не гласа или да гласа у корист или против одређеног лица односно предлога. (3) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко проверава да ли су лица којима је нуђена, дата или обећана награда, поклон или каква друга корист гласала онако како им је речено или договорено. (4) Ако дело из става 1. овог члана учини члан бирачког одбора или друго лице у вршењу дужности у вези са гласањем, казниће се затвором од три месеца до пет година.

(5) Поклон или друга корист одузеће се. Образложење: Иако статистички подаци показују да се кривично гоњење за ово кривично дело по правилу не предузима или се предузима у толико мало случајева да се не исказује посебно у статистикама о броју покренутих кривичних поступака, постоје бројна посредна указивања да његово извршење током избора није неуобичајена појава. Сумње у распрострањеност ове појаве су у сваком изборном процесу све веће, уз помињање разноврсних модалитета, од којих су неки условљени технолошким напретком (нпр. снимање „пожељно заокруженог“ гласачког листића мобилним телефоном). Предложеним решењем се омогућава да се кривично гоне и казне не само лица која обећавају, нуде или дају мито, већ и лица која проверавају да ли су грађани којима су они дати или обећани заиста и гласали онако како им је речено и договорено. Овде могу бити у питању разне радње – нпр. провера снимака са мобилних телефона, провера да ли су се сви подмићени бирачи појавили на гласачким местима и користили се својим бирачким правом, провера да ли је грађанин са којим је тако договорено, изнео са биралишта празан гласачки листић, након што је у кутију убацио претходно попуњени, провера да ли се у гласачкој кутији налази очекивани број гласачких листића означених унапред договореном бојом или знаком, испитивање грађана након избора да ли су гласали и да ли су гласали у складу са претходним договором и слично. Предлози за додавање нових чланова Глава 15. – Кривична дела против изборних права У Глави 15 Кривична дела против изборних права додаје се ново кривично дело Незаконито финансирање политичког субјекта, (члан 156а), које гласи: (1) Ко да или у име и за рачун политичког субјекта прибави средства

за његово финансирање противно закону у вредности већој од педесет хиљада динара, казниће се затвором од три месеца до три године. (2) Ко прикрије извор или вредност средстава којима се финансира политички субјект, тако што да политичком субјекту средства која је за ту намену добио од другог, плаћа трошак активности политичког субјекта, прими накнаду за добра и услуге пружене политичком субјекту од трећег лица или пропусти да наведе податак о извору или вредности финансирања политичког субјекта у књиговодственој евиденцији или финансијском извештају, у вредности већој од педесет хиљада динара, казниће се затвором од три месеца до три године. 3) Ако су извршењем дела из става 1. и става 2. овог члана дата, примљена или прикривена средства у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. (4) Средства из ст.

1. и 2. овог члана одузеће се. Иза новог члана 156а. додаје се ново кривично дело Нарушавање права физичких и правних лица у вези са финансирањем политичког политичког субјекта (члан 156б) које гласи: (1) Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај, ускрати право или повреди на закону засновани интерес физичког или правног лица због чињенице или уверења да је дало прилог политичком субјекту, да је политичком субјекту продало робу или пружило услугу, односно у намери да спречи физичко или правно лице да да прилог, прода робу или пружи услугу, казниће се затвором од три месеца до три године. (2) Ко дело из става 1. учини на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом, казниће се затвором од шест месеци до пет година. (3) Ако је извршењем кривичног дела из става 1. овог члана физичко или правно лице претрпело штету у износу већем од четиристо педесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. (4) Ако је извршењем кривичног дела из става 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или друге тешке последице, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година. (5) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт лица према којем је извршено насиље или је дело извршено од стране групе, 34 Предлози за измене и допуне Кривичног законика Републике Србије учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година. (6) Ако је дело из ст. 1. и 2. овог члана извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година. (7) Службено лице које учини дело из ст.

1. до 3. овог члана казниће се затвором од једне до десет година, за дело из ст. 4. до 6. овог члана казном затвора од пет до петнаест година. Заједничко образложење за оба нова члана: Са становишта јединства правног поретка пожељно је да сва кривична дела буду прописана у Кривичном законiku, што сада није случај. У Закону о финансирању политичких активности прописано је кривично дело (неименовано). Одредба гласи:

Кривично дело Члан 40 Ко даје, односно у име и за рачун политичког субјекта прибави средства за финансирање политичког субјекта противно одредбама овог закона у намери да прикрије извор финансирања или износ прикупљених средстава политичког субјекта, казниће се затвором од три месеца до три године. Ако су извршењем дела из става 1. овог члана дата или примљена средства у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице да је дало прилог политичком субјекту, казниће се затвором од три месеца до три године. Средства из ст. 1. и 2. овог члана одузеће се. Први став актуелног члана 40. Закона о финансирању политичких активности, санкционише лице које у име и за рачун политичког субјекта прибави средства за финансирање политичког субјекта противно одредбама тог закона у намери да прикрије извор финансирања или износ прикупљених средстава политичког субјекта. Главни недостатак овог законског решења јесте то што као основ кривичне одговорности предвиђа тачно одређена намера починиоца, која је при том погрешно одређена. Намера за коју се може очекивати да постоји код незаконитих давања је у ствари сасвим другачија од оне која је инкриминисана – код донатора да остваре неки утицај на доношење одлука преко политичког субјекта којем дају прилог, а код политичког субјекта да прикупи средства потребна за спровођење својих активности. У оба случаја, прикривање извора и висине финансирања је само начин или средство да се до донације дође (нпр. зато што одређено лице уопште не сме да да прилог на основу Закона, зато што не сме да да више од законског лимита), а не сврха незаконитог подухвата. Други став актуелне одредбе прописује већу казну у случају да су дата или примљена средства преко одређеног износа и није споран. Трећи став актуелне норме прописује санкцију за лице која изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице да је дало прилог политичком субјекту. Ово решење је мањкаво утолико што предвиђа кажњавање само оних лица која дискриминишу или прете даваоцима прилога. Међутим, у истој ситуацији се могу наћи и лица која нису уопште дала прилог политичком субјекту, већ само постоји убеђење о томе код починиоца кривичног дела. Такође, једнако као и даваоци прилога, угрожени могу бити и пружаоци услуга политичким субјектима. Уместо постојећег кривичног дела из Закона о финансирању политичких активности, ради превазилажења ових проблема, предложили смо уношење два нова члана у Кривични законик. У новом члану 156а, за који се предлаже назив „Незаконито финансирање политичког субјекта“, предлаже се инкриминација лица која дају средства за финансирање политичког субјекта супротно закону у износу већем од 50.000 динара, као и лица која у име и за

рачун политичког субјекта такву накнаду приме. У пракси, ова инкриминација се може односити на ситуације када неко умишљајно да или прими прилог у готовини преко наведеног износа знајући да је такав вид давања прилога није допуштен, ако неко да или прими прилог који прелази максималну вредност давања од једног лица знајући да то прелази законски лимит, ако неко да прилог иако је свестан да нема право да то учини јер спада у круг лица која не смеју финансирати политичке субјекте итд. За разлику од актуелног кривичног дела из Закона о финансирању политичких активности, на основу овог предлога не би се доказивало да је давање или примање средстава било скопчано са тачно одређеном намером (довољан је умишљај), али се, с друге стране, поставља минимална вредност датих или примљених средстава која је основ да би уопште постојала кривична одговорност. Износ од 50.000 динара је постављен као граница у том смислу. За одређивање овог износа нисмо пронашли адекватну аналогију у Кривичном законiku. Наиме, износ који се предвиђа за разликовање између „крађе“ и „ситне крађе“ у Кривичном законiku је веома мали (5.000 динара), па би одређивање тако ниског износа довело до могућности кривичног гоњења и у ситуацијама када је друштвена опасност настала због незаконитог финансирања политичких субјеката релативно мала. Прекршиоци правила у случајевима када је вредност мања одговарали би за неки од прекршаја из Закона о финансирању политичких субјеката. Да би различити основи за кривично гоњење били јаснији, предлаже се раздвајање постојећег става 1. у два нова. Док се у ст. 1. инкриминише свесно давање или примање средстава противно закону, у ст. 2. се предлаже инкриминација разних облика прикривања извора или вредности финансирања политичког субјекта. Изричито се наводе четири облика таквог прикривања. Први облик је давање политичком субјекту средстава која су добијена од другог за ту намену, односно ситуације када један потенцијални давалац прилога, који нема право да лично финансијски помогне политички субјект (нпр. зато што би на тај начин прекорачио законску границу, зато што спада у круг лица која не смеју финансирати политичке субјекте или зато што не жели да се сазна да је он дао прилог) уместо тога своја средства расподели другим људима, који се потом појаве као донатори политичког субјекта. Други облик кривичног дела из овог става представља плаћање трошкова активности политичког субјекта као да су сопствени. Закон налаже политичким субјектима да сами плаћају трошкове својих активности, са сопственог рачуна. Изузетак представљају бесплатне услуге, то јест услуге које неко непосредно пружи политичком субјекту и које се као такве евидентирају међу примљеним прилозима. Овде се предвиђа санкционисање учинилаца који лажно прикажу трошак политичког субјекта као сопствени или као трошак трећег лица, на пример, када се оснивачу јавног гласила плаћа за емитовање огласа политичког субјекта, а код плаћања се приказује као да је у питању емитовање неких других огласа. Трећи облик кривичног

дела из овог става представља другу страну медаље претходно описаног јер предвиђа санкционисање лица која пружају услуге или испоручују робу политичким субјектима, а затим приме накнаду за те трошкове од трећег лица (нпр. политички субјект закупи аутобусе за превоз учесника митинга, а затим тај трошак аутотранспортном предузећу директно подмири власник локалне бензинске пумпе). Четврти облик овог кривичног дела могу починити одговорна лица у политичком субјекту која умишљајно пропусте да наведу неки извор финансирања политичког субјекта у књиговодственој евиденцији или финансијском извештају, која наведу нетачан извор финансирања или нетачан износ. И у овом случају предвиђено је да кривична одговорност, за разлику од прекршајне, постоји само када је вредност прикривених средстава преко

50.000 динара. У ставу 3. предвиђа се тежа казна у случајевима када је вредност датих, примљених или прикривених средстава преко 1.500.000 динара, а у ст. 4. је прописано да ће се незаконито прибављена, дата или прикривена средства одузети. Предлогом новог члана 156б, који је назван „Нарушавање права физичких и правних лица у вези са финансирањем политичког субјекта“ прописано је да ће се казнити лице које изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај, ускрати неко право или повреди на закону засновани интерес физичког или правног лица због чињенице (или погрешног уверења) да је то лице дало прилог политичком субјекту, да је политичком субјекту продало робу или да му је пружило услугу. Овом одредбом се отклањају недостаци у постојећем члану 40. ст.

3. Закона о финансирању политичких субјеката. Наиме, предвиђа се кажњавање лица која угрожавају права пружалаца услуга и продаваца роба политичким субјектима, а не само права давалаца прилога. Потреба за овако проширеном нормом произлази из чињенице да у пракси, лица која пруже неку услугу политичком субјекту уз тржишну надокнаду, могу бити једнако угрожена као и лица која им дају прилоге. И једна и друга пракса су једнако друштвено опасне јер угрожавају слободу пословања и отворено тржиште. Поред тога, предвиђа се инкриминација не само у ситуацијама када је неко угрозио права даваоца прилога или пружаоца услуге због чињенице да је овај дао прилог неком политичком субјекту или пружио услугу, већ и у ситуацијама када је угрожавање било мотивисано погрешним уверењем починиоца да је такав прилог дат или услуга пружена. Без обзира на то да ли је угрожавање права давалаца прилога и пружалаца услуга политичким субјектима засновано на намери да се оштети стварни или претпостављени давалац прилога/пружалац услуга, друштвена опасност је једнака и нема разлога да овај облик понашања не буде санкционисан на једнак начин. Актуелна норма Закона о финансирању политичких активности предвиђа кривично гоњење само у ситуацијама се врши насиље или повреде права према лицима која су већ дала прилог.

С друге стране, лако је замислити да иста ситуација може да настане и у време када прилог још увек није дат. Стога је неопходно да се пропише кривична одговорност учинилаца који примењују насиље, прете насиљем или угрожавају права и интересе физичких и правних лица како би спречили да та лица дају прилог за политички субјект. Сходно претходно датом образложењу, на исти начин би требало кажњавати и учиниоце који на недозвољен начин утичу на физичка и правна лица да не продају робу или да не пруже услугу политичком субјекту. Предложен је и низ одредаба које се односе на тежи облик извршења овог кривичног дела. Ове норме су углавном осмишљене по узору на већ постојећа кривична дела, и то пре свега кривичног дела „Принуда“ из члана 165. Кривичног законика. Тако је предвиђено да ће бити изречена строжа казна ако се права финансијера политичких субјеката и пружалаца услуга учини на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом казниће се затвором од шест месеци до пет година. Посебном нормом, која је осмишљена по узору на члан 336в, ст. 5. „Напад на адвоката“, прописано је да ће се строже казнити учинилац у случају да је физичко или правно лице претрпело штету у износу већем од четиристо педесет хиљада динара. У питању може бити штета настала тиме што правно лице или предузетник нису уговорили пружање одређених услуга политичком субјекту (због претње насиљем), али и у бројним другим случајевима одмазде због финансирања политичког субјекта или пружања услуга (нпр. раскид уговора, до којег иначе не би дошло). Даље, строже казне се предвиђају и за случајеве када је извршењем дела (насиље) наступила тешка телесна повреда финансијера политичког субјекта или пружаоца услуге, или кад су услед разних облика извршења кривичног дела настале друге тешке последице (нпр. трајне последице по здравље донатора, стечај привредног субјекта). Још тежи облик постоји када је услед извршења насиља наступила смртна последица или је дело извршено од стране групе, а најтежи када је кривично дело извршено од стране организоване криминалне групе. На крају, предвиђене су строже казне од оних које би се иначе примениле, за случај када је учинилац кривичног дела службено лице. У Глави 15. Кривична дела против изборних права, иза члана 156б. додаје ново кривично дело Незаконито финансирање кампање за референдум или подршку народној иницијативи (члан 157) које гласи: (1) Ко да или ко у име и за рачун организатора референдумске кампање или субјекта који води кампању за подршку народној иницијативи прибави средства за финансирање те кампање противно закону у вредности већој од стопедесет хиљада динара, казниће се затвором од три месеца до три године. (2) Ко прикрије извор или вредност финансирања референдумске кампање или кампање за подршку народној иницијативи у вредности већој од стопедесет хиљада динара, казниће се затвором од три месеца до три године. (3) Ако су извршењем дела из става 1. и става 2. овог члана дата, примљена или прикривена средства у износу који

прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. (4) Средства из ст. 1. до 3. овог члана одузеће се. Иза новог члана 157. додаје се ново кривично дело Нарушавање права других лица у вези са финансирањем кампање за референдум или подршку народној иницијативи (члан 157а) које гласи: (1) Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице или погрешног уверења да је то лице дало прилог за референдумску кампању или кампању за подршку народној иницијативи, казниће се затвором од три месеца до три године. (2) Ко изврши насиље или прети насиљем, доводи у неравноправан положај или ускрати неко право или на закону засновани интерес физичком или правном лицу због чињенице или погрешног уверења да је то лице продало робу или пружио услуге организатору референдумске кампање или кампање за подршку народној иницијативи, казниће се затвором од три месеца до три године. (3) Ако су услед извршења дела из става 1. и 2. овог члана наступиле тешке правне или друге последице или штета у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. Образложење: На овом месту се излаже предлог за формулисање два кривична дела, који представља унапређену разраду постојећег кривичног дела из Закона о финансирању политичких активности. Унапређење се, пре свега односи на могући обухват кривичног гоњења, не само када је реч о претњама и насиљу примењеном против финансијера кампање, већ и према стварним или перципираним пружаоцима услуга и другим добављачима за потребе вођења таквих кампања. Када је пак реч о криминализовању незаконитог финансирања кампање, кривично дело би постојало једино у случајевима када је оно вршено у обиму који је прецизиран (преко 150.000 динара, односно преко 1.500.000 динара), а не и за било који износ. С друге стране, уместо тачно одређене намере (која је у ЗФПА притом дефинисана на начин који не одговара увек мотивима кривца), радња кривично дела је постављена тако да се лакше може утврдити. Кривично дело Злоупотреба службеног положаја (члан 359. КЗ) Предложене су следеће измене и допуне: У члану 359. после става 3. додаје се став 4. који гласи: „Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.“ У складу са предлогом, текст члана 359. би гласио: (1) Службено лице које искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем границе свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или другом физичком или правном лицу какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог, казниће се затвором од шест месеци до пет година. (2) Ако је извршењем дела из става 1. овог члана прибављена имовинска корист у износу преко четристопедесет хиљада динара,

учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година. (3) Ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година. (4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година. Образложење: Корупција и организовани криминал сами и свако за себе појединачно гледано представљају глобалне проблеме и негативне друштвене појаве које стварају бројне негативне последице на цело друштво. Опасност и штетност за друштво, односно истовремена корист за организоване криминалне групе који могу да настану у случају извршења коруптивних кривичних дела од стране организованог криминала су практично немерљиве. Због тога је корупција данас један од најактуелнијих и најраспрострањенијих видова организованог криминала. Наиме, будући да се својим активностима и деловањима чланови организоване криминалне групе увек налазе се друге стране закона, организовани криминалитет тежи легализацији тих незаконитих послова. Тај циљ се најефикасније остварује уском повезаношћу и стварањем активне везе са појединцима из органа јавне власти, који са друге стране, злоупотребом јавних овлашћења (ради стицања приватне користи), омогућавају легализацију незаконитих послова чланова организоване криминалне групе. Предложеном изменом се иде за тим да се превентивно делује у циљу спречавања повезивања службених лица и организованих криминалних група, а нарочито против организовања појединаца који имају својство службеног лица у криминалну групу. Чињење појединих кривичних дела од стране организоване криминалне групе је већ препознато као тежи облик извршења бројних кривичних дела у Кривичном законiku. Кривично дело Примање мита (члан 367. КЗ) Предложене су следеће измене и допуне: У члану 367. после става 2. додају се нови ставови

3. и 4. који гласе: „Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју може, а не мора да изврши, казниће се затвором од две до дванаест година. Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.“ Досадашњи ставови 3., 4., 5., 6. и 7. постају ставови 5., 6., 7., 8. и 9. У складу са предлогом, текст члана 367. би гласио: (1) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало

извршити, казниће се затвором од две до дванаест година. (2) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити, казниће се затвором од две до осам година. (3) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју може, а не мора да изврши, казниће се затвором од две до дванаест година. (4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.

(5) Службено лице које изврши дело из ст. 1. до 3. овог члана у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције, казниће се затвором од три до петнаест година. (6) Службено лице које после извршења, односно неизвршења службене радње, наведене у ст. 1. до 3. овог члана, а у вези с њом, захтева или прими поклон или другу корист, казниће се затвором од три месеца до три године. (7) Страно службено лице које учини дело из ст. 1. до 4. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело. (8) Одговорно лице у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, а које учини дело из ст. 1, 2. и 4. овог члана, казниће се казном прописаном за то дело. (9) Примљени поклон и имовинска корист одузеће се. Образложење: Предложена измена прописује одговорност за примаоца мита и у оним случајевима када службено лице тражи или прими поклон или другу корист да у оквиру свог службеног овлашћења изврши или да не изврши службену радњу које службено лице може, али не мора да изврши. Према актуелним одредбама члана 367, таква службена лица би у неким случајевима могла да одговарају за кривично дело општијег карактера (злоупотребу службеног положаја), а не и за примање мита. Предложене измене би то решиле. Као пример упоредноправног решења које поједина питања овде поменути уређује на сличан начин наводимо одредбе „Казенског законика“ Републике Словеније („*Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki bi ga tudi sicer morala ali smela opraviti...*”). Наиме, у овом закону постоји кривична одговорност за примање и давање мита и када је подмићивање учињено у вези са службеном радњом које службено лице „може“ да учини (нема обавезу нити забрану у погледу те радње). Поред тога, предложеном изменом се иде за тим да се превентивно

делује у циљу спречавања повезивања службених лица и организованих криминалних група. Кривично дело Давање мита (члан 368. КЗ) Предложене су следеће измене и допуне: У члану 368. после става 2. додају се нови чланови 3. и 4., који гласе: „Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју службено лице може, а не мора да изврши, или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором од шест месеци до пет година. Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.“ Досадашњи став 3. постаје став 5. После новог става 5. додаје се нови став 6. који гласи: „Учинилац дела из ст. 1. до 3. овог члана који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено ће се ослободити од казне ако је дело учинио на захтев службеног лица или ради остварења или заштите својих права и интереса након што службено лице није извршило у прописаном року службену радњу коју је морало извршити.“ Досадашњи ставови 4., 5. и 6. постају ставови 6, 7, и 8. У складу са предлогом, текст члана 368. би гласио:

(1) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором од шест месеци до пет година. (2) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором до три године. (3) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши или да не изврши службену радњу коју службено лице може, а не мора да изврши, или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором од шест месеци до пет година. (4) Ако је дело из ст. 1. до 3. овог члана извршено од стране лица које је члан организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година. (5) Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењују се и када је мито дато, понуђено или обећано страном службеном лицу. (6) Учинилац дела из ст.

1. до 3. овог члана који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено ће се ослободити од казне ако је дело учинио на захтев службеног лица или ради остварења

или заштите својих права и интереса након што службено лице није извршило у прописаном року службену радњу коју је морало извршити. (7) Учинилац дела из ст. 1. до 3. овог члана који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено може се ослободити од казне. (8) Одредбе ст. 1, 2. и 4. овог члана примењују се и кад је мито дато, понуђено или обећано одговорном лицу у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност. Образложење: Предлог иде у правцу прописивања кривичне одговорности и за лице које да или понуди мито службеном лицу, и за посредника при таквом подмићивању, уколико је мито понуђено или дато како би се остварио утицај на одлучивање службеног лица у ситуацијама када службено лице нема ни обавезу ни забрану да учини службену радњу уопште или када нема обавезу или забрану да та одлучи на одређени начин. На овај начин би се решио садашњи проблем немогућности да се кривично гони за давање мита лице које нпр. подмити народног посланика да гласа за одређени законски предлог (јер је народни посланик слободан да гласа за или против или да не гласа уопште, па самим тим мито није усмерено ни на радњу коју „би службено лице морало извршити“, коју „службено лице не би смело извршити“ итд). Осим тога, ова инкриминација покрива и друге случајеве подмићивања у вези са одлучивањем на основу „слободног уверења“, то јест „дискреционих овлашћења“. Други пример који би се могао навести је онај када директор јавног предузећа, на основу својих овлашћења закључује уговоре о спонзорству спортских друштава на основу сопствене процене оправданости закључивања таквог уговора. Уколико прими мито да би закључио такав уговор, директор би свакако био одговоран за кривично дело злоупотребе службеног положаја. С друге стране, лице које је понудило или дало мито директору ради закључења спонзорског уговора у описаном случају би могло да кривично одговара једино као подстрекач. Трећи случај који се може навести је онај када је саобраћајни полицајац овлашћен да процени да ли је неко непоштовање саобраћајних прописа имало довољно елемената за подношење пријаве за саобраћајни прекршај или је довољно возача опоменути, па возач подмићивањем покуша да утиче на саобраћајчеву одлуку о томе. У свим наведеним ситуацијама је очигледно реч о подмићивању, али се на основу важећих одредаба КЗ гоњење не може предузети за кривично дело давања мита, већ само за злоупотребу службеног положаја, као општије дело из ове главе Кривичног законика. Предлози за додавање нових чланова Глава 33. – Кривична дела против службене дужности У Глави 33. Кривична дела против службене дужности, тако што се иза члана 369. Одавање службене тајне, додаје ново кривично дело Непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима (члан 369а) које гласи: (1) Функционер и бивши функционер који не поднесе извештај о имовини и приходима након истека законског рока, а то је од њега затражио надлежни орган или је прошло више од 15 дана од објављивања информације

да извештај није поднет, казниће се затвором до три године. (2) Казном из става 1. казниће се функционер и бивши функционер који у извештају наведе лажни податак о вредности имовине или приходима иако је знао или је морао знати да је податак лажан. (3) Казном из става 1. казниће се функционер и бивши функционер који у извештају наведе други лажни податак или изостави податак који је био дужан да пријави, уколико је реч о информацији која указује на постојање односа зависности између функционера, односно бившег функционера и повезаних лица или на коришћење права која проистичу из вршења јавне функције. (4) Казном из става 1. казниће се функционер и бивши функционер који плаћањем обавеза у корист повезаног лица или фиктивним правним послом привидно умањи вредност своје имовине или прихода у вредности већој од 300.000 динара. (5) Ако услед радње из става 1., 2. и 4. овог члана у извештају не буде приказана имовина или приходи чија је вредност већа од 1.500.000 динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. Образложење: Изменама из септембра 2021. прецизиран је члан 101. Закона о спречавању корупције који прописује кривично дело непријављивање имовине или давање лажних података о имовини, тако што се радња овог кривичног дела проширује и на непријављивање прихода или давање лажних података о приходима. Она је нешто боља од пређашње, јер се сада инкриминише и непријављивање прихода и давање лажних података о приходима (а не само имовини). Међутим, као велики проблем у примени Закона јавиће се питање да ли је функционер одговоран за кривично дело или за прекршај, поводом истог кршења закона. Наиме, функционер који не поднесе извештај о имовини је то можда учинио у намери да прикрије податке о имовини и приходима, што је опис кривичног дела. Истовремено, у члану 103. Закона о спречавању корупције се предвиђа допуна (нова тачка 17), где се као прекршај предвиђа иста радња – неподношење извештаја о имовини и приходима у прописаном року, односно подношење нетачног или непотпуног извештаја. Разлика се огледа једино у намери (која се тражи за постојање кривичног дела). Међутим, ако функционер буде осуђен за прекршај због неподношења извештаја у року или због достављања нетачног извештаја он неће моћи да због исте радње одговара за кривично дело. Кривично дело тренутно подразумева не само умишљај функционера, већ и постојање одређене намере да се прикрију подаци о имовини. Такву намеру није лако доказати у судском поступку, чак ни када је очигледно да је функционер прекршио закон. На пример, функционер може тврдити да непријављивањем неке имовине није имао намеру да прикрије податке о имовини, већ да је до тога дошло због заборавности (то јест, без икакве намере), или да је то учињено у некој другој намери, а не у оној која је тренутно инкриминисана (на пример, да није имао намеру да прикрије вредност имовине већ да изрази протест против ове своје законске обавезе) и готово да не постоји начин да се објективно утврди да је намера била

баш она која се кривично санкционише. Са друге стране, актуелна норма је престрога, јер се не прави никаква разлика у суштински различитим и неједнако битним ситуацијама у којима је функционер прекршио своју обавезу. Тако се, на пример, тренутно не прави разлика у односу на то какве је природе лажни податак (нпр. да ли је изостављен податак о некој имовини коју функционер поседује, да ли је погрешно приказана вредност те имовине и слично). Надаље, ако се доказивање постојања бића кривичног дела веже само за намеру да се прикрију подаци о имовини, у евентуалном кривичном поступку би могли остати некажњени функционери који неистинито наведу име лица коме су дужни или у односу на кога имају потраживања, функционери који не наведу да користе службени стан, податке о другим делатностима и функцијама које обављају итд. Ти подаци могу бити и битнији са становишта циљева који се желе остварити Законом о спречавању корупције него подаци о имовини. На пример, судија који тачно наведе податак да дугује 100.000 евра, али лажно наведе да је то дуг који има према свом рођаку из Немачке, а у ствари је реч о дуговању које има према осумњиченом трговцу наркотицима, прикрива веома важан податак за утврђивање односа зависности. Актуелном законском нормом нису обухваћени бивши функционери који такође по овом закону имају дужност подношења извештаја након престанка јавне функције, па нема оправданог разлога да се амнестирају од кривичне одговорности за ово дело, поготово када се узму у обзир одредбе које прописују овлашћење Агенције у контроли извештаја, могућност поређења имовинског стања са почетка и краја мандата и слично. Надаље, будући да је неподношење извештаја у року већ прекршајно санкционисано одредбама Закона, требало би направити разлику према томе у којим ситуацијама се примењује прекршајна, а у којима кривична санкција. Функционер или бивши функционер који пропусти законски рок и накнадно достави извештај (са тачним подацима) треба да одговара прекршајно, а само онај који то не учини ни накнадно, треба да има кривичну одговорност. У погледу кривичне одговорности, у предлогу који дајемо, одлучујуће чињенице које утичу да неко непријављивање имовине буде кривично дело а на прекршај јесте околност да је надлежни орган – Агенција за спречавање корупције – затражила од функционера да поднесе извештај, након што је утврдила да функционер није испунио своју обавезу. Алтернативно, за случај да се Агенција након уоченог кршења закона није обраћала функционеру, за постојање кривичног дела ће бити довољно да је испуњен објективни услов – да је у медијима објављена информација да функционер није поднео извештај, а да он то не учини ни у року од 15 дана од када та информација постане позната јавности. На крају, треба рећи да постојећом кривичноправном нормом нису обухваћене све ситуације у којима функционер поднесе извештај у којем наведе целокупну имовину која се води на његово име али изостави податке о имовини коју по неком основу за њега држе повезана лица

за време док је он дужан да подноси извештаје о имовини. До ове појаве може доћи на разне начине, на пример, тако што би јавни функционер финансирао плаћање куповине неке ствари, али би се као власник водило повезано лице (нпр. родитељи, деца, брачни друг). Друга варијанта је да функционер закључи фиктивни правни посао, којим се симулира пренос својине (нпр. у правном лицу), док функционер задржава стварно власништво. НАПОМЕНА: С обзиром на то да су одредбе овог кривичног дела у директној вези са вршењем надлежности Агенције за спречавање корупције, требало би консултовати и представнике Агенције, како би указали на проблеме које актуелна норма ствара у пракси, односно на евентуалне проблеме до којих би довела решења из овог амандмана. Иза новог члана 369а „Непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима“ додаје ново кривично дело Незаконито богаћење (члан 369б), које гласи: (1) Службено лице чија се имовина увећала током трајања и две године након престанка статуса службеног лица у износу који је двоструко већи од износа његових пријављених прихода у том периоду и не мањи од 20.000.000 динара, а које на захтев надлежног органа не докаже да је имовина увећана на законит начин, казниће се затвором од најмање годину дана и новчаном казном. (2) Имовина за коју службено лице не може да докаже да ју је стекло на законит начин одузеће се. Образложење: Конвенција УН против корупције (Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције – Сл. лист СЦГ – Међународни уговори бр. 12/2005), коју је и Република Србија ратификовала, као једна од одредаба наводи се и следећа (члан 20, Незаконито богаћење): У зависности од свог устава и основних начела свог правног система, свака држава уговорница размотриће могућност усвајања законских и других мера које могу бити потребне како би утврдила као кривично дело, када се почини намерно, незаконито богаћење, односно знатно увећање имовине јавног функционера које он не може разумно објаснити с обзиром на његова законита примања. Предложена измена тежи успостављању кривичне одговорности не само „јавних функционера“ (који се изричито помињу у Конвенцији УН), већ и било којег „службеног лица“ у смислу Кривичног законика. То је у складу и са самом Конвенцијом, јер појам „јавног функционера“ подразумева знатно шири круг лица, који приближно одговара појму „службеног лица“ у Кривичном законiku. С обзиром на природу овог кривичног дела, одговорност би постојала и за оне који су раније имали својство службеног лица (нпр. бивши јавни функционери). Да би постојала кривична одговорност службено лице би требало да поседује, за почетак, имовину која је вредности веће од његових двогодишњих законитих и пријављених прихода. Затим, требало би да постоји захтев надлежног органа (нпр. Пореске управе, јавног тужилаштва, Агенције за борбу против корупције) да лице укаже на законите изворе прихода из којег је прибавило имовину о којој је реч или о другом начину стицања (нпр. наслеђе, поклон, зајам). У неким

ситуацијама, упућивању таквог захтева претходиће анализа података који су већ у поседу државног органа – нпр. увид у податке о власништву над некретностима и података о плаћеном порезу на приходе. Новина коју би ова нова инкриминација донела у Србији је значајна за борбу против корупције. Међутим, она се мора посматрати у контексту већ постојећих прописа. Наиме, уколико би постојала сумња да је службено лице починило неко кривично дело из користољубља, онда би се водио кривични поступак за то кривично дело. Такође, уколико постоји сумња да је службено лице починило неко од озбиљних кривичних дела или неко кривично дело у оквиру организоване криминалне групе, оно би морало да докаже законитост стицања имовине, у складу са одредбама Закона о одузимању имовине стечене кривичним делом. Међутим, уколико не постоје сумња и конкретни докази који указују на то да је службено лице починило тачно одређену кажњиву радњу, постојали би разлози да се ово, ново кривично дело примени. Оно би се, дакле, могло применити у ситуацијама када, на пример, не постоји доказ да је цариник узео мито од одређене шпедитерске куће како не би наплатио царину, али постоји ситуација у којој тај исти цариник располаже имовином вредном 300.000 евра иако су му је укупна зарада од заснивања радног односа била мања од 100.000 евра, а при том није имао ни других законитих примања која би ту разлику могла да објасне, нити прихода по основу наслеђа, поклона и слично. Норма се односи не само на законите, већ и на пријављене приходе. Да би се избегла кривична одговорност, потребно је испунити оба услова – и да је приход био законит и да је био пријављен. Неке обавезе пријављивања постоје за све грађане, односно за све потенцијалне починиоце овог кривичног дела (нпр. подношење пореских пријава). Међутим, постоје и обавезе које важе само за јавне функционере – подношење извештаја о имовини и приходима јавних функционера. Усвајање Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу²² такође може бити од значаја за примену овог новог кривичног дела, али и за сагледавање потребе да се оно утврди. Главна разлика између концепта који је донео овај закон, и предложеног новог кривичног дела односи се на обухват. Закон о утврђивању порекла имовине и посебном порезу примењује у односу на било ког грађанина Србије. С друге стране, кривично дело би постојало само када је реч о службеним лицима (и доскорашњим службеним лицима). Имовина недоказаног порекла коју поседују службена лица би знатно пре него код других грађана могла да потиче од коруптивних активности. Закон о утврђивању порекла имовине дефинише да се под увећањем имовине подразумева позитивна разлика између вредности имовине физичког лица на крају у односу на почетак одређеног периода. Осим тога, он прописује да је на физичком лицу терет доказивања да је на законит начин стекло имовину у делу у коме увећање његове имовине није у складу са пријављеним приходима. Закон прописује и дужност Пореске управе да, ако се у поступку прописаном овим законом

утврди да чињенице указују на постојање основа сумње да је извршено кривично дело, о томе обавесте полицију, Пореску полицију, јавно тужилаштво и друге надлежне органе. Међутим, уколико таква сумња (на конкретне криминалне активности) не постоји, Пореска управа неће обавештавати друге органе, услед чега евентуална кривична одговорност, након што буде наплаћен посебни порез, неће бити ни испитивана, а власник ће задржати једну четвртину имовине чије законито порекло није успео да докаже у поступку пред Пореском управом. Увођење у правни систем новог кривичног дела омогућиће да се за сви будући случајеви незаконитог стицања имовине од стране службених лица адекватније казне, него што је то сада случај. За разлику од Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу, чије поједине одредбе су спорне због ретроактивног дејства, ова одредба Кривичног законика би се примењивала на случајеве који се догоде након ступања закона на снагу. Такође, она омогућава да се пажња државних органа у појачаној мери усмери на потенцијалне учеснике у корупцији, што код Закона о утврђивању порекла имовине није случај. Тек увођењем овог кривичног дела у правни систем, остварују се и антикорупцијски циљеви које су предлагачи наводили приликом доношења Закона о утврђивању порекла имовине и посебном порезу. Наиме, с разлогом се може очекивати да ће се јавни тужиоци, приликом гоњења овог кривичног дела највећим делом ослањати на налазе до којих је Пореска управа дошла применом провера на основу Закона о утврђивању порекла имовине. Битно је напоменути да у ситуацијама када службено лице није имовину стекло својом вољом, нити му је познато да је ту имовину стекло, кривична одговорност не би постојала, имајући у виду да је реч о кривичном делу које се гони једино када постоји умишљај. То је такође у складу и са Конвенцијом УН. 2.

У вези са кривичним делом из члана 228, Злоупотребе у вези са јавном набавком, потребно је пре предузимања измена разрешити све дилеме које се тичу његове примене. Велики је број набавки које су изузете из општег правног режима и то по различитим основама, тако да се поставља питање код којих набавки би могло постојати ово кривично дело, а код којих не. У том смислу би посебно требало размотрити, приликом креирања норме, али и у образложењу измена и допуна, следеће ситуације: А) Примена у случају да је јавна набавка изузета по основу неког од општих изузетака из члана 11. ЗЈН (међународни споразуми, набавке од међународних организација, набавке по правилима међународних финансијских институција и слично), где се у уводном делу норме ипак наводи да је реч о „јавним набавкама“ Б) примена у случају бројних изузетака из члана 12 (који се не називају „јавним набавкама“) В) примена у случају уговора између повезаних субјеката (члан 13) Г) примена у случају посебних изузетака за јавне наручиоце (у уводном делу члана 14. се користи израз „јавна набавка“) и члана

15 (не користи се израз „јавна набавка“ Д) примена у случају посебних изузетака за секторске наручиоце (чланови 16 до 19 ЗЈН) Ђ) примена код посебних изузетака у области одбране и безбедности (чланови 20. и 21, користи се израз „јавна набавка“) Е) примена у случају набавки из члана 27. (набавке испод прага), где се у норми користи израз „набавка“, а не и „јавна набавка“ Ж) примена у случајевима уговарања код којих Закон о јавним набавкама није био примењен, а примена је искључена одредбама неког другог закона (на пример, посебан закон за одређени пројекат) У вези са горе наведеним, сматрамо да би кривична одговорност требало да постоји и у бројним случајевима када се на конкретну набавку не примењује ЗЈН, што актуелна одредба не обезбеђује, или није јасно да ли обезбеђује. 2. Актуелна норма не криминализује случајеве који представљају најтежу повреду законских обавеза, односно ситуације када се закључи уговор, а да поступак јавне набавке уопште није расписан, или пре тога није вршена процена вредности. 3. Актуелну норму би требало размотрити и са становишта могућности да се примени на разне видове незаконитог уговарања јавно-приватних партнерстава. 4. Постоји опасност да лица која су починила ово кривично дело буду блаже кажњена иако постоје обележја тежег кривичног дела. Наведени проблеми би могли да се делимично реше, на следећи начин: ЧЛАН 228. (1) Ко, противно закону, уговори јавну набавку или јавно- приватно партнерство у укупној вредности већој од милион динара, без претходно спроведеног поступка јавне набавке, уколико нису остварена обележја неког другог тежег кривичног дела, казниће се затвором од шест месеци до пет година. (2) Казном из става 1. овог члана, уколико нису остварена обележја неког другог кривичног дела, казниће се и лице које У ВЕЗИ СА ЈАВНОМ НАБАВКОМ ПОДНЕСЕ ПОНУДУ ЗАСНОВАНУ НА ЛАЖНИМ ПОДАЦИМА, ИЛИ СЕ ПРОТИВНО ЗАКОНУ ДОГОВАРА СА ОСТАЛИМ ПОНУЂАЧИМА ИЛИ НАРУЧИОЦЕМ и јавним партнером, ИЛИ ПРЕДУЗМЕ ДРУГЕ ПРОТИВПРАВНЕ РАДЊЕ У НАМЕРИ ДА ТИМЕ УТИЧЕ НА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА НАРУЧИОЦА ЈАВНЕ НАБАВКЕ ЧИЈА ПРОЦЕЊЕНА или укупна уговорена ВРЕДНОСТ ПРЕЛАЗИ ИЗНОС ОД МИЛИОН ДИНАРА или код које процењена вредност није објављена. (3) КАЗНОМ ИЗ СТАВА 1. ОВОГ ЧЛАНА КАЗНИЋЕ СЕ И ЛИЦЕ КОЈЕ У НАРУЧИОЦУ ЈАВНЕ НАБАВКЕ, односно јавном партнеру, ИСКОРИШЋАВАЊЕМ СВОГ ПОЛОЖАЈА ИЛИ ОВЛАШЋЕЊА, ПРЕКОРАЧЕЊЕМ ГРАНИЦЕ СВОГ ОВЛАШЋЕЊА, НЕВРШЕЊЕМ СВОЈЕ ДУЖНОСТИ ИЛИ ДОГОВАРАЊЕМ СА ПОНУЂАЧЕМ, односно приватним партнером, КРШИ ЗАКОН ИЛИ ДРУГЕ ПРОПИСЕ О ЈАВНИМ НАБАВКАМА и јавно-приватном партнерству, АКО ПРОЦЕЊЕНА ВРЕДНОСТ ЈАВНЕ НАБАВКЕ односно јавно-приватног партнерства ПРЕЛАЗИ МИЛИОН ДИНАРА или процењена вредност није објављена. (3) АКО ЈЕ ДЕЛО ИЗ СТ. 1. до 3. ОВОГ ЧЛАНА УЧИЊЕНО У ВЕЗИ СА ЈАВНОМ НАБАВКОМ или јавно-

приватним партнерством ЧИЈА ПРОЦЕЊЕНА или укупна уговорена ВРЕДНОСТ ПРЕЛАЗИ ИЗНОС ОД СТО ПЕДЕСЕТ МИЛИОНА ДИНАРА, УЧИНИЛАЦ ЋЕ СЕ КАЗНИТИ ЗАТВОРОМ ОД ЈЕДНЕ ДО ДЕСЕТ ГОДИНА. (4) АКО ЈЕ ДЕЛО ИЗ СТ. 1. ДО 4. ОВОГ ЧЛАНА УЧИЊЕНО НА ШТЕТУ ФИНАНСИЈСКИХ ИНТЕРЕСА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ, УЧИНИЛАЦ ЋЕ СЕ КАЗНИТИ КАЗНОМ ПРОПИСАНОМ ЗА ТО ДЕЛО. (5) УЧИНИЛАЦ ИЗ СТАВА 2. ОВОГ ЧЛАНА КОЛИ ДОБРОВОЉНО ОТКРИЈЕ ДА СЕ ПОНУДА ЗАСНИВА НА ЛАЖНИМ ПОДАЦИМА ИЛИ НА НЕДОЗВОЉЕНОМ ДОГОВОРУ СА ОСТАЛИМ ПОНУЂАЧИМА ИЛИ НАРУЧИОЦЕМ или јавним партнером, ИЛИ ДА ЈЕ ПРЕДУЗЕО ДРУГЕ ПРОТИВПРАВНЕ РАДЊЕ У НАМЕРИ ДА УТИЧЕ НА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА НАРУЧИОЦА и јавног партнера ПРЕ НЕГО ШТО ОН ДОНЕСЕ ОДЛУКУ О ДОДЕЛИ УГОВОРА, МОЖЕ СЕ ОСЛОБОДИТИ ОД КАЗНЕ.

Допуна за члан 112. Кривичног законика – појмови: „Јавном набавком“ се сматра набавка на коју се примењују одредбе Закона о јавним набавкама, набавке које су изузете од примене, на основу одредаба члана 11, 12. ст. 1. т. 4), списак би требало прецизирати након темељног разматрања свих одредаба или на основу одредаба другог закона. Могуће је да би било потребно на сличан начин дефинисати и друге појмове – јавноприватно партнерство, наручилац, јавни партнер... Уз све раније наведено, подсећамо Министарство правде на обавезу да у вези са овим Нацртом затражи мишљење од Агенције за спречавање корупције о томе да ли предложене норме садрже коруптивне ризике. Та обавеза произлази из чињенице да се део измена и допуна Кривичног законика односи на јавне набавке, једну од области које су препознате као ризичне у важећим антикорупцијским документима.

Удружење тужилаца Србије

Понављамо општи закључак из наших коментара од 01.11.2024. године а то је да је рок од двадесет дана за јавну расправу исувише кратак за вођење озбиљне стручне, професионалне и научне расправе. Прецизније, објављивање текстова нацрта Кривичног законика и нацрта Законика о кривичном поступку, на сајту Е-консултације и одређивање да је вид јавне расправе достављање писмених коментара на мејл адресу Министарства правде је један, пре свега, непрофесионалан чин, и не може се окарактерисати као реформски чин. Нису организоване јавне расправе у седиштима четири апелације. Није испоштована најава из новембра 2024. године када је најављено да ће до прве половине 2025 године бити организован читав низ округлих столова.

Номотехнички, одређени број чланова нацрта измене Кривичног законика, су непрецизни и прешироко постављени и пружају могућност различитог тумачења, што у области кривичног права није дозвољено, у складу са начелима законитости *lex certa i lex stricta*, што отвара простор за правну несигурност.

Измене Кривичног законика у значајној мери представљају остварење идеје пеналног или казненог популизма. Сва релевантна криминолошка научна истраживања су недвосмислено доказала да све правне реформе које су ишле у том правцу, нису дале жељене резултате. У реалности, не постоји правило, дужа запрећена казна мање криминала. С обзиром да је циљ сваке измене смањење криминала подсећамо да је то могуће само остварењем извесности кажњавања, као и унапређењем механизма ефикасног окончања кривичног поступка.

Предуслов правичности казне је пропорционалност казне. Прешироко постављен распон казне, као и прописивање најтеже казне за теже и основне облике истог дела води ка томе да ће постојати значајне разлике у судској праксу у погледу изречених казни за иста кривично дело. Таква ситуација ће додатно изазвати неповерење грађана у рад правосуђа, тиме што ће довести до креирања још већег неповерења грађана у рад државних органа у циљу заштите од криминала. Мере пеналног популизма неће решити проблем већ ће довести до његовог умножавања и усложњавања.

Нацрт закона предлаже значајно проширење кривичноправне заштите животне средине у односу на важећи Кривични законик. Поздрављамо напор да се у наше кривично законодавство инкорпорира директива ЕУ 024/1203 о заштити животне средине

кривичним правом, којом се замењује и проширује садржина Директиве 2008/99/ЕЗ. Међутим, увођење нових кривичних дела и значајно поопштрење запрећених казни затвора није довољено уколико се претходно међусекторски не ускладе посебни закони који регулишу област заштите животне средине. Уводи се читав низ нових кривичних дела и претходно је требало да се упозна што стручна, што општа јавност.

Чл. 66 ст.2 – номотехнички непрецизан и оставља могућност различитог тумачења а крајњи ефекти нису потпуно јасни

Чл. 112 ст.1 тач. 38 дефинисати појам „финансијски интереси Европске уније“ чл. 136 ст.2 – предлажемо да се не брише из Кривичног законика

чл. 178а - предлажемо да се законска обележја овог кривичног дела инкорпорирају у чл. 178 КЗ

чл. 225 ст.1 – казниће се затвором од једне до осам година затвора и новчаном казном
ст.2 – казниће се затвором од две године до 10 година затвора и новчаном казном
ст.3 – казниће се затвором од три године до 12 година затвора и новчаном казном

чл. 316 – у радњама извршења кривичног дела у ставу 1 испред речи "прибавља"
додати реч "неовлашћено"

чл. 343а – брисати

чл.346а – брисати

Чл. 66 – начин на који је прецизиран чл. 66 ст.2 је тако успостављен да оставља дилему тумачења у односу на која кривична дела може да се изрекне условна осуда. Образложење радне групе је непотпуно и нејасно. Крајњи ефекти прецизирања чл. 66 ст.2 КЗ су непознати јер постоји читав низ кривичних дела за које по тренутно важећем Кривичном законiku није могла бити изречена условна осуда. На пример: кривично дело Тешке крађе из чл. 204 ст.1 тач. 1 КЗ

Чл. 112 ст. 1 тач.38- потребно је дефинисати значење израза „финансијски интереси Европске уније“. Појам „финансијски интереси ЕУ“ дефинисани су у праву ЕУ, које право Републику Србију не обавезује. Дефиниција је потребна како би се отклонила свака недоумица у погледу тога шта представља „финансијски интерес ЕУ“ и то код кривичних дела из чл. 209 КЗ, 223 КЗ, 225 КЗ и чл. 228 КЗ.

Чл. 136 ст.2 КЗ- иако у образложењу предлагача је наведено да брисање кривичног дела представља усклађивање дуплог нормирања радњи извршења из чл. 136 и 137 КЗ, сматрамо да такво правно тумачење радне групе није исправно. Наиме, радње извршења кривичног дела из чл. 136 КЗ а које се односе на радње дефинисане у ставу 1 "друго недопуштено средство или недопуштен начин у намери да изнуди исказ или неку другу изјаву од окривљеног, сведока, вештака или другог лица" не могу да се подударају са законским обележјем кривичног дела Злостављање и мучење у ставу 2 где се радње дефинишу „или на други недозвољени начин другоме нанесе велики бол или тешке патње“.

Неопходан услов за постојање кривичног дела из чл. 137 КЗ је наступање последице у виду великог бола и тешких патњи. Уколико је постојала намера да се уважи запажање Комитета УН против тортуре (САТ) да се јединствено формулише законски опис, то је требало и да се учини тако што би се прописало кривично дело које би обухватало све набројане радње извршења кривичног дела из чл. 136 и чл. 137 КЗ. То подразумева номотехничко уређење новог члана

чл. 143 – брисањем речи "који му нису намењени" потенцијално може да доведе до проблема са новим нормативним решењем из нацрта измене Законика о кривичном поступку и то чл. 139а ЗКП. Потребна је координација две радне групе и утврђивање интенције законодавца

чл. 178а - Добра илустрација измена материјалног кривичног права којом се угрожава претпоставка невиности јесте пример кривичног дела *Полни однос без пристанка* из суседне Хрватске и искуства која су проистекла у Хрватској. Пре увођења овог кривичног дела било је потребно урадити упоредно правну анализу инкриминације кривичног дела на овакав начин. Основни облик кривичног дела може се извршити само са умишљајем и подразумева вршење полног односа или друге полне радње са или над другом особом, без њеног пристанка. Лакши облик кривичног дела је прописан у ставу 2. и он предвиђа блажу казну за учиниоца уколико је био у отклоњивој заблуди у погледу пристанка оштећеног, чиме се практично уводи несвесни нехат као облик одговорности. Правилни су теоријски ставови који указују на то да став 2. овог кривичног дела ствара

процесноправну последицу у виду пребацивања терета доказивања на окривљеног, име се директно утиче на претпоставку невиности окривљеног. Стога, поступак доказивања става 2. овог кривичног дела подразумевао би да јавни тужилац има обавезу доказивања постојања полног односа или полне радње, а на окривљеног би прешла обавеза доказивања постојања пристанка што би све водило процесној подели терета доказивања између тужиоца и окривљеног. Да ли је наведено кривично дело у складу са праксом ЕСЈП у погледу претпоставке невиности, за сада није могуће одговорити. Ипак, неспорно је да ће се у евентуалном поступку пред ЕСЈП копча ломити око дозвољености пребацивања терета доказивања, обима пребаченог терета, као и питања да ли је пребачени терет чињенични или убеђујући.

чл. 225 КЗ – имајући у виду изражену интенцију законодавца ка пооштравању запређених казни затвора, сматрамо да кривично дело Пореска утаја је једно од кривичних дела за које је потребно применити исти принцип. Последице извршења кривичног дела са аспекта друштва у целини су значајне. Радња извршења подразумева мањи прилив новца у буџет РС а уједно се са друге стране ствара основ да се тај новац преусмери у друге токове кретања новца. Отклања се могућност примене начела опортунитета за ово кривично дело. За откривање кривичног дела предлогом измена 162 ЗКП, предвиђена је могућност примењивања посебних доказних радњи. Сматрамо да је потребно успоставити надлежност Вишег суда за најтежи облик кривичног дела из ст.3 овог члана.

Чл. 316 – потребно је прецизирати алтернативно одређене радње извршења кривичног дела тако што ће се прецизирати аспект "неовлашћеног прибављања података или докумената"

Чл. 343а – радња извршења кривичног дела је већ прописана кроз облике одговорности успостављене у Кривичном законiku (подстрекача, помагача). Успоставља спорну, са аспекта заштите људски права и приватности, могућност масовног надзора. Номотехнички, начин на који су дефинисана законска обележја кривичног дела из чл. 343а КЗ представљају класичан пример кршења начела законитости *lex certa i lex stricti*.

Чл. 346а – У демократском друштву коментарисање судских поступака је легитимна тема. Увођење овог дела би свакако могло да угрози ту слободу. Постоје европска законодавства којима је прописано да је порицање најтежих историјских злочина представља кривично дело али је неспорно да се то односи на најтежа кривична дела против човечности и међународног права и да не постоји ни норма и пракса која

кажњава порицање других дела. Уколико пак законодавац сматра да је неопходно прописивање овог кривичног дела потребно је брисати чл. 387 ст.5 КЗ.

Ми смо става да у чл. 387 ст.5 КЗ је правилно дефинисана радња извршења и да је у складу са међународним кривичним стандардима када је у питању порицање историјских злочина.

Ми смо става да у чл. 387 ст.5 КЗ је правилно дефинисана радња извршења и да је у складу са међународним кривичним стандардима када је у питању порицање историјских злочина.

SHARE Фондација

Предлажемо измене и допуне дефиниције Злонамерног рачунарског програма у члану 112.

Тренутно решење:

„(20) Злонамерни рачунарски програм је програм који је направљен са сврхом да нанесе штету рачунару, рачунарској мрежи или рачунарским подацима и који се убацује у рачунар са намером угрожавања поверљивости, целовитости или доступности рачунарских података, апликација и оперативних система или на неки други начин омета рад рачунара или рачунарске мреже.”.

Наш предлог:

“Злонамерни рачунарски програм је програм или неки други скуп наредби који је подобан да нанесе штету рачунару, рачунарској мрежи или рачунарским подацима тако што се његовим додавањем у рачунар, рачунарску мрежу или други уређај угрожава поверљивост, целовитост или доступност рачунарских података, апликација и оперативних система или рад рачунара, рачунарске мреже или другог уређаја омета на неки други начин.”

Образложење:

1. Додавање термина: “... или неки други скуп наредби”

Предложено увођење термина „неки други скуп наредби“ оправдано је из следећих разлога:

Технолошки развој генерише обрасце који нису нужно програм у традиционалном смислу. Стога формулација која користи шири израз омогућава да закон остане оперативан без потребе за непрестаним изменама текста дефиниције када се појаве нови технолошки облици.

Позитивна правна последица се огледа у смањењу ризика да напредни, штетни облици буду ван дефиниције, а тиме и ван кривично правног обухвата.

2. Објективна (технолошки неутрална) дефиниција уместо субјективних елемената

Терминологија из садашњег текста која захтева да програм буде „направљен са сврхом да нанесе штету“ и да се „убаци... са намером...“ уводи у саму дефиницију субјективне елементе (сврху и намеру) који су по својој природи елементи кривичне одговорности, а не елементи дефиниције самог појма.

Практични проблеми: захтев за доказивањем намере у фази квалификације програма може узроковати непотребну тешкоћу приликом доказивања и сузити могућност деловања правосуђа против производње, дистрибуције или употребе оваквог програма.

Сходно наведеном, предлажемо да се дефиниција фокусира способност наношења штете или угрожавања поверљивости, целости или доступности, без увођења сврхе/намере као услова у самој дефиницији.

3. Уклањање непотребне кумулације услова

У постојећој дефиницији успостављена је кумулација услова, јер се захтева да програм мора бити истовремено и направљен са одређеном сврхом и да се убацује у рачунар. На тај начин дефиниција се сувише сужава и отежава примену. Такво решење непотребно ограничава простор за гоњење учинилаца кривичних дела повезаних са овим програмима.

4. Закључак (правно-технички резиме предлога)

Дефиниција треба да буде дескриптивна и оријентисана ка подобности наношења штете. Субјективне елементе (намера/сврха) треба решавати у кривичним одредбама.

Предложена дефиниција је формулисана као дескриптиван и технолошки неутралан појам. Субјективни елементи (сврха, намера) нису садржани у дефиницији како се појам не би ограничавао и да би се питања кривичне одговорности регулисало у посбном делу закона, односно конкретним кривичним делима (нпр. члан 300 Прављење и уношење злонамерног рачунарског програма).

Предлажемо измене и допуне предложеног новог члана 145а који би гласио у финалној верзији гласио:

„Неовлашћено објављивање и приказивање снимка, фотографије, портрета, аудио записа или списка са сексуално експлицитним садржајем

(1) Ко учини доступним трећем лицу видео или други снимак, фотографију, портрет, аудио запис или спис са сексуално експлицитним садржајем, без пристанка лица на које се спис

односи, односно без пристанка лица које је приказано на снимку, фотографији или портрету или чији је глас снимљен на аудио запису,

казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко употребом рачунарског система или на други начин изради нови или преиначи постојећи видео или други снимак, фотографију, портрет, аудио запис или спис са сексуално експлицитним садржајем, без пристанка лица на које се спис односи, односно без пристанка лица које је приказано на снимку и употреби или учини доступним трећем лицу такав снимак, фотографију, портрет, аудио запис или спис као истините.

(3) Казном из става 1. овог члана казниће се и ко прети другом да ће учинити доступним трећем лицу његов видео или други снимак, фотографију, портрет, аудио запис или спис са сексуално експлицитним садржајем.

(4) Ко дело из ст. 1. и 2. овог члана учини посредством информационо комуникационих технологија или на други начин због чега су видео или други снимак, фотографија, портрет, аудио запис или спис са сексуално експлицитним садржајем постали доступни већем броју лица,

казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(5) Ако је дело из ст. 1. до 4. овог члана учињено према малолетнику,

учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(6) Ако дело из ст. 1. до 5. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из ст. 1. до 3. овог члана затвором од шест месеци до пет година, за дело из става 4. овог члана затвором од једне до осам година, а за дело из става 5. овог члана затвором од две до десет година.

(7) Видео или други снимци, фотографије, портрети, аудио записи и списи, као и посебни уређаји којима је учињено кривично дело из овог члана, одузеће се.”

Образложење измена и допуна члана предложеног члана 145а КЗ

1. Назив кривичног дела

Назив кривичног дела у нацрту гласи „Злоупотреба снимка, фотографије, портрета, аудио записа или списка са сексуално експлицитним садржајем“. Сматрамо да термин „злоупотреба“ није довољно прецизан, нити је у складу са описом радње бића кривичног дела. Наиме, „злоупотреба“ у себи садржи елемент свести, намере или мотива да се другоме нанесе штета, што у конкретном случају не представља неопходан елемент радње извршења, нити би то требало да буде. Сама суштина овог кривичног дела огледа се у

неовлашћеном објављивању и приказивању садржаја без пристанка лица које је на том садржају приказано. Управо због тога је важно да назив кривичног дела буде усклађен са његовим бићем, као и са систематиком Кривичног законика. Предложени назив „Неовлашћено објављивање и приказивање...” јасно изражава забрањено понашање и уклапа се у постојећу логику законодавног система (нпр. у односу на кривично дело из члана 145 КЗ-а које се такође односи на заштиту права личности).

2. Став 2

Формулација текста у ставу 2. ствара прешироко поље примене јер није експлицитно прописано да се све радње морају чинити без пристанка лица које је приказано. Тиме се отвара могућност да дође до погрешног тумачења и примене у ситуацијама када такав пристанак постоји. Неопходно је, као и у ставу 1, јасно унети елемент непристанка.

3. Став 5

У нацрту, тежи облик овог кривичног дела везан је искључиво за дела учињена према „детету“. Међутим, појам „дете“ обухвата децу млађу од 14 година, и та заштита је додатно осигурана кроз кривично дело из члана 185 „Приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију“. Тиме се отвара правна празнина у односу на малолетна лица од 14 до 18 година, која су такође посебно рањива категорија и која често бивају жртве оваквих радњи. Управо због тога је потребно јасно прописати да се квалификовани облик овог дела примењује на малолетнике у целини, а не само на децу. На тај начин постиже се систематска усклађеност са осталим одредбама Кривичног законика, као и са међународним стандардима (Истанбулска конвенција и Директива ЕУ 2024/1385), који захтевају широку и ефективну заштиту деце и малолетних лица од свих облика сексуалне експлоатације и насиља.

Асоцијација судијских помоћника

Асоцијација судијских помоћника изражава дубоку забринутост поводом начина спровођења „јавне расправе“ о изменама и допунама Кривичног законика која је формално отворена од 10. септембра до 1. октобра 2025. године, искључиво путем слања коментара електронском поштом. Подсећамо да је поступак измена овог прописа већ био обустављен пре годину дана, управо због озбиљних недостатака на које су тада указали како НКЕУ, тако и шира јавност. Уместо да се из тих критика извуку поуке, актуелна „јавна расправа“ представља и погоршање проблематичног приступа — без суштинског дијалога, без транспарентности и без стварне могућности да стручна заједница утиче на садржај законских решења.

Сматрамо да је овакав приступ неприличи озбиљности материје и да обесмишљава саму сврху јавне расправе, нарочито када се ради о прописима који директно утичу на темељна права грађана и функционисање правне државе.

Процесни недостаци:

-Непримерено кратак рок. Рок од двадесет дана није довољан за свеобухватну стручну, професионалну и научну анализу предложених измена. Ограничавање расправе на мејл комуникацију додатно умањује институционалну озбиљност и партиципативност процеса.

-Нетранспарентност и игнорисање претходних коментара. Процес израде нацрта био је затворен за стручну јавност, без објављеног извештаја о претходној расправи из 2024. године. Бројне одредбе које су раније биле предмет оштрих критика поново су укључене, без образложења зашто претходни коментари нису уважени.

Садржајне примедбе:

-Казнени популизам без ефекта. Предложене измене рефлектују казнени популизам поопштравање казни и увођење доживотног затвора за низ нових дела, упркос недостатку доказа да такве мере доприносе смањењу криминала. Ефикасност се постиже извесношћу кажњавања и бржим окончањем поступака, а не симболичним поопштравањем казни.

-Непостојање пропорционалности казни. Широки распон санкција и изједначавање казни за основне и теже облике истог дела доводе до неуједначене судске праксе, што додатно нарушава поверење грађана у правосудје.

-Умањење људских и мањинских права. Нацрт уводи нова кривична дела и мења или брише постојећа на начин који задире у слободу изражавања, слободу медија и мирног окупљања. Тиме се отежава приступ информацијама од јавног значаја, као и пријављивање злоупотреба које су од интереса за јавност.

Предлози:

-Чл. 23 (брисање речи „који му нису намењени” 143. став 1. КЗ) нацрта обрисати. Јер су последице предложене измене прекомерна инкримизација, губитак правне сигурности и ограничава се право на доказивање. Често је снимање једини начин доказивања код нпр. мобинга, уцена итд.

-Чл. 59 (члан 290. КЗ), 74 (увођење члана 343а КЗ), 75 (увођење члана 346а КЗ) нацрта обрисати у потпуности. Све три норме пате од недовољне правне прецизности, садрже формулације радњи без јасног дефинисања шта те радње конкретно подразумевају. То отвара простор за произвољна тумачења и селективну примену, што је супротно принципу *lex certa*. Уместо да јасно дефинишу друштвено опасна понашања, овако предложене норме остављају простор за произвољну интерпретацију, селективну примену и потенцијално угрожавање уставних права.

Уместо закључка

Овај законодавни процес потребно је водити на инклузивнији, професионалнији и одговорнији начин — у складу са начелима правне сигурности, пропорционалности и заштите основних права. Уместо брзоплетих и површних измена, неопходно је приступити темељној ревизији постојећих решења која су се у пракси показала као проблематична, уз отворену и суштинску расправу са представницима струке, академске заједнице, цивилног сектора и заинтересоване јавности. Само кроз такав приступ могуће је изградити стабилан, правично уравнотежен и функционалан кривичноправни систем.

Грађанске иницијативе

Мирно окупљање је право загарантовано Уставом и међународним документима. Устав експлицитно гарантује слободно мирно окупљање грађана. Слобода окупљања може се законом ограничити само ако је то неопходно ради заштите јавног здравља, морала, права других или безбедности Републике Србије. Европска конвенција о људских правима штити слободу мирног окупљања и слободу изражавања. Свако ограничење ових права мора бити прописано законом, имати легитиман циљ и бити неопходно и пропорционално у демократском друштву. Законодавство не сме ширити кривично-правни режим на понашања и облике изражавања која су део легитимне јавне дебате (укључујући спонтане протесте, новинарство, научна и уметничка дела) и да судска/административна ограничења морају бити јасно формулисана и пропорционална. ОЕБС/ОДИХР и Венецијанска комисија дају практичне препоруке за регулацију јавних окупљања и квалитетну јавну расправу.

Општи коментар

У нацрту није задовољен минимум принципа грађанске партиципације. Рок за јавну расправу није довољан да заинтересоване организације и стручњаци припреме образложене примедбе. Облик „јавне расправе“ који се своди на пасивно слање коментара на мејл без отворених јавних расправа/саслушања и објаве свих примедби и одговора није у складу с добром праксом (транспарентност, партиципација, одговорност).

Конкретни коментари

Грађанске иницијативе захтевају брисање члана 59. којим се неуставно ограничава право на слободу окупљања. Предложени нови став 1 готово у потпуности криминализује спонтане мирне скупове који се догађају на путу (нпр. блокаде саобраћаја) тако што уводи затворску казну до годину дана за постављање препреке или заустављање превозних средстава. Таква норма је преширока, непрецизна и не узима у обзир стандард пропорционалности. Криминализација само због чињенице да се на путу поставила препрека без утврђене опасне радње или без пропорционалног степена угрожености води ка грубом ограничењу слободе окупљања. Због наведеног предложено **брисање овог члана**.

Грађанске иницијативе захтевају и брисање члана 74 којим се неуставно ограничава право на слободу окупљања и изражавања. Предложена одредба је преширока и непрецизна. Она може обухватити легитимне облике јавне расправе (новинарске текстове, документарне филмове, судске пресуде, научне радове) и тиме имати снажан негативан ефекат на слободу изражавања и јавно информисање. Такође је проблематична чињеница да казна погађа и “лице које приступи оваквом материјалу” и лица која посредују у његовој објави. У пракси би ово значило да ко год дистрибуира или гледа документарни филм у којем је детаљно

описано насилно рушење уставног поретка може бити кажњен казном затвора. Због наведеног предлажемо **брисање овог члана.**

Фонд за хуманитарно право

Измене КЗ-а:

Члан 19.

У члану 136. став 1. број: „(1)” брише се, а речи: „три месеца” замењују се речима: „шест месеци”.

Став 2. брише се.

разлог за овај предлог је то што се он делимично преклапа са квалификованим облицима других кривичних дела

Брисањем квалификованог облика овог дела остаје празнина у кривичном законодавству за случајеве изнуђивања исказа од стране службеног лица које је праћено тешким насиљем или када наступи тешка последица за окривљеног у кривичном поступку. У образложењу измене се наводи да је разлог за брисање делимично поклапање тежег кривичног дела изнуђивање исказа са квалификованим облицима других кривичних дела. Међутим, кривично дело Злостављање и мучење из члана 137. КЗ-а у делу који се односи на прекорачење овлашћења службеног лица не преклапа се са квалификованим обликом изнуђивања исказа, јер се у ставу 2. члана 137. не спомиње постојање тешког насиља или наступања нарочито тешке последице за окривљеног. Наведено је од суштинског значаја у случајевима изнуђивања исказа од стране полицијских службеника које је праћено тешким насиљем, као што је то био случај када је једно лице преминуло у полицијској станици у Бору, под још увек неразјашњеним околностима, али је обдукција показала да је смрт наступила као последица насилних повреда које су биле видљиве на телу преминулог лица. Имајући у виду наведено, оправдано се поставља питање како ће убудуће такви и слични случајеви бити квалификовани, и под које кривично дело ће моћи да се подведу у случају брисања тежег облика кривичног дела изнуђивање исказа.

Сматрамо да је због напред наведеног неопходно постојање кривичног дела изнуђивање исказа које се односи искључиво на службено лице у вршењу дужности, а поред тога подразумева и случајеве када постоји тешко насиље или наступи тешка последица по окривљеног.

Члан 29.

После члана 178. додају се назив члана и члан 178а који гласе:

„Обљуба без пристанка

Члан 178а

(1) Ко над другим изврши обљубу или са њом изједначен чин без његовог пристанка, казниће се затвором од три до дванаест година.

(2) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила тешка телесна повреда лица према којем је дело извршено или ако је дело извршено од стране више лица или на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин или према малолетнику или је дело имало за последицу трудноћу, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.

(3) ако је услед дела из става 1. овог члана наступила смрт лица према којем је дело извршено, учинилац ће се казнити затвором најмање осам година или доживотним затвором.”

Наведеним чланом уводи се у по први пут кривично дело Обљуба без пристанка у кривичноправни систем Републике Србије. У важећем КЗ-у постоји кривично дело силовање прописано чланом 178. које захтева постојање употребе силе или претње да ће се напасти живот или тело жртве, чиме остаје празнина у случајевима процесуирања понашања која се односе на сексуални однос без пристанка, када не постоје елементи принуде. Као разлог увођења новог кривичног дела наводи се усклађивање са Истанбулском конвенцијом (Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици). Међутим, препорука Гревико Комитета који прати примену Истанбулске конвенције јесте да се промени сама дефиниција кривичног дела силовање у делу који се односи брисање елемената принуде, односно да дефиниција силовања подразумева сексуални чин без сагласности. Поред тога, увођењем новог кривичног дела омогућава се арбитрарно правно квалификовање дела и остаје бојазан да ће већина случајева сексуалног чина без пристанка потпадати под ново кривично дело, чија кривична санкција је знатно блажа у односу на кривично дело силовања, нарочито након предложених повећаних казни за дело силовања.

Имајући у виду напред наведено, **предлажемо редифинисање постојећег кривичног дела силовање из члана 178. на тај начин да радња извршења подразумева сексуални однос без пристанка, без обавезе постојања силе или претње, како је то препоручено Истанбулском конвенцијом, те брисање новог кривичног дела обљуба без пристанка из Нацрта о изменама и допунама КЗ-а.**

Члан 59.

Члан 290. мења се и гласи:

„Члан 290.

1) Ко уништи, уклони или теже оштети саобраћајне уређаје, средстава, знакове или уређаје за сигнализацију или заштитне и одбојне ограде које служе безбедности јавног саобраћаја на путевима, да погрешне знакове или сигнале, поставља препреке на саобраћајницама и зауставља превозна средства у саобраћају противно прописима, казниће се затвором до једне године.

(2) Ко уништењем, уклањањем или тежим оштећењем саобраћајних уређаја, средстава, знакова или уређаја за сигнализацију или заштитних и одбојних ограда који служе безбедности јавног саобраћаја на путевима, давањем погрешних знакова или сигнала, постављањем препрека на саобраћајницама, заустављањем превозног средства у саобраћају

противно прописима или други сличан начин тако угрози јавни саобраћај да тиме доведе у опасност живот или тело људи или имовину већег обима, казниће се затвором до три године.”

Предложеним изменама за основни облик кривичног дела, и то ако је учињено без последице-опасност живот или тело људи или имовину већег обима, прописана је казна затвора до једне године. Док тежи облик дела постаје заправо основни облик кривичног дела који је тренутно прописан КЗ-ом. Дакле, изменама КЗ-а предвиђено је да се криминализују и одређена мање опасна понашања која су учињена без конкретне последице, док је квалификовани облик је преузет из важеће одредбе.

Проширење кривичне одговорности је неразумно за овакво кривично дело, а нарочито несразмерно висока казна за основни облик дела, које је учињено без конкретне последице. У том случају, постоји могућност преклапања између прекршајног и кривичног дела. Такође, нејасно је на који начин ће се доказивати намера код радњи извршења кривичног дела које нису довеле до последице. Овако формулисан основни облик кривичног дела ствара могућност за злоупотребе и арбитарно поступање. Наиме, и одређени мањи инциденти могу да се кривично гоне, уместо да се квалификују као прекршајна дела. На овај начин уводи се казна затвора за дела попут рушења саобраћајног знака, блокада саобраћајнице као део протеста грађана, чак и у ситуацијама када не постоји стварна опасност, упркос томе што се ненасилне блокаде саобраћаја, у складу са међународним стандардима, сматрају уживањем права на мирно окупљање. Предвиђена одредба је репресивна мера усмерена на одвраћање грађана од протеста који укључују блокирање саобраћајница. Осим тога јасна је намера да она буде искоришћена против студената и грађана који учествују у блокадама поводом погибије 16 људи под рушевинама надстрешнице Железничке станице у Новом Саду.

Не постоји потреба за усвајањем новог облика наведеног кривичног дела без последице, јер су прекршајни механизми довољни у ситуацијама када постоји угрожавање саобраћаја без стварне опасности, што је стандард у многим европским законодавствима. Поред тога, постојећа одредба члана 290. је довољна за санкционисање озбиљних и друштвено опасних понашања, док предлог измена може да доведе до негативних последица у примени права, **стога предлагемо да се постојећа законска формулација задржи у неизмењеном облику.**

Члан 74.

После члана 343. додају се назив члана и члан 343а који гласе:

„Објављивање материјала којима се саветује извршење кривичног дела

Члан 343а

(1) Ко путем средстава информационих технологија или на други начин учини доступним материјал који садржи информације којима се дају савети у циљу извршења кривичних дела убиство и тешко убиство, кривичних дела против полне слободе, фалсификовање новца, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, фалсификовање исправе и кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Казном из става 1. овог члана казниће се и лице које врши посредовање у приступању материјала из става 1. овог члана.

(3) Ко помоћу средстава информационих технологија свесно приступи материјалу из става 1. овог члана,

казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

(4) Материјалом из става 1. овог члана сматра се сваки материјал који звучно или визуелно садржи упутства или савете за употребу средстава извршења кривичног дела или предмета насталих извршењем кривичног дела.

(5) Материјал из става 1. овог члана одузеће се.“

Увођење овог и овако формулисаног кривичног дела је недопустиво за једно демократско друштво. Елементи бића кривичног дела су недефинисани, прешироко поставље и нејасни, те остављају велики простор за тумачење како тужилаштву, тако и суду. Као таква остављају могућност за арбитарно доношење одлука, што је нарочито у кривичном праву неприхватљиво, имајући у виду значај и утицај на животе грађана. Из овакве формулације

кривичног дела није јасно шта је радња извршења, што оставља могућност да радња извршења буде и састављање и прослеђивање, али и сам увид у садржаје који се могу тумачити као материјали који садрже информацију која представља савет за извршење кривичног дела. Такође, и сама конструкција „савет за извршење кривичног дела“ је подложна тумачењу. Овако неспретно састављено кривично дело је толико широко формулисано да изгледа као вид репресије и покушај да се сузбије слобода говора. Евидентно је да би и слобода говора и слобода окупљања усвајањем овог кривичног дела били знатно ограничени. Предлагање овако формулисаног кривичног дела које задире у животе широког круга грађана, на пре свега нејасан начин био би корак уназад за законодавни систем Србије.

Предложене измене наведеног члана којима се додају кривична дела на која се односи објављивање материјала не доприносе јаснијем одређивању самог бића кривичног дела. Наиме, и даље остаје нејасно шта подразумева материја којима се саветује извршење кривичног дела. Такође, потребно је јасно одредити који материјали не потпадају под материјале којима се саветује извршење кривичног дела, попут оних који имају информативни садржај, уметнички, научни и образовни карактер. Надаље, у КЗ-у постоји кривично дела помагање у члану 35. којим се јасно прописује као једна од радњи извршења „давање савета или упутстава како да се изврши кривично дело“.

Увођење поменутог кривичног дела са нејасном формулацијом, нарочито је опасно у друштву где постоји политички притисак на правосудне институције, потом снажно незадовољство грађана тренутном политичком ситуацијом јасно израженом кроз бројне протесте широм земље, те угроженост слободе медија. Имајући у виду опасност од политичке злоупотребе, поред напред наведених разлика, оправдана је забринутост стручне јавности и грађана за увођење овог кривичног дела у правни систем Србије. **Стога предлагемо брисање наведеног кривичног дела из Нацрта о изменама и допунама КЗ-а.**

Члан 75.

После члана 346. додаје се назив члана и члан 346а који гласе:

„Одобравање, негирање или умањење кривичног дела

Члан 346а

Ко јавно одобрава, негира постојање или значајно умањује тежину кривичног дела за које се може изрећи казна доживотног затвора, на начин који може довести до насиља, ако је извршење кривичног дела утврђено правноснажном пресудом, казниће се затвором од шест месеци до пет година.“

Предложена одбредба се односи на кривична дела за која се може изрећи казна доживотног затвора, што значи да не укључује кривична дела из групе кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом учињена на простору бивше Југославије током ратних дешавања, будући да КЗ СРЈ који је важио у том периоду прописује максималну казну затвора од 20 година. Имајући у виду постојање одредбе у члану 387. став 5. [„Ко јавно одобрава, негира постојање или значајно умањује тежину геноцида, злочина против човечности и ратних злочина учињених против групе лица или члана групе која је одређена на основу расе, боје коже, вере, порекла, државне, националне или етничке припадности, на начин који може довести до насиља или изазивања мржње према таквој групи лица или члану те групе, уколико су та кривична дела утврђена правноснажном пресудом суда у Србији или Међународног кривичног суда, казниће се затвором од шест месеци до пет година“], из које су изостављени злочини утврђени правноснажним пресудама Међународног кривичног суда за бившу Југославију (МКСЈ), јасно се уочава намера законодавца да се ни чланом 346а не обухвате наведена кривична дела.

Стога, предлажемо прецизирање дефиниције кривичног дела у циљу спречавања злоупотребе и арбитрарног одлучивања, те проширење дефиниције тако да обухвата и кривична дела из групе кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом учињена на простору бивше Југославије током ратних дешавања.

КОМЕНТАРИ НА ЗАКОН О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Аутономни женски центар

Имајући у виду да ниједан од предлога и коментара Аутономног женског центра на Нацрт Законика о кривичном поступку који су били достављени током јавне расправе октобра 2024.г. није усвојен, то Аутономни женски центар понавља све своје предлоге и коментаре.

Аутономни женски центар поново истиче да је забринут због већине предложених измена којима се урушава концепт тужилачке истраге и тужилаштва као органа гоњења, као и против урушавања достигнутих права оштећених и посебно осетљивих оштећених и сведока.

Противимо се изменама чл. 297 да о решењу о спровођењу истраге одлучује суд и сматрамо да се на овај начин погрешно тумачи одредба 32 Устава, која прописује право на правично суђење. Подсећамо да је Устав Републике Србије донет 2006.г., пре него што је 2011.г. донет Законик о кривичном поступку којим је уведен концепт тужилачке истраге, те је остала одредба која је била наведена у складу са тада важећим Законом о кривичном поступку када су истрагом руководиле истражне судије. Очигледно је да истрага коју спроводи тужилаштво није суђење, и да је овакав предлог представља мешање суда у самосталност одлучивања и поступања јавног тужилаштва које је дефинисано као *јединствени и самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и врши друге надлежности којима се штити јавни интерес одређен законом*. Са друге стране, окривљеном су током истражног поступка дата права да се жали на поступања односно непоступања јавног тужиоца. Такође о свим битним ограничењима права окривљеног – мерама за обезбеђење присуства окривљеног током истражног поступка одлучује суд. Стога је потпуно нејасна намера чланова Радне групе да уруше концепт тужилачке истраге, нити су дата примери држава у којима постоји концепт тужилачке истраге у којима суд одлучује да ли ће тужилаштво спроводити истрагу или неће.

Уколико се остане код ове измене онда сматрамо да истовремено морају бити дата и права оштећеном коме ће бити ускраћено право на заштиту. Измењеним чл. 297 није наведено каква ће бити права оштећеног у случају одлуке већа из чл. 21 ст. 4 којим се потврђује одлука судије за претходни поступак да нема места спровођењу истраге нити је наведено да ли ће та одлука бити достављена оштећеном као што се доставља решење о одбацивању кривичне пријаве. Није приписано ни каква ће бити снага овакве судске одлуке, да ли ће бити једнака решењу одбачају кривичне пријаве, па ће против истог осумњиченог,

у случају нових доказа, моћи да се настави преткривични поступак и/или поново донесе решење о спровођењу истраге или ће се та одлука већа сматрати пресуђеном ствари?

Такође се оваквим решењем ствара несклад права између осумњичених да су извршили кривично дело и оштећених који имају право на заштиту, а која права гарантује чл. 36 Устава – право на једнаку заштиту права и на правно средство, јер ће о жалби на Решење о спровођењу истраге одлучивати суд, а о приговору на Решењу о одбачају кривичне пријаве одлучивати више јавно тужилаштво. Да се пред Уставним судом тренутно разматра иницијатива за оцену уставности одредбе чл. 51 ЗКП могло се чути током јавне расправе која је одржана дана 30.10.2024.г.

Изменама ЗКП се неће постићи планирани циљ да кривични поступци буду брзи и ефикаснији, нити ће бити знатно јефтинији, нити ће бити успостављено право на страначку „једнакост оружја”. Нпр. брисањем става 3 у чл. 303 ЗКП да осумњичени током истраге предоче доказе који иду у корист одбране, довешће до тога да ће тужилаштва покретати кривичне поступке у случајевима у којима су, да су имали увид у доказе одбране, могли да одбаце кривичну пријаву. На овај начин ће се непотребно правити трошкови судског поступка и заступања од стране бранилаца, који трошкови не би настали да се предложеним изменама не урушава раније установљено право «једнакости оружја». Давањем права осумњиченима да се жале на процесна решења која се доносе током поступка (нпр. у случају статуса посебно осетљивог сведока) и давањем до сада непостојећих основа за жалбу на одређена решења (нпр. у чл. 197 ЗКП) кривични поступци коју су ионако спори, ће бити још спорији, те ће додатно доприносити још већем проценту застаревања кривичног гоњења.

Поново подсећамо да није предложено убрзање поступка предвиђањем доставе позива и писмена путем е-управе, који начин доставе већ две године уназад без проблема примењују Пореска управа као и Републички геодетски завод.

Уколико предложене измене буду усвојене, Србија ће бити једина држава у Европи која је протумачила одредбе Конвенције о људским правима и Директива ЕУ тако да права осумњичених буду неприкосновена, и да осумњичени имају већа права и могућности у кривичном поступку него што има тужилаштво као орган кривичног гоњења. Делује као да се свуда у Европи поступањима тужилаца крше права осумњичених, а да ће, уколико ове измене буду усвојене, Србија постати обећана земља за све који су осумњичени да су вршили кривична дела.

Када је у питању усклађивање кривично-процесног законодавства са Директивом 2012/29/ЕУ о успостављању минималних стандарда за права, подршку и заштиту жртава кривичних дела, предложеним изменама предвиђена су скромна и често, интересима поступка ограничена унапређења права оштећених у чл. 50 Законика. **Овако предложене одредбе са ограничењима, не представљају усклађивање са минималним стандардима Директиве која предвиђају:**

- право жртава на информације од прве пријаве и током целокупног поступка
- право жртава на услуге службе за помоћ и подршку
- право жртава на заштиту, уз укључивање услова да се избегава сваки контакт осумњиченог и жртве
- право жртава на специјалну заштиту, уз обезбеђивање да увек иста особа испитује жртву, и онемогућавање визуелног контакта осумњиченог и жртве
- право на заштиту приликом узимања изјаве од жртве – заштита од секундарне виктимизације
- идентификовање/дефинисање посебно осетљивих категорија жртава и право на посебну заштиту деце и других посебно осетљивих жртава током кривичног поступка
- право жртава на посебан опрез од стране органа у случајевима медијације и ресторативне правде, укључујући и захтев да се води рачуна о томе да ли је то у интересу жртве
- право на накнаду стварних трошкова жртве

и у потпуности се занемарују поступања у корист поштовања права оштећених која су већ прихваћена у пракси једног дела тужилаца и судија, као што су достављање свих пресуда, решења, оптужница и оптужних предлога оштећенима. **Предвиђеним изменама потпуно су занемарене одредбе Закона о спречавању насиља у породици и постојање Група за координацију и сарадњу, којима се обезбеђује право на посебну заштиту деце и других посебно осетљивих жртава предвиђених Директивом о минималним стандардима.**

Такође је пропуштено да се изврши усклађивање и са Поглављем 3 Директиве 2024/1385/ЕУ од 14.5.2024.г. о борби против насиља према женама и насиља у породици.

Разочарава да оштећенима није дато право на да изјаве жалбу на ослобађајућу пресуду, као ни многа друга права, те оштећени и даље остаје објекат доказивања у кривичном поступку а не субјект права на заштиту.

Да су предлози Аутономног женског центра за унапређење права оштећених оправдани потврђује и ГРЕВИО Комитет у недавно објављеном Првом тематском извештају[1], у тачкама 148 до 150 увиђа да **оштећене** кривичним делима родно заснованог насиља **немају глас** у примени института одлагања кривичног гоњења и споразума о признању кривице. Стога ГРЕВИО *подстиче српске власти да наставе са напорима како би осигурале да се одлагање кривичног гоњења и споразуми о признању кривице примењују само у изузетним случајевима и да усвоје релевантне мере, укључујући законодавне реформе, како би интегрисале перспективу жртве у процес са циљем спречавања некажњивости* (тачка 152).

ГРЕВИО Комитет такође сматра проблематичним да не постоји обавеза суда да оштећенима достави одлуке којима се изриче мера из чл. 197 ЗКП и мера из чл. 89а, споразум о признању кривице и решење о примени института одлагања кривичног гоњења (тачке 209 и 210). Стога ГРЕВИО Комитет *позива српске власти да обезбеде потпуну и ефикасну примену свих мера заштите жртава током истрага и судских поступака за све облике насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, између осталог, систематским укључивањем жртава насиља над женама у мере заштите прописане члановима 103 и 104 Законика о кривичном поступку. Требало би доделити довољне техничке и људске ресурсе како би се жртвама омогућило да остваре своје право на сведочење путем видео-конференцијске технологије* (тачка 212). ГРЕВИО даље *позива српске власти да обезбеде заштиту жртава од застрашивања, одмазде и поновне виктимизације признавањем и подржавањем њиховог права да буду информисане када се учиниоцу изда хитна, заштитна или забрана приласка у складу са релевантним правним оквирима, или када буду пуштени или су побегли* (тачка 213).

Стога, озбиљно забрињавају предлози којима се урушава достигнути ниво права оштећених и то у погледу давања права жалбе на одређивање статуса посебно осетљивог сведока, ограничења у погледу одређивања мере из чл. 197 ЗКП и права ухапшеног да несметано комуницира са члановима своје породице из чл. 69 ЗКП па чак и када су ти чланови породице оштећени кривичним делом. Имајући у виду проблеме које проузрокује у циљу ефикасне заштите оштећених, јер омогућава да осумњичени током целокупног трајања поступка утичу на привилеговане сведоке да не сведоче или повуку свој исказ, сматрамо да је морала да се измени одредба чл. 94 ЗКП.

Подсећајући на налазе објављене у извештају о основној евалуацији ГРЕВИО-а, ГРЕВИО позива српске власти да:

а. идентификују и реше факторе који доприносе одустајању од случајева у свим облицима насиља над женама обухваћеним Истанбулском конвенцијом;

б. ојачају истражног и тужилачког поступак грађења случаја у складу са ригорозним професионалним стандардима за све облике насиља обухваћене Истанбулском конвенцијом, укључујући и њихову дигиталну димензију, а посебно у вези са сексуалним насиљем и силовањем.

Ово може укључивати обезбеђивање благовременог прикупљања доказа изван сведочења жртве и омогућавање да се кривично гоњење настави чак и када жртве повуку своје изјаве, у складу са чланом 55 став 1 Истанбулске конвенције;

ц. спроведу мере како би се обезбедио приступ усмерен на жртве, осетљив на род и информисан о трауми у решавању случајева насиља над женама, дајући овим случајевима одговарајући приоритет и спречавајући секундарну виктимизацију (тачка 175).

Посебно је спорна новододата одредба ст. 3 чл. 283а ЗКП која се тиче изузетка у додели **средстава** која се прикупљају путем института одлагања кривичног гоњења, јер **омогућавају постојање недозвољених утицаја на одлука Комисије**, уместо према стварним приоритетима о којима Комисија за доделу средстава нема медицинска знања.

Члан 1.

Предлажемо да се у члану 2 измене тачке 9 и 10 и додају тачке 28 и 29, тако да гласе:

9) „оштећени” је лице чије је лично или имовинско право кривичним делом повређено или угрожено, као и брачни друг лица чија смрт је последица кривичног дела, лице са којим је живео у ванбрачној или каквој другој трајној заједници живота, деца, родитељи, усвојеник, усвојилац, брат, сестра и законски заступник тог лица, **осим када је блиско лице осумњичено за смрт оштећеног;**

10) „заступник оштећеног” је законски заступник, **привремени или колизиони заступник,** пуномоћник оштећеног, оштећеног као тужиоца и приватног тужиоца;

28) „лице од поверења“ је особа која оштећеном пружа подршку од момента пријаве па до окончања кривичног поступка и која има право да буде уз оштећеног током сведочења, вештачења и на рочишту, али без могућности да у поступку активно учествује;

29) „службе за помоћ и подршку оштећенима и сведоцима у кривичним поступцима“ су помоћне службе тужилаштва и суда које помажу тужиоцима и судијама у њиховом раду на тај начин што информишу оштећене и сведоке о њиховим правима, и обезбеђују услове за саслушање оштећених и сведока из посебне просторије, коришћењем средстава за пренос слике и звука.

Предлажемо измену чл. 24 ЗКП додавањем новог става 3. који гласи

Ако није познато место извршења кривичног дела ни пребивалиште ни боравиште учиниоца или су оба изван територије Републике Србије, надлежан је суд на чијем се подручју учинилац ухапси или се сам пријави.

Предлажемо измену ст. 1 чл. 39 ЗКП

Изузеће могу тражити странке, ~~и~~ бранилац **оштећени и пуномоћник оштећеног**.

Члан 23.

Предлажемо да члан 50. гласи:

„Члан 50.

Оштећени има право:

- 1) на преводиоца, односно тумача у складу са одредбама овог законика;
- 2) на бесплатан и поверљив приступ службама за помоћ и подршку **оштећенима и сведоцима у кривичном поступку**;
- 3) да поднесе предлог и доказе за остваривање имовинскоправног захтева и да предложи привремене мере за његово обезбеђење;
- 4) да укаже на чињенице и да предлаже доказе који су од важности за предмет доказивања;
- 5) да ангажује пуномоћника из реда адвоката

- 6) да буде обавештен о врсти и начину ostvarivanja медицинске, психолошке и друге стручне помоћи, подршке и заштите у складу са законом;
- 7) да на лични захтев има пратњу лица од поверења при предузимању радњи у којима учествује, ~~осим уколико се тиме не би штетilo интересима поступка;~~
- 8) да разматра **и фотокопира или фотографише** списе и разгледа предмете који служе као доказ **и да му буде достављен примерак вештачења и решења која се доносе у току поступка;**
- 9) да **му буде обавештен достављено образложено решење** о одбацивању кривичне пријаве или о одустанку јавног тужиоца од кривичног гоњења;
- 10) да буде поучен о могућности да преузме кривично гоњење и заступа оптужбу;
- 11) да поднесе ~~приговор~~ **жалбу суду** против одлуке јавног тужиоца да не предузме или да одустане од кривичног гоњења, ~~осим у случају из члана 283. став 3. и члана 284а овог законика;~~
- 12) да буде обавештен о фази поступка, предузетим радњама и мерама поводом кривичне пријаве коју је поднео, односно предлога за кривично гоњење, ~~осим ако се тиме не би штетilo интересима поступка;~~
- 13) да без одлагања, ~~на лични захтев,~~ буде обавештен о укидању притвора или бекству окривљеног из притвора, **о условном отпусту осуђеног или пуштању са мере обавезног психијатријско лечења у затвореним условима,** као и мерама које су предузете ради његове заштите, ~~уколико је то потребно;~~
- 14) да **му буде достављена оптужница или оптужни предлог,** присуствује главном претресу и учествује у извођењу доказа;
- 15) да буде испитан као сведок без непотребног одлагања, минималан број пута и само уколико је то неопходно за вођење поступка;
- 16) да буде обавештен о исходу поступка и да му се достави ~~правноснажна пресуда~~ **или решење о изреченој мери обавезног лечења или о примени института одлагања кривичног гоњења,** ~~осим уколико се изричито у писаној форми изјасни да се одриче тог права. право на одрицање се не односи на информације које се морају пружити оштећеном ради активног учествовања у кривичном поступку;~~

17) да поднесе жалбу против **ослобађајуће пресуде**, одлуке о трошковима кривичног поступка и досуђеном имовинскоправном захтеву;

18) на бесплатну правну помоћ у складу са законом;

19) да буде питан за мишљење пре доношења одлуке о примени института одлагања кривичног гоњења и закључењу споразума о признању кривице, као и да буде позван на рочиште на коме се разматра прихватање споразума

20) да равноправно учествује у поступку, те да има право на приговор недопуштености питања и на подношење захтева за изузеће судије и тужиоца

21) да предузима друге радње када је то одређено овим закоником или другим законом.

Оштећеном се може ускратити право да разматра списе и разгледа предмете док не буде испитан као сведок.

Члан 24.

Предлажемо да члан 51. гласи:

Ако јавно тужилаштво, за кривично дело за које се гони по службеној дужности, донесе решење о одбачају кривичне пријаве, обустави истраге или о одустанку од кривичног гоњења до потврђивања оптужнице, дужан је да **образложено** решење достави оштећеном са поуком да може да поднесе **жалбу већу из члана 21. став 4. овог законика** ~~приговор~~ **непосредно вишем јавном тужилаштву** у року од **15 осам** дана од дана достављања решења.

~~Оштећени има право да поднесе приговор у року од осам дана од дана пријема обавештења и поуке из става 1. овог члана. Ако оштећеном није достављено решење одмах по доношењу, оштећени има право да тражи да му се решење достави и након пријема решења да поднесе жалбу у року од 15 дана, а све до наступања застарелости кривичног гоњења. није обавештен, може да поднесе приговор у року од три месеца од дана када је јавно тужилаштво одбацило пријаву, обуставио истрагу или одустао од кривичног гоњења.~~

~~Непосредно више јавно тужилаштво~~ **Веће суда ће** у року од 30 дана од дана пријема ~~приговора~~ **жалбе** из става 2. овог члана одбацује, одбија или усваја приговор решењем против којег није дозвољена жалба ни приговор. Решењем којим усваја **жалбу, веће ће** образложити због чега сматра да тужилаштво није у потпуности или је погрешно утврдило чињенично стање или је дошло до повреде правила поступка или је погрешно примењено

~~материјално право. приговор непосредно више јавно тужилаштво налаже надлежном јавном тужилаштву да предузме, односно настави кривично гоњење.”.~~

Предлажемо измену члана 28 измена и допуна

Предлажемо измену ст. 1 тачке 5 члана 69.

5) комуницира са неким од чланова своје породице или другим њему блиским лицем док траје лишење слободе, ~~осим када је ухапшен због сумње да је учинио кривично дело на штету члана своје породице или другог њему блиског лица~~ ~~е тим да се ово право може ограничити само ако је то нужно ради заштите интереса поступка;~~

Противимо се измени у члану 38 измена и допуна

Сматрамо да члан 82 треба да гласи како је и до сада гласио.

Предлажемо измену става 2 и 3 члана 94 ЗКП

Малолетно лице које, с обзиром на узраст и душевну развијеност, није способно да схвати значај права да је ослобођено од дужности сведочења, не може се испитати као сведок, ~~али се сазнања добије од њега путем стручних особа, рођака, колизијског или привременог стараоца или других особа које су са њим биле у контакту могу користити као доказ~~ ~~осим ако то сам окривљени захтева.~~

Орган поступка је дужан да лице из става 1. овог члана, пре испитивања или чим сазна за његов однос према окривљеном, упозори да не мора да сведочи. Упозорење и одговор се уносе у записник. ~~Особе наведене у ставу 1 овог члана ће се упозорити да ће се њихов исказ, ако одлуче да сведоче, без обзира на њихову каснију одлуку, моћи користити као доказ.~~

Предлажемо измену члана 49. измена и допуна

Мењају се ставови 1 и 2 члана 103. тако да гласе:

Сведоку који је с обзиром на узраст, животно искуство, начин живота, пол, личне особине, здравствено стање, врсту или природу кривичног дела и околности под којима је извршено кривично дело, последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја посебно осетљив, јавно тужилаштво, односно суд може образложеним решењем, на захтев странака, ~~оштећеног и његовог пуномоћника~~, самог сведока, или по службеној дужности одредити статус посебно осетљивог сведока.

Пре одређивања статуса посебног осетљивог сведока, орган поступка из става 1. овог члана може прибавити мишљење службе за помоћ и подршку, **Групе за координацију и сарадњу која поступа у складу са Законом о спречавању насиља у породици** или стручног лица.

Противимо се додавању ст. 4

~~Против решења из става 1. овог члана дозвољена је жалба већу из члана 21. став 4. овог законика.”.~~

Предлажемо измену члана 53 измена и допуна

Члан 115 ст. 3 изменити тако да гласи

Ако вештак, након упозорења на последице ускраћивања вештачења, без оправданог разлога неће да вештачи, или не да налаз и мишљење у року који му је одређен, **или задржи доказе који су предмет вештачења или примени методе које нису прихваћене од стране релевантних тела Републике Србије, јавно тужилаштво односно суд** га може казнити новчано до 150.000 динара, а стручну установу до 500.000 динара.

Предлажемо измену члана 54. измена и допуна

Изменити ставове 2, 3 и 5 члана 117. тако да гласе:

Ако вештачење предложи странка или бранилац, **оштећени или његов пуномоћник**, орган поступка га може позвати да предложи лице, односно стручну установу или државни орган, коме треба поверити вештачење и да постави питања на која вештак треба да одговори.

Против решења којим је у току истраге јавни тужилац одбио предлог окривљеног или његовог браниоца за одређивање вештачења **или предлог оштећеног и његовог пуномоћника о одређивању вештачења ради опредељивања имовинско-правног захтева**, може се изјавити жалба о којој одлучује судија за претходни поступак у року од 48 часова.

Јавно тужилаштво, односно суд дужан је да без одлагања достави наредбу о вештачењу странкама, н-браниоцу, **оштећеном и његовом пуномоћнику**, а ако је вештачење одредио усмено, дужан је да наредбу достави у року од три дана од дана усменог одређивања вештачења.

Предлажемо измену члана 56 измена и допуна

После става 4. додаје се став 5. који гласи:

Вештак је дужан да о дану и часу вештачења обавести окривљеног, браниоца, и стручног саветника, **оштећеног и његовог пуномоћника.**

Предлажемо измену члана 58 измена и допуна

У члану 123. мења се став 4. **и додаје став 5** који гласе:

Након завршеног вештачења, орган поступка **доставља обавештава**—странкама које вештачењу нису присуствовале **да копију** записник о вештачењу **или односно примерак** писаног налаза и мишљења, **који може бити достављен и у електронском формату, могу** разгледати и копирати и одређује рок у којем могу да изнесу своје примедбе.

Примерак вештачења се доставља и надлежном центру за социјални рад у поступцима који се воде за кривично дело насиље у породици и кривична дела из чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици.

Предлажемо измену члана 59 измена и допуна

У члану 124. став 1. се мења тако да гласи:

Јавно тужилаштво, односно суд ће по службеној дужности или на предлог странака **или оштећеног** наредити да се вештачење **исправи или** понови:

Предлажемо измену новог става 2. тако да гласи:

„Јавно тужилаштво, односно суд може по службеној дужности или на предлог странака наредити да се вештачење понови ако се налаз и мишљење вештака и стручно мишљење стручног саветника, **који се налази на листи судских вештака,** битно разликују.”.

Предлажемо измену члана 62 измена и допуна

Мења се наслов члана 131 **Психолошко и психијатријско вештачење**

Став 2. мења се и гласи:

Ако се појави сумња у способност опажања или памћења сведока или способност сведока да пренесе своја сазнања и опажања, јавно тужилаштво, односно суд може одредити психолошко, **психијатријско или психолошко-психијатријско** вештачење сведока.”

Предлажемо измену члана 188 ЗКП

Мења се став 1 тако да се додају нове мере:

8) забрана прогањања или узнемиравања оштећеног или друге особе

9) удаљење из куће или стана

10) забрана приступа интернету

Предлажемо измену члана 81. измена и допуна

У члану 197. после става 2. додаје се став 3. који гласи:

Мерама из става 1. и 2. овог члана не може се ограничити право окривљеног да се несметано виђа са члановима породице и блиским сродницима, **осим када се против осумњиченог води поступак због сумње да је учинио кривично дело на штету члана своје породице или другог њему блиског лица осим ако то није супротно интересима вођења кривичног поступка.**

Предлажемо измену ст. 1 чл. 198 ЗКП тако да исти гласи

О одређивању мере из члана 197. овог законика одлучује суд на предлог јавног тужиоца, а после потврђивања оптужнице и по службеној дужности **и на предлог оштећеног и пуномоћника оштећеног.**

Окривљени ће се у решењу о изрицању мере из става 1. овог члана упозорити да се према њему може одредити тежа мера (члан 188.) ако прекрши изречену забрану. Решење се **одмах по доношењу** доставља **полицији** и лицу у односу на које је окривљеном одређена мера.

Против решења којим се одређује, продужава или укида мера из става 1. овог члана странке и бранилац могу изјавити жалбу. Јавни тужилац **и оштећени и његов пуномоћник као и лице у односу на које је тражено одређивање мере** могу изјавити жалбу и против решења којим је одбијен предлог за одређивање мере. Жалба не задржава извршење решења. **Одлука по жалби се доставља свим учесницима у поступку и полицији.**

Предлажемо увођење нових чланова 198а, 198б и 198в ЗКП које ће бити дефинисане на сличан начин као и мера из чл. 197 ЗКП.

Предлажемо измену новог става 2 члана 95 измена и допуна

Изузетно од става 1. овог члана, писмена се могу достављати посредством полиције, само уколико достављање на начин из става 1. није могуће или је знатно отежано **односно у електронској форми путем портала е-управа.**

Предлажемо измену члана 99 измена и допуна

Мења се новододати став 3 чл. 251 тако да исти гласи:

На захтев лица из става 1. и 2. овог члана орган поступка умножава, односно снима доказни материјал у електронској форми без накнаде **или доставља електронским путем**, осим доказног материјала који није могуће умножити на наведени начин, ако је то потребно учинити у писаној форми.

Предлажемо измену члана 107 измена и допуна

Члан 283. мења се и гласи:

Јавни тужилац, по прибављеном мишљењу оштећеног **за кривично дело насиље у породици и кривична дела наведена у чл 4. Закона о спречавању насиља у породици**, може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година и новчана казна, као и за кривична дела за која је законом прописано обавезно изрицање мере безбедности уз наведене казне, ако нађе да не би било у јавном интересу вођење кривичног поступка, с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, степен кривице, ранији живот осумњиченог, његова лична својства и однос према оштећеном, ако осумњичени прихвати једну или више од следећих обавеза:

- 1) да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету;
- 2) да на рачун прописан за уплату јавних прихода уплати одређени новчани износ, који се користи за хуманитарне сврхе, или друге јавне сврхе;
- 3) да обави одређени друштвено-користан или хуманитарни рад;
- 4) да испуни доспеле обавезе издржавања;
- 5) да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога;

б) да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања.

Пре доношења наредбе о подвргавању психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања, јавни тужилац је дужан да прибави мишљење установе, организације или удружења где ће се третман спроводити да ли осумњичени испуњава услове како би могао да се подвргне третману.

У наредби о одлагању кривичног гоњења јавни тужилац ће одредити начин и рок у којем осумњичени мора извршити преузете обавезе, који не може бити дужи од шест месеци. Надзор над извршењем обавеза обавља повереник из органа управе надлежног за послове извршења кривичних санкција, у складу са прописом који доноси министар надлежан за послове правосуђа. Уколико се ради о осумњиченом за кривично дело насиље у породици и кривична дела која су наведена у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици, оштећени и центар за социјални рад се писменим путем обавештавају о донетој наредби.

Ако осумњичени у року изврши обавезу из става 1. овог члана, јавни тужилац ће решењем одбацити кривичну пријаву и о томе обавестити подносиоца кривичне пријаве и оштећеног, а одредба члана 51. овог законика неће се примењивати.

Уколико осумњичени настави са вршењем дела насиља у породици или кривичних дела наведена у чл 4 Закона о спречавању насиља у породици, јавни тужилац ће наставити кривично гоњење.

Јавни тужилац је дужан да на сваких месец дана разматра извештај установе, организације или удружења где се третман спроводи да ли и на који начин осумњичени извршава обавезу подвргавања психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања, те уколико процени да не извршава односно да опструира извршење, јавни тужилац ће наставити кривично гоњење.

Решење из става 3. овог члана садржи одлуку о трошковима које је осумњичени скривио као и о трошковима третмана које је дужан да сноси.

Решење из става 3. овог члана јавни тужилац ће доставити осумњиченом и оштећеном са поуком да имовинскоправни захтев може остварити у парници.

Против решења из става 3. овог члана жалба није дозвољена.

Осумњичени у односу на којег је кривична пријава одбачена не може се поново гонити за кривично дело за које је донето решење о одбацивању кривичне пријаве из става 3. овог члана.”.

Предлажемо измену члана 108 измена и допуна

Мења се новододати чл. 283 у ставу 4 тако да исти гласи:

Изузетно од ст. 2. и 3. овог члана комисија може, на захтев Републичког фонда за здравствено осигурање предложити да се не више од 15% средстава из става 1 овог члана прикупљених на годишњем нивоу, уплате на посебан рачун Фонда физичког лица, без спровођења јавног конкурса, предложити да се средства из става 1. овог члана доделе ради за лечење детета деце у иностранству, ако средства за лечење нису обезбеђена превазилазе износ средстава који је за те намере одређен буџетом у Републичког фонда за здравствено осигурање.

Предлажемо измену члана 109 измена и допуна

Мењају се ставови 2 и 3 члана 284. тако да гласе:

Образложено решење о одбацивању кривичне пријаве, јавни тужилац ће доставити оштећеном у року од осам дана и поучити га о његовим правима (члан 51. став 1.). оштећени ће се поучити да и ако не поднесе приговор свој имовинскоправни захтев може остварити у парници.

Обавештење о одбацивању кривичне пријаве јавни тужилац доставља окривљеном и браниоцу, односно полицији, ако је кривичну пријаву поднела полиција и центру за социјални рад ако се ради о кривичном делу насиље у породици и кривичним делима која су наведена у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици.

Предлажемо измену члана 110 измена и допуна

Предлажемо додавање новог става 3 у новододати члан 284а који гласи:

Одбацивање кривичне пријаве из разлога правичности се не може применити код кривичног дела насиље у породици и кривичних дела наведених у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици.

Предлажемо измену члана 121 измена и допуна

Противимо се изменама чл. 297 да о решењу о спровођењу истраге одлучује суд, али ако се остане код ове измене онда сматрамо да истовремено морају бити дата и права оштећеном коме ће бити ускраћено право на заштиту физичког и психичког интегритета.

Решење о спровођењу истраге доставља се, без одлагања, окривљеном и његовом браниоцу, са поуком о праву на жалбу.

Против решења о спровођењу истраге окривљени и његов бранилац могу изјавити жалбу судији за претходни поступак у року од три дана од дана достављања решења.

Судија за претходни поступак доноси решење да нема места спровођењу истраге, ако утврди:

- 1) да дело за које се води истрага није кривично дело, а нема услова за примену мере безбедности или дело за које се води истрага није кривично дело које се гони по службеној дужности;
- 2) да је кривично гоњење застарело или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем или постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење;
- 3) да не постоји основана сумња да је окривљени учинио кривично дело које му се ставља на терет.

Ако нађе да нема разлога из става 3. овог члана, судија за претходни поступак ће донети решење којим одбија жалбу као неосновану.

Против решења из става 3. тачка 3) јавни тужилац има право на жалбу у року од три дана од пријема решења већу из члана 21. став 4. овог законика, које одлуку доноси у року од три дана од дана достављања жалбе.

Одлуку о жалби из става 2. овог члана судија за претходни поступак доноси у року од три дана од дана достављања жалбе.

Није наведено каква ће бити права оштећеног у случају одлуке већа из чл. 21 ст. 4 којим се потврђује одлука судије за претходни поступак да нема места спровођењу истраге нити је наведено да ће та одлука бити достављена оштећеном као што се доставља решење о одбацивању кривичне пријаве. Да ли ће снага овакве судске одлуке бити једнака решењу

одбачају кривичне пријаве, па ће против истог осумњиченог, у случају нових доказа, моћи да се настави преткривични поступак и поново донесе решење о спровођењу истраге или ће се та одлука већа сматрати пресуђеном ствари?

Истовремено са достављањем решења о спровођењу истраге окривљеном и његовом браниоцу, јавни тужилац ће обавестити оштећеног о спровођењу истраге и поучити га о правима из члана 50. став 1. овог законика.”.

Предлажемо измену члана 123 измена и допуна

Мењају се ставови 1 и 2 чл. 300 тако да исти гласи:

Јавни тужилац је дужан да браниоцу окривљеног и браниоцу саокривљеног који је саслушан, достави позив да присуствује саслушању окривљеног, односно да окривљеном и његовом браниоцу достави позив, а оштећеног **и његовог пуномоћника** обавести о времену и месту испитивања сведока или вештака.

Окривљени, његов бранилац и оштећени **и његов пуномоћник** могу да присуствују увиђају и реконструкцији догађаја.

Предлажемо измену члана 124 измена и допуна

Мењају се ставови 1 и 2 чл. 302 тако да исти гласи:

Ако окривљени и његов бранилац, **оштећени и његов пуномоћник** сматрају да је потребно предузети одређену доказну радњу, предложиће јавном тужиоцу да је предузме.

Ако јавни тужилац одбије предлог за предузимање одређене доказне радње или о предлогу не одлучи у року од три дана од достављања предлога, окривљени и његов бранилац, **оштећени и његов пуномоћник** могу предложити судији за претходни поступак да предузме доказну радњу. О предлогу судија за претходни поступак доноси одлуку у року од три дана од достављања предлога.

Противимо се измени у члану 303 измена и допуна

Сматрамо да не треба да се брише став 3 члана 303 и да члан 3030 треба да гласи како је и до сада гласио.

Предлажемо измену члана 129 измена и допуна

Мења се став 2 члана 308 тако да гласи:

Образложено решење из става 1. овог члана, јавни тужилац доставља окривљеном, браниоцу и оштећеном и његовом пуномоћнику (члан 51. став 1.).”.

Предлажемо измену члана 131 измена и допуна

У члану 310. став 1. мења се и гласи:

Када нађе да је стање ствари у истрази довољно разјашњено јавни тужилац ће донети решење о завршетку истраге о чему обавештава окривљеног, браниоца и оштећеног и пуномоћника оштећеног. против овог решења жалба није дозвољена.

Предлажемо измену члана 133 измена и допуна

Члан 312. мења се и гласи:

Окривљени и његов бранилац, оштећени и његов пуномоћник могу у току истраге поднети приговор надлежном главном јавном тужиоцу због одуговлачења поступка и других неправилности у току истраге.

Предлажемо измену члана 134 измена и допуна

Предлажемо додавање новог става 2 код чл. 313 који гласи:

Када се споразум о признању кривице закључује у случајевима кривичног дела насиље у породици и кривичних дела наведених у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици, јавни тужилац је дужан да пре закључивања споразума прибави процену ризика од понављања насиља од стране Групе за координацију и сарадњу као и мишљење оштећеног у погледу предложене санкције, мера безбедности и висине имовинско-правног захтева.

Предлажемо измену члана 135 измена и допуна

У члану 314. став 1. тачка 3) мења се и гласи:

„3) споразум о врсти и мери казне или о другој кривичној санкцији и мери безбедности, о начину извршења казне или о јединственој казни за кривична дела у стицају;”.

Предлажемо да се у ставу 2 чл. 314 дода нова тачка 4) која гласи:

4) процену ризика од понављања насиља од стране Групе за координацију и сарадњу као и изјаву оштећеног у погледу предложене санкције, мера безбедности и висине имовинско-правног захтева, када се споразум предлаже у случајевима кривичног дела насиље у породици и кривичних дела наведених у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици.

Предлажемо доношење новог члана 314а под називом Одустанак од споразума који гласи:

Јавни тужилац и окривљени могу одустати од закљученог споразума све до доношења решења суда о поднетом споразуму.

Јавни тужилац мора одустати од споразума уколико учинилац у периоду од закључења споразума до одлуке суда по поднетом споразуму буде пријављен за кривично дело насиља у породици и кривичних дела наведених у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици учињеног на штету истог или другог оштећеног и окривљеном од стране суда буде изречена једна од мера за обезбеђење присуства окривљеног.

О одустанку од споразума се обавештавају окривљени, бранилац, оштећени и његов пуномоћник.

Предлажемо измену ст. 2 члана 315 ЗКП тако да гласи

Одлука о споразуму о признању кривичног дела доноси се на рочишту на које се позивају јавни тужилац, окривљени и његов бранилац, **оштећени и његов пуномоћник.**

Предлажемо измену члана 137 измена и допуна

Предлажемо измену ст. 1 члана 319. тако да гласе:

Одлука суда о споразуму о признању кривичног дела доставља се јавном тужиоцу, окривљеном и његовом браниоцу, **оштећеном и његовом пуномоћнику.**

Предлажемо додавање ст. 3 чл. 319 који гласи:

Против решења којим се споразум о признању кривичног дела прихвата жалбу може изјавити оштећени и пуномоћник у року од осам дана од дана достављања решења.

Предлажемо додавање новог става 2 у члану 347 ЗКП који гласи

Оштећеном и његовом пуномоћнику ће уз позив за рочиште бити достављена фотокопија оптужнице. У случају хитности позивања оштећеног и пуномоћника оштећеног телефоном, оптужница ће се уручити на самом рочишту.

Предлажемо измену члана 363 ЗКП тако да гласи

Од отварања заседања, па до завршетка главног претреса, веће може, по службеној дужности или на предлог странке или браниоца, **оштећеног и његовог пуномоћника**, али увек након њиховог изјашњења, искључити јавност за цео главни претрес или за један његов део, ако је то потребно ради заштите:

5) посебно осетљивог сведока или оштећеног

Предлажемо измену ст. 1 члана 364 ЗКП тако да гласи

Искључење јавности не односи се на странке, браниоца, оштећеног, **његовог пуномоћника и његовог законског, привременог или колизионог** заступника **оштећеног**, лице од поверења и пуномоћника тужиоца.

Предлажемо измену члана 165 измена и допуна

Предлажемо измену новог става 6. чл. 398 који гласи:

Јавни тужилац, саоптужени и бранилац, **и пуномоћник оштећеног** имају право да изјаве приговор недопуштености питања одмах после постављања питања оптуженом. о приговору одлучује председник већа одмах по његовом изјављивању, а ако је приговор уложен на питање председника већа, о њему одлучује веће.

Предлажемо измену члана 166 измена и допуна

Предлажемо измену новододатог ст. 10 члана 402. који ће гласити:

Странке и бранилац, **оштећени и његов пуномоћник** имају право да изјаве приговор недопуштености питања одмах после постављања питања сведоку, вештаку или стручном саветнику. О приговору одлучује председник већа одмах по његовом изјављивању, а ако је приговор уложен на питање председника већа, о њему одлучује веће.

Предлажемо измену ст. 5 и 6 чл. 427 ЗКП тако да гласе:

Оверени препис пресуде доставиће се тужиоцу, оптуженом и његовом браниоцу, **оштећеном и његовом пуномоћнику**.

Оверени препис пресуде суд ће доставити ~~оштећеном који има право на жалбу~~, лицу чији је предмет одузет или лицу од кога је одузета имовинска корист прибављена кривичним делом или имовина проистекла из кривичног дела.

Предлажемо измену ст. 4 чл. 433 ЗКП тако да гласи:

Оштећени може изјавити жалбу **на пресуду којом је оптужени ослобођен оптужбе**, ~~само~~ због одлуке суда о трошковима кривичног поступка и о досуђеном имовинскоправном захтеву, а ако је јавни тужилац преузео кривично гоњење од оштећеног као тужиоца (члан 62.) оштећени може изјавити жалбу због свих основа због којих се пресуда може побијати.

Предлажемо измену 179 измена и допуна

Мења се ст. 2 чл. 448

О седници већа обавестиће се онај оптужени или његов бранилац, **оштећени који је изјавио жалбу**, оштећени као тужилац, приватни тужилац или њихов пуномоћник који је у року предвиђеном за жалбу или одговору на жалбу, захтевао да буде обавештен о седници или је предложио одржавање претреса пред другостепеним судом.

Предлажемо измену члана 180 измена и допуна

У члану 449. став 2. мења се гласи:

Веће може од странака и браниоца, **оштећеног и његовог пуномоћника** који су присутни на седници затражити потребна објашњења у вези са жалбом и одговором на жалбу, а странке и бранилац, **оштећени и његов пуномоћник** могу предложити да се ради допуне извештаја прочитају поједини делови списка, а могу по дозволи председника већа дати и потребна објашњења за своје ставове из жалбе, односно одговора на жалбу, не понављајући оно што је садржано у извештају.

Предлажемо измену члана 207 измена и допуна

Предлажемо додавање новог ст. 3 члана 506 који гласи:

Оштећеном ће уз позив бити достављен оптужни предлог, уз назнаку да благовремено предложи доказе које би требало прибавити ради извођења на главном претресу, при чему мора означити које би се чињенице имале доказати и којим од предложених доказа.

Предлажемо измену ст. 2 чл. 515 ЗКП тако да гласи:

На рочиште се позивају странке и бранилац, **оштећени и његов пуномоћник**, а уз позив се оптуженом и његовом браниоцу, **оштећеном и његовом пуномоћнику** доставља и оптужни предлог. У позиву ће се оптужени **и оштећени** упозорити да се у случају његовог недоласка ако је уредно обавештен или, када одбрана није обавезна, недоласка браниоца **или пуномоћника оштећеног** на рочиште, рочиште има одржати.

Предлажемо измену члана 210 измена и допуна

Предлажемо да се измени ст. 4 члана 525. те да гласи:

О главном претресу ће се обавестити законски заступник оптуженог, а ако га нема, брачни друг оптуженог или друго лице из члана 433. став 2. овог законика, **као и оштећени кривичним делом насиље у породици или кривичним делом наведеним у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици.**

Предлажемо измене чл. 531 и 532 ЗКП тако да јавни тужилац, пре давања изјаве, у поступцима који су вођени за кривично дело насиље у породици и кривична дела из чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици, мора да прибави мишљење оштећеног и процену ризика од стране Групе за координацију и сарадњу, и иста достави суду.

Предлажемо измене ст. 2. члан 565 ЗКП тако да гласи:

На рочиште председник већа позива осуђеног ако оцени да је његово присуство потребно, браниоца, ако га има, јавног тужиоца који поступа пред судом који одлучује о молби **и оштећеног кривичним делом насиље у породици или кривичним делом наведеним у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици**, ако је извештај позитиван, представника завода у којем осуђени издржава казну затвора.

Предлажемо измену члана 214 измена и допуна

Предлажемо да се дода нови ст. 4 члана 566. гласи

Ако је на рочиште позван и оштећени из ст. 2 чл. 565, председник већа ће испитати оштећеног о владању осуђеног за време издржавања казне као и о другим околностима од значаја за одлучивање.

Предлажемо измену члана 567 тако да исти гласи:

Веће ће одмах по окончању рочишта донети решење којим одбија или усваја молбу за пуштање на условни отпуст, при чему ће посебно имати у виду процену ризика осуђеног, процену ризика од понављања насиља од стране Групе за координацију и сарадњу у случају да је осуђени осуђен за кривично дело насиље у породици или друго кривично дело наведено у чл. 4 Закона о спречавању насиља у породици, успешност у извршавању програма поступања, ранију осуђиваност, животне околности и очекивано деловање условног отпуста на осуђеног.

У решењу о условном отпусту веће може одредити да је осуђени дужан да испуни одређене обавезе предвиђене кривичним законом, а може одлучити и да осуђени за време условног отпуста буде под електронским надзором.

Решење о условном отпусту се доставља осуђеном и његовом браниоцу, јавном тужиоцу, заводу у којем осуђени издржава казну, суду који је осуђеног упутио на издржавање казне, судији за извршење кривичних санкција надлежном према пребивалишту осуђеног, органу полиције, поверенику из органа управе надлежног за извршење кривичних санкција и центру за социјални рад према пребивалишту осуђеног. Суд је дужан да одмах о доношењу решења о условном отпусту обавести оштећеног телефоном, путем електронске поште или преко портала е-управе.

Против решења из става 1. овог члана жалбу могу изјавити јавни тужилац, осуђени и његов бранилац.

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

Чл. 1 Иако је у образложењу измена и допуна наведено да најзначајнију измену чл. 2 представља дефинисање појма „оштећеног” и проширивање круга лица који имају ово својство (лица са којим је живео у ванбрачној или каквој другој трајној заједници живота, деца, родитељи, усвојеник, усвојилац, брат, сестра и законски заступник тог лица), а у складу са Директивом 2012/29/ЕУ, изостављено је да се наведе да ће проширена група лица имати то својство само у случају смрти тог лица као последице кривичног дела. Међутим,

поменутом изменом није наведен изузетак да се оштећеним неће сматрати лице које је осумњичено за смрт блиског лица. Такође изменама није предвиђено прецизирање појма „заступник оштећеног“ додавањем речи **привремени или колизиони заступник**, у ситуацијама када је потребно поставити привременог заступника мал. лицу или лицу које у том моменту није способно само себе да заступа, односно када се интереси мал. оштећеног и његовог законског заступника разликују.

Чланом 14. тач. 6 Директиве 2024/1385/ЕУ од 14.5.2024.г. о борби против насиља према женама и насиља у породици наведено је да

Државе чланице треба да осигурају да, ако је дело насиља учинио родитељ или старалац детета, да могућност детета да пријави дело не буде условљено престанком родитеља или стараоца детета те да надлежна тела предузму мере потребне за заштиту безбедности детета пре него што се та особа обавести о пријави.

Предлажемо и да се у чл. 2 ЗКП унесу дефиниције појмова лице од поверења и службе за помоћ и подршку, имајући у виду да се ради о новим појмовима за које велика већина учесника у кривичном поступку не знају шта значе и која им је улога.

Чл. 23 Сматрамо да Радна група није разумела шта значи усклађивање одредби ЗКП са Директивом 2012/29/ЕУ, те да је и даље преовлађујући утисак да је оштећени остао објекат кривичног поступка као доказно средство, уместо да **постане субјекат права на заштиту**. Стога предлажемо да се права оштећеног у чл. 50 унапреде тако што је оштећени моћи равноправно да учествује у поступку, а све у циљу утврђивања материјалне истине, као и **да се оштећеном да право жалбе на ослобађајућу пресуду**, а не само на трошкове поступка и имовинско-правни захтев који се иначе изузетно ретко досуђују. Такође је неопходно да оштећеном буду достављене не само правноснажна пресуда, већ и првостепене пресуде и решења, посебно ако је првостепеном пресудом изречена и мера заштите оштећеног из чл. 89а КЗ или ако је решењем одређена мера из чл. 197 ЗКП односно ако је решењем примењен институт одлагања кривичног гоњења. Оштећеном се мора доставити и примерак вештачења, како би још у фази истраге могао да истакне евентуалне замерке на вештачење односно да укаже на могуће пропусте вештака, како се ти пропусти не би касније исправљали на главном претресу. Оштећени, поред права да се пита за мишљење пре примене института одлагања кривичног гоњења, мора бити питан и за мишљење приликом предлагања споразума о признању кривице, и мора му бити дато право да буде позван на рочиште на коме суд одлучује о споразуму о признању кривице. Искуства оштећених показују да су тужилаштва закључивала а судови прихватили споразуме које су били на штету оштећених, односно којима се није водило рачуна о безбедности и заштити

оштећених, нити је оштећеном била достављена пресуда по споразуму (случај убистава жене у Пироту марта 2023.г.).

Везано за предлоге радне групе, противимо се изменама код тачака где је наведено “осим уколико се тиме не би штетило интересима поступка” јер нити лице од поверења нити чињеница да оштећени има право да добије информације о поступку никако не може да штети интересима поступка. Да ли то значи да ће особа која ради на шалтеру информација тужилаштва одређивати да ли оштећеном може да саопшти информације о току поступка када дође да се распита? Да је у опису појмова објашњен појам лица од поверења, онда би било јасно да је лице од поверења обавезано да поштује правила поступка и да не сме да износи детаље о поступку, те да својим присуством ни на који начин неће штетити интересима поступка.

Такође се противимо тачки у којој је наведено да ће оштећени само на лични захтев бити обавештен о пуштању окривљеног из притвора или о бекству, и да ће “само уколико је то потребно” оштећени бити обавештен о мерама које се предузимају ради његове заштите. Имајући у виду да се притвор одређује у ретким случајевима, где постоји опасност од понављања дела или вршења утицаја на оштећене да не сведоче, нејасна је логика иза оваквог предлога. Прво, како ће оштећени уопште да зна да ли се осумњичени пушта из притвора (ако му се ограничава право на информације о току поступка) или је побегао, И друго, пошто се притвор ипак одређује у случајевима када постоји опасност да ће осумњичени наставити или довршити кривично дело према оштећеном односно утицати на оштећеног да не сведочи или повуче исказ, обавеза је државе да заштити живот оштећеног који се налази у тако високом ризику, а то једино може да уради ако оштећени има информације о пуштању или бекству осумњиченог.

Чл. 24 Имајући у виду да оштећени нема могућности да преузме кривично гоњење након што тужилаштво донесе Решење о одбачају кривичне пријаве, сматрамо да се приговор оштећеног на Решење о одбачају кривичне пријаве не може сматрати делотворним правним леком. Докле год о приговору одлучује непосредно више тужилаштво, а не суд као независан орган, ово право приговора је у супротности са **чл. 36 Устава Србије** који гарантује да *свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.*

Приговор би се могао изјавити на (не)поступање јавног тужиоца, али када се ради о правном средству на Решење којим се одлучује о праву оштећеног на заштиту, онда то правно средство само може бити у форми жалбе. С тим у вези сматрамо и да рок за жалбу мора бити 15 дана, а не осам како је до сада

Чл. 28 Сматрамо да тачка 5 ст. 1 чл. 69 мора бити јасније уређена када се ради о изузетку везано за право ухапшеног да комуницира са неким од чланова своје породице или другим њему блиским лицем док траје лишење слободе, те да исти изузетак треба да гласи осим када је ухапштен због сумње да је учинио кривично дело на штету члана своје породице или другог њему блиског лица. Ако остане овако како је предложено поставља се питање ко ће бити орган који ће одлучивати да се ово право ограничи ради заштите интереса поступка, односно ако то буде полицијски службеник, како ће исти знати унапред да ли ће контактирање штетити интересима поступка или неће, ако он тај поступак неће водити.

Сматрамо да ће измена одредбе како смо предложиле отклонити могућност прављења погрешне процене, као и да ће се на тај начин спречити могући утицаја на оштећене кривичним делима родно заснованог насиља.

Члан 49 Радна група није дала образложење због чега је предложено постојање права жалбе на Решење о давању статуса посебно осетљивог сведока. Оваквим предлогом се смањује достигнути ниво права оштећених јер се:

- даје могућност осумњиченима да и даље застрашују жртве
- пролонгирају већ ионако дуготрајни поступци
- обесхрабрују тужиоци и судије да доносе Решења о давању овог статуса

Додатно, ако већ наводи да је идеја овог измењеног члана да се детаљније уреди поступак одлучивања о статусу, због чега Радна група није уредила питање доношења образложеног Решења и када тужилац/судија одбије предлог за давање статуса и да ли ће и оштећени имати право жалбе на Решење о одбијању предлога.

Члан 81 Радна група није навела образложење због чега је додат нови став 3.

Ова мера се највише примењује у случајевима насиља у породици и сродних кривичних дела учињених на штету чланова породице и блиских сродника.

Уколико ова измена буде усвојена она ће довести до тога да ће судије престати да је одређују у случајевима насиља у породици и сродним кривичним делима, јер ће бити у обавези да посебно наводе у образложењу због чега је контактирање окривљеног са чланом своје породице који је оштећени или сведок супротно интересима вођења поступка. Ако је већ предложен овај став, онда је исти требао да гласи “осим ако је сведок или оштећени члан породице или близак сродник”.

Уколико буде усвојен, овај став ће довести до значајног повећања поднетих жалби на Решења о одређивању ове мере од стране осумњичених за насиље у породици и сродна кривична дела, позивајући се на то да није утврђено да ће њихово састајање и комуницирање са члановима породице који су оштећени и сведоци бити у супротности са интересима вођења кривичног поступка.

Остали чланови

Имајући у виду велики број предложених измена и допуна а премало времена након одржане јавне расправе у Београду да се образложе све измене, у даљем наставку ћемо укратко образложити разлоге за предлагање оних најбитнијих. У прилогу свих наведених предлога и коментара достављамо **Истраживање о поштовању минималних права жртава родно-заснованог насиља**, од момента пријављивања до окончања кривичног поступка, које је током 2024.г. спроведено у оквиру пројекта “Увођење правосудног модела усмереног на грађане путем јачања превенције и заштите у случајевима родно заснованог насиља”, које је Аутономни женски центар спровео уз подршку пројекта ‘Правда за све’ Америчке агенције за међународни развој (УСАИД).

Везано за поступање тужилаштва, подаци истраживања показују да је већи број жртава/оштећених су у својим одговорима исказивале незадовољство због тога што нису имале информације о правима која имају у току поступка, а и када су добиле информацију, да им није било објашњено шта то право тачно значи, односно каква је последица њихове одлуке, и нису имале информације о исходима поступака.

Учесници фокус групних дискусија су потврдили искуства жртава и додали да када се жртвама приступи на прави начин и објасне њихова права и поступак, да онда жртве/оштећене остану до краја у поступку.

Оне жртве/оштећене које су уписивале своје искуства, су наводиле да су информације о правима и правилима поступака добијале од удружења која пружају помоћ и подршку жртвама.

Сви учесници истраживања су потврдили да се статус посебно осетљивог сведока додељује, иако се праксе тужилаштва у погледу додељивања тог статуса разликују, те је половина

жртва исказала да је не само добила тај статус, већ и све потребне информације, те да су биле веома задовољне поступањем јавне тужитељке/тужиоца.

Међутим, половина жртва/оштећених које су навеле да су имале статус посебно осетљивог сведока, нису имале тако позитивно искуство, што поново указује да само остваривање права на папиру не значи ништа ако није попуњено конкретним поступцима поступајућих тужилаца односно упућивањем на Службе за помоћ и подршку жртвама родно заснованог насиља тамо где оне постоје.

Ниједној жртви/оштећеној након давања статуса није био додељен пуномоћник по службеној дужности. Информисање жртва везано за њихова право на остваривање имовинско-правног захтева је и даље, према искуству већине испитаница само формалистичко.

Када је у питању информисање жртва о току поступка пред судом, становишта судија су да је обавештавање и припрема жртва за судски поступак била обавеза тужилаштва.

Искуства жртва указују да се њихова права пред судом делимично поштују, односно да постоји неуједначена пракса и ставови судија везано за достављање оптужног акта, достављања решења о изреченој мери из чл. 197 ЗКП, као и достављање пресуде, што су потврдиле и судије које су објашњавале различиту праксу и ситуације у којима достављају и у којима не достављају пресуде оштећенима.

Мали број судија које су учествовале у истраживању су навеле да су жртвама/сведоцима давале статус посебно осетљивог сведока, па самим тим ни пуномоћнику по службеној дужности. Већином су навођени примери везано начин испитивања малолетних жртва као посебно осетљивих сведока, а само ретко за пунолетне.

Стога је и већина наших предлога усмерена на уједначавање поступања јавних тужилаца и судија, како права оштећених у кривичним поступцима не би зависила од различитих тумачења и примене закона и како би се унапредила минимална права оштећених.

Везано за све предлоге који су усмерени на заштиту живота, физички и психички интегритет оштећених од пријаве кривичних дела па до окончања кривичног поступка, они су настали током више од 15 година праћења кривичних дела убиства жена од стране њихових партнера, бивших партнера или чланова породице, које су пријављивале насиље и

биле убијене након пријава, или током трајања односно након окончања кривичног поступка, или након условног отпуста или издржане казне затвора. С тим у вези су предлози који се тичу и одустанка од споразума о признању кривичног дела уколико окривљени понови кривично дело пре него што суд прихвати споразум (случај убиства жене у Пироту марта 2023.г. када је Аутономном женском центру Основно јавно тужилаштво у Пироту одговорило да јавни тужилац није могао да одустане од споразума пре него што га је суд прихватио, јер тако нешто није предвиђено одредбама ЗКП). Такође подсећамо на случај пок. Олге Ловрић која је убијена од стране супруга испред ЦСР Нови Београд, осуђеног за ст. 3 кривичног дела насиља у породици према мал. детету, након што се јавни тужилац сагласио са условним отпустом истог иако је исти претио супрузи током викенда којима је излазио док је био на одслужењу казне затвора што је она пријављивала полицији и суду. Јавни тужилац који се сагласио са условним отпустом није имао обавезу да провери ниједну од ових информација, које да је имао и морао да достави суду, условни отпуст не би био одобрен. **Подсећамо да свако пуштање високо ризичних осумњичених и окривљених на слободу представља висок ризик за жртве породичног и партнерског насиља да буду убијене или теже повређене.** Стога, да би држава Србија испунила своје Уставне и међународне обавезе којима се штите животи грађанки и грађана, оштећени морају бити благовремено обавештени о сваком пуштању учинилаца кривичних дела на слободу односно о мерама које су изречене ради заштите оштећених, како би могле да пријаве кршење тих мера.

И на крају, **везано за измене чл. 94 ЗКП и додавање нових мера за обезбеђивање присуства окривљених у поступку**, а које се тичу унапређене заштите оштећених, **исти предлози су преузети из Законика о казненом поступку Републике Хрватске**, која је своје законодавство ускладила са Директивама ЕУ и где не постоје ограничења права оштећених на начин на који су предложена овим изменама.

Комитет правника за људска права

Предложени нацрт Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку у великој мери унапређује положај оштећеног, обезбеђујући додатне процесне гаранције и повећавајући минимум гарантованих права. Међутим, постоје и одређени недостаци који одударају од европских стандарда и који имају негативне ефекте на жртве, те су следећи коментари упућени у циљу измене предложених норми, ради потпуније подршке правима жртве у кривичним поступцима.

Конкретан део Нацрта закона чију измену предлагете и Ваш предлог за измену

Члан 51: У ставу I се наводи да је тужилаштво дужно да обавести оштећеног о одбацивању кривичне пријаве, обустави истраге или одустанку од кривичног гоњења и да ово решење достави оштећеном са поуком о праву на приговор. Међутим, у ставу II даје се право оштећеном да, ако није обавештен/а поднесе приговор у року од 3 месеца од дана сазнања. Осим што је контрадикторно, ово решење није помак у односу на претходну верзију, јер се опет намеће оштећеном обавеза да се распитује о току поступка. Из става 2члана 51 треба брисати реченицу: “Ако оштећени није обавештен, може да поднесе приговор у року од три месеца од дана када је јавно тужилаштво одбацило пријаву, обуставило истрагу или одустало од кривичног гоњења, јер у пракси, као и до сада, није извесно да ће ова решења бити и достављана. Такође, ово решење није у складу са Директивом 2012/29 ЕУ, којом се успостављају минимални стандарди о правима, подршци и заштити жртава кривичних дела. Наведеном Директивом, гарантује се право жртвама да буду обавештене о непредузимању кривичног гоњења без непотребног одлагања, као и да добију довољно информација како би одлучиле о ревизији ове одлуке.

Члан 109 Нацрта којим се мења чл. 283 ЗКП-а ст 5: „Решење из става 3. овог члана јавни тужилац ће доставити осумњиченом и оштећеном са поуком да имовинскоправни захтев може остварити у парници”. Опет се оштећеном намеће нови поступак, и следствено, нови контакт са осумњиченим, евентуално и нови трошкови. Институт опортунитета даје могућност накнаде штете оштећеном, те треба инсистирати да се и о томе одлучи приликом одлучивања о одлагању кривичног гоњења.

Члан 11а (чл. 6 Нацрта): Предложено решење није у целости у складу са Директивом 2010/64 ЕУ, односно изостаје питање трошкова превођења. Директива каже да ови

трошкови падају на терет буџета без обзира на исход поступка. ЗКП треба до краја усагласити са овом одредбом Директиве, јер остаје питање шта ако се одустане од гоњења, одбаци кривична пријава, донесе ослобађајућа одлука. Према датом, непотпуном решењу у нацрту ЗКП-а, у наведеном случају оштећени би сносио трошкове превођења.

Члан 77 (чл. 34 Нацрта): Ради потпуног усклађивања са Директивом ЕУ 2016/1919 потребно је изоставити услов тежине дела преко 3 године. Дакле, прописана казна за одређено дело треба да буде узета у обзир, заједно са осталим наведеним околностима, али прописивање „прага“ не задовољава у потпуности право на браниоца.

Члан 103 ст. 4 (чл. 48 Нацрта): Увођење жалбе против решења о одређивању статуса посебно осетљивог сведока је непотребно и може водити одуговлачењу поступка, што би се у пракси веома вероватно и десило. У важећем ЗКП-у жалба није дозвољена, али исти прописује да се захтев може усвојити или одбити. Предложена промена представља корак уназад и став треба изменити тако да гласи да против овог решења жалба није дозвољена. Међутим, остаје проблематично што предложена норма гласи да се овај статус „може“ одредити у прописаним ситуацијама, наравно и на захтев странке или сведока, а остаје недоречено шта у ситуацији ако суд, одн. тужилаштво то не уради. Предложени члан дакле даје могућност, а не и обавезу да се овај статус одреди, па је нејасно какво је поступање тужиоца/судије ако сматра да нема услова за доношење овог решења.

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

Приложени коментари односе се на унапређење права жртава кривичних дела, укључујући и посебно рањиве категорије жртава. Обезбеђивање минималних стандарда права и подршке жртава у складу је и са ЕУ директивама које прописују минимум процесних правила са циљем лакшег и ефикаснијег остваривања права.

Партнери Србија

Предлози Партнера Србија у контексту процеса измена ЗКП односе се на:

Унапређење текста Нацрта закона о изменама и допунама ЗКП, у деловима у којима је препознато могуће даље задирање или ограничавање права и слобода грађана;

Такође, указујемо на потребу усклађивања ЗКП и КЗ са Законом о заштити података о личности (у даљем тексту ЗЗПЛ) како би се обезбедила правна сигурност и прецизност у области заштите података о личности, те испуниле обавезе прописане чл. 100 ЗЗПЛ, као и Акционим планом за поглавље 23. Конкретни предлози за усклађивање прописа дати су у засебном документу, тј. Обрасцу.

Конкретан део Нацрта закона чију измену предлажете и Ваш предлог за измену

ПРЕДЛОГ 1: члан 162, став 1, тачка 2

Списак кривичних дела за која је дозвољено провођење посебних доказних радњи треба скратити, тако да буде усклађен са начелом нужности и пропорционалности.

ПРЕДЛОГ 2: Чл. 125. Нацрта у вези са чл. 302. ЗКП

Предлажемо да се члан прошири и иста могућност – предлагање извођења доказа судији за претходни поступак – предвиди и за оштећено лице и њеног/његовог пуномоћника.

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

ПРЕДЛОГ 1: Предлажемо измену члана 162, став 1, тачка 2 (чл. 73. Нацрта)

Предложено знатно проширење списка кривичних дела за која су допуштене посебне доказне радње, укључујући тајни надзор, суштински помера ове мере из режима изузетка у правило. Такво решење слаби стандарде нужности и пропорционалности, повећава ризик од селективне примене, и отвара простор за обухватање широког спектра ситуација које не захтевају овако инвазивне методе. Широка и хетерогена листа кривичних дела (од кривичних дела против живота до привредних, пореских и политичко-безбедносних кривичних дела) чини овај списак непредвидивим и практично општом клаузулом, што није усаглашено са захтевима правне извесности и заштите

тајности комуникација прописаним Уставом Републике Србије и права на приватност из члана 8 Европске конвенције о људским правима.

Тајни надзор мора остати крајња мера, применљива искључиво у строго ограниченим случајевима најтежих дела, уз ригорозну судску контролу и стриктне услове нужности и сразмерности. У супротном, постоји реална опасност од нормализације масовног надзора, са озбиљним негативним последицама на права и слободе грађана. Предложено проширење списка дела стога треба преиспитати и сузити, како би се очувала изузетност и строга контролисаност ових радњи.

ПРЕДЛОГ 2:

У сврхе унапређења позиције оштећених у кривичном поступку, прдлажемо да се могућност предлагања извођења доказа судији за претходни поступак предвиди и за оштећено лице и њеног/његовог пуномоћника.

Овакво решење би побољшало и дало проактивно својство оштећеном, тј. његовом/њеном пуномоћнику, као еквивалент нивоу правне заштите окривљеног предвиђене предложеним изменама. Ова интервенција може бити предвиђена истим или засебним чланом.

Општи коментари и сугестије у односу на Закон као целину

Указујемо на потребу усклађивања Законика о кривичном поступку са Законом о заштити података о личности (у даљем тексту ЗЗПЛ) како би се обезбедила правна сигурност и прецизност у области заштите података о личности.

Наиме, члан 100. ЗЗПЛ, прописује да ће се одредбе других закона које се односе на обраду података о личности ускладити са овим кровним прописом до краја 2020. године. Слично, Активност 3.9.1.2. у оквиру Акционог плана за поглавље 23 предвиђа спровођење анализе секторских прописа и израду плана за њихово усклађивање са ЗЗПЛ, и као рок за реализацију утврђује крај последњег квартала 2020. године. Како обавеза усклађивања прописа није спроведена ни након пет година од почетка примене ЗЗПЛ, Мисија ОЕБС-а у Србији подржала је израду неколико секторских анализа прописа које би требало да информишу будуће реформе у овој области. Последња таква Анализа обухватила је и Законик о кривичном поступку и Кривични законик, и дала препоруке за унапређење ових прописа и њихово усклађивање са ЗЗПЛ. Сматрамо да је актуелни процес измена КЗ-а и ЗКП-а потребно искористити и за испуњење поменутих

обавеза, посебно имајући у виду што је за ове обавезе (као и за предмет ЗЗПЛ-а) надлежно исто министарство, односно Министарство правде.

Напомињемо да се у тексту реферише на чланове важећег Законика о кривичном поступку, а не објављеног Нацрта, с обзиром да неки од чланова за које се предлажу интервенције нису обухваћени текстом Нацрта.

Предлажемо измену Члана 1

ПРЕДЛОГ 1 Члан 1 допунити упућивањем на Закон о заштити података о личности и прописати додатну обавезу надлежним органима за заштиту података о личности током кривичног поступка.

Додатно, предвидети обавезу разликовања различитих категорија лица у односу на њихову улогу у кривичном поступку, а у складу са чл. 9. ЗЗПЛ.

Предлажемо измене Чланова 85.1, 95.3, 191.2, 195.2, 213.1, 332.1.1, 500.1.1 ЗКП

ПРЕДЛОГ 2 ЗКП прописује врсту података који се прикупљају од окривљеног, односно сведока, те прописује и податке који морају бити садржани у позиву окривљеном, наредби за довођење, решењу о одређивању притвора, оптужници, оптужном акту, тј приватној тужби. ЗКП не прописује циљ прикупљања података у контексту члана 13 ЗЗПЛ те предлажемо допуну горенаведених чланова.

Предлажемо измену Члана 142

ПРЕДЛОГ 3 ЗКП прописује могућност узимања узорка за форензичко-генетичку анализу а у сврхе откривања учиниоца кривичног дела или утврђивања других чињеница у поступку, и то по наредби јавног тужиоца или суда. Вођење евиденције о узорцима требало би да буде уређено подзаконским актом, те Чл 142 ст 2 упућује на подзаконски акт из Члана 279 ЗКП. Међутим, овај члан пружа правни основ за усвајање подзаконског акта који уређује вођење казнене евиденције, али не и евиденције о узорцима за форензичко-генетичку анализу. Обрада тих података уређена је Законом о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова, имајући у виду да је овај пропис усвојен након усвајања ЗЗПЛ. Евиденције узорака за форензичко-генетичку анализу, као и казнена евиденција, морају бити уређене законом, а не подзаконским актима. Такав закон, а у складу са чланом 13. ЗЗПЛ, требало би да пропише најмање циљеве обраде, податке који се обрађују, као и сврхе обраде података. У погледу уређивања вођења казнене евиденције, а у складу са чланом 19. ЗЗПЛ, законом би

trebalo обезбедити и примену одговарајућих посебних мера заштите права и слобода лица на која се подаци односе.

Предлажемо измену Члана 144

ПРЕДЛОГ 4 ЗКП прописује овлашћење јавног тужиоца да, у погледу процесуирања кривичних дела и под условима одређеним чланом 143, нареди банци или другој финансијској организацији да му доставе податке о рачунима које осумњичени има или контролише и средствима која на њима држи, те податке из евиденције података. У том смислу, појам „евиденције” требало би прецизирати.

Предлажемо измену Члана 169

ПРЕДЛОГ 5 ЗКП у Члану 169 предвиђа могућност проширења тајног надзора, уколико у току спровођења ове доказне радње полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција као органи овлашћени за спровођење радње, дођу до сазнања да осумњичени користи други телефонски број или адресу. У контексту заштите података о личности, те члана 41. ст. 2. Устава, ова одредба спорна је са два аспекта. Пре свега, прописује да надзор проширују органи задужени за његово спровођење по сазнању за нове околности, дакле пре формалне одлуке суда о проширењу. За потребе правне сигурности, потребно је прописати конкретан рок за обавештење суда, или чак условити проширење претходном одлуком суда. Исто важи и за рок у коме јавни тужилац подноси суду предлог за проширење надзора. Коначно, у случају одобрења проширења надзора од стране суда, прецизирати да ли се рок трајања ове радње рачуна од ове, накнадне одлуке, или се иницијално трајање које је суд одредио пре сазнања за нове околности односи и на проширени надзор.

Предлажемо измену Члана 180

ПРЕДЛОГ 6 ЗКП у Члану 180 уређује одређивање и спровођење посебне доказне радње рачунарско претраживање података. Наредбу суда за спровођење ове радње извршавају полиција, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, царинске, пореске или друге службе или други државни орган, односно правна лица које на основу закона врши јавна овлашћења. Како је круг ових органа широко постављен, предлажемо прецизирање ко може спроводити ову радњу, или посебним законима јасно уредити овлашћења сваког од ових субјеката.

Предлажемо измену Члана 250

ПРЕДЛОГ 7 ЗКП у Члану 250 прописује услове за разматрање списка, те предвиђа да, ако је са главног претреса била искључена јавност или би могла да наступи тежа повреда права на приватност, разматрање списка може да се ускрати или услови забраном јавне употребе имена учесника у поступку. Како је синтагма „тежа повреда приватности” предмет тумачења, требало би ту одредбу размотрити а једно од могућих решења може бити и позивање на стандарде слободног приступа информацијама од јавног значаја, односно процени претежнијег интереса у сваком конкретном случају. Додатно, ова одредба би у оправданим случајевима требало да забрани коришћење и других информација које доводе до непосредне или посредне идентификације физичких лица а не само имена и презимена.

Предлажемо измену Члана 282

ПРЕДЛОГ 8 Члан 282 прописује да, уколико јавни тужилац из кривичне пријаве не Оможе да оцени да ли су вероватни наводи пријаве или ако они не пружају довољно основа, он може да одлучи да ли ће спровести истрагу, или ако је на други начин сазнао за извршење дела може, између осталог, поднети захтев државним и другим органима и правним лицима за пружање потребних обавештења. Међутим, није прописана садржина овог захтева. Прецизирати у Члану 282 да захтев мора бити достављен у писаној форми, са јасним правним основом, и наведеним разлогом тражења информација.

Предлажемо измену Члана 286

ПРЕДЛОГ 9 Члан 286. прописује овлашћења полиције, те предвиђа да полиција у складу са законом може прибавити евиденцију остварене телефонске комуникације, коришћених базних станица или извршити лоцирање места са којег се обавља комуникација, по налогу судије за претходни поступак, а на предлог јавног тужиоца. О предузимању наведених радњи, полиција је дужна да најкасније у року од 24 часа обавести јавног тужиоца. У том смислу, потребно је прецизирати ову одредбу јер се њеним тумачењем може доћи у ситуацију да полиција прибавља евиденције остварене комуникације и пре него што за то добије налог судије.

Предлажемо измену Члана 364

ПРЕДЛОГ 10 У члану 364 предвиђају се изузеци од искључења јавности са главног претреса, односно предвиђа могућност да веће дозволи појединим лицима (попут службених лица, научних, стручних и јавних радника, те брачног друга оптуженог, и сл) да и поред искључења јавности присуствују претресу. Потребно је, поред већ

предвиђене обавезе председника већа да овим лицима укаже на дужност чувања тајне, буде прописана и посебна обавеза председника већа да укаже на правила заштите података о личности.

Образложење упућеног предлога за измену Законика

Србија се усвајањем ЗЗПЛ-а обавезала да до краја 2020. године одредбе свих других закона који се односе на обраду података о личности усклади са овим законом. Имајући у виду да су прошле готово четири године од истека овог рока, сматрамо да тренутни процес измена овог Законика треба да обухвати и усклађивање за ЗЗПЛ.

Напомињемо да је ЗЗПЛ усвојен 2018. године и то као одговор на обавезу усклађивања нашег правног оквира са правним оквиром Европске уније релевантним за питања заштите података, и то Опште уредбе о заштити података ЕУ и тзв. Полицијске директиве. Како би ово усклађивање имало ефекта, и обезбедило адекватну заштиту права грађана Србије, неопходно је да се други прописи ускладе са кровним Законом о заштити података о личности. Такво усклађивање допринело би правној предвидивости али и уједначеној примени прописа, као и отклањању недоумица у њиховом тумачењу, које су неретко и лексичке природе.

Препоруке за усклађивање дате су на основу методологије и конкретних аналитичких питања дефинисаним Анализом прописа који уређују сектор безбедности са аспекта заштите података о личности, такође подржаној од стране Мисије ОЕБС-а у Србији.

Транспарентност Србија

Иако се Нацртом закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку предвиђа измена великог броја чланова (преко 200 чланова), а измене су припремане више година, у њему своје место нису нашла решења за проблеме на које Транспарентност Србија годинама указује и са којима је упознала Министарство правде нпр. у публикацији Корупција на високом нивоу и закони кројени по мери приватних интереса. Изменама и допунама Законика о кривичном поступку у више наврата (последњи пут 2019. године) унапређиван је правни оквир за борбу против корупције тиме што је повећан број коруптивних кривичних дела за чије кривично гоњење могу да се користе посебне техника и мере за њихово доказивање. Пре пет година је то учињено на тај начин што су одредбе Законика о кривичном поступку усклађене са одредбама Кривичног законика како би се обезбедила њихова примена на поједина кривична дела против привреде. Иако су на тај начин створени нормативни услови за ефикасније кривично гоњење неких случајева корупције измене и допуне које су извршене нису довољне зато што нису биле потпуне и свеобухватне.

2. Конкретан део Нацрта закона чију измену предлагате и Ваш предлог за измену Сада важећа одредба члана 162 гласи: "Под условима из члана 161. овог законика посебне доказне радње могу се одредити за следећа кривична дела: 1) за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности; 2) тешко убиство (члан 114. Кривичног законика), отмица (члан 134. Кривичног законика), приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију (члан 185. ст. 2. и 3. Кривичног законика), разбојништво (члан 206. ст. 2. и 3. Кривичног законика), изнуда (члан 214. став 4. Кривичног законика), злоупотреба положаја одговорног лица (члан 227. Кривичног законика), злоупотреба у вези са јавном набавком (члан 228. Кривичног законика), примање мита у обављању привредне делатности (члан 230. Кривичног законика), давање мита у обављању привредне делатности (члан 231. Кривичног законика), фалсификовање новца (члан 241. ст. 1. до 3. Кривичног законика), прање новца (члан 245. ст. 1. до 4. Кривичног законика), неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (члан 246. ст. 1. до 4. Кривичног законика), угрожавање независности (члан 305. Кривичног законика), угрожавање територијалне целине (члан 307. Кривичног законика), напад на уставно уређење (члан 308. Кривичног законика), позивање на насилну промену уставног уређења (члан 309. Кривичног законика), диверзија (члан 313. Кривичног законика), саботажа (члан 314. Кривичног законика), шпијунажа (члан 315. Кривичног законика), одавање државне тајне (члан 316.

Кривичног законика), изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости (члан 317. Кривичног законика), повреда територијалног суверенитета (члан 318. Кривичног законика), удруживање ради противуставне делатности (члан 319. Кривичног законика), припремање дела против уставног уређења и безбедности Србије (члан 320. Кривичног законика), тешка дела против уставног уређења и безбедности Србије (члан 321. Кривичног законика), недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја (члан 348. став 3. Кривичног законика), недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи (члан 350. ст. 2. и 3. Кривичног законика), злоупотреба службеног положаја (члан 359. Кривичног законика), трговина утицајем (члан 366. Кривичног законика), примање мита (члан 367. Кривичног законика), давање мита (члан 368. Кривичног законика), трговина људима (члан 388. Кривичног законика), угрожавање лица под међународном заштитом (члан 392. Кривичног законика) и кривично дело из члана 98. ст. 2. до 5. Закона о тајности података;

3) спречавање и ометања доказивања (члан 336. став 1. Кривичног законика) ако је учињено у вези са кривичним делом из тач. 1) и 2) овог става. Посебна доказна радња из члана 183. овог законика може се одредити само за кривично дело из става 1. тачка 1) овог члана. Под условима из члана 161. овог законика посебна доказна радња из члана 166. овог законика може се одредити и за следећа кривична дела: неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права (члан 199. Кривичног законика), оштећење рачунарских података и програма (члан 298. став 3. Кривичног законика), рачунарска саботажа (члан 299. Кривичног законика), рачунарска превара (члан 301. став 3. Кривичног законика) и неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података (члан 302. Кривичног законика)." Дакле, коруптивна кривична дела на која се могу применити посебне доказне радње су само она која су обухваћена кроз надлежности Тужилаштва за организовани криминал, као и она која су таксативно набројана у ставу 1 тачка 2) цитиране одредбе. Услед тога је њихова примена искључена у односу на кривично дело непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима из члана 101 Закона о спречавању корупције ("Сл. гласник РС", бр. 35/2019, 88/2019, 11/2021 - аутентично тумачење, 94/2021 и 14/2022), односно неименовано кривично дело из члана 40 Закона о финансирању политичких активности ("Сл. гласник РС", бр. 14/2022). Видљиво је да се, сагласно овом члану, посебне доказне радње не могу применити на све релевантне случајеве корупције, јер нека дела и неки званичници нису обухваћена у прописима који дају такве надлежности. Између осталог, посебне доказне радње се не могу користити за истраживање да ли је извршено кривично дело које се односи на незаконито

финансирање изборне кампање или на намерно давање лажних података о имовини јавних функционера, јер та кривична дела нису наведена у њој. Штавише, за гоњење појединих коруптивних кривичних дела, која су прописана посебним законима, нису надлежни ни Тужилаштво за организовани криминал ни посебна одељења Виших јавних тужилаштава за сузбијање корупције. Осим тога, Тужилаштво за организовани криминал надлежно је да истражује случајеве корупције који се тичу функционера на високим положајима, али не свих (међу онима који нису у надлежности овог тужилаштва су председник Републике и народни посланици). Чињеница да је скоро целокупно посебно кривично законодавство које прописује тзв. коруптивна кривична дела остало ван домашаја одредбе о посебним доказним радњама очигледно није била довољан разлог да Радна група за израду радног текста Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку узме у разматрање предлоге за унапређење Законика о кривичном поступку. Штавише, поступајући по захтеву за приступ информацијама од јавног значаја Министарство правде је обавестило Транспарентност Србија да "Радна група није разматрала овај предлог, будући да је заузет став да проширење кривичних дела обухваћених чланом 162 Законика о кривичном поступку треба да буде рестриктивно и да примена посебних техника доказивања треба да се односи само на најтежа кривична дела." Упркос логичке контрадикторности према којој проширење треба да буде рестриктивно, на основу поменутог дописа недвосмислено може да се закључи да је у приступу Министарства правде дошло до заокрета, посматрано у односу на досадашње измене и допуне Законика о кривичном поступку. Тај заокрет најбоље илуструје схватање да "примена посебних техника треба да се односи на најтежа кривична дела". Ако би се израз „најтежа кривична дела“ сагледавао кроз висину запрећене казне овај разлог не стоји. На пример, коришћење посебних доказних радњи би било дозвољено у случају у којем би се утврђивала кривична одговорност неког лица које је помоћнику министра обећало поклон да изврши службену радњу коју би овај иначе морао извршити, а где је прописана казна затвора до три године (чл. 368. ст. 2. КЗ). С друге стране, не би постојала могућност коришћења посебних доказних радњи ако би тај исти помоћник министра лажно приказивао податке о својој имовини (желећи, на пример, да прикрије приходе које је стекао примањем мита), за шта је тренутно запрећена казна затвора од шест месеци до пет година (за кривично дело непријављивање имовине и прихода или давање лажних података о имовини и приходима из члана 101 Закона о спречавању корупције ("Сл. гласник РС", бр. 35/2019, 88/2019, 11/2021 - аутентично тумачење, 94/2021 и 14/2022)). Слично томе, не би било могуће користити посебне доказне радње у случају да тај исти помоћник министра незаконито прибавља средства, али не за себе већ за своју политичку странку у износу који прелази 1,5 милион динара, где је запрећена казна затвора од шест месеци до пет

година - односно за тежи облик неименованог кривичног дела из члана 40 Закона о финансирању политичких активности ("Сл. гласник РС", бр. 14/2022). Иако заиста није реч о "најтежим кривичним делима", макар према актуелној висини запрећених казни, реч је о делима која по правилу изазивају велико узнемирење јавности због чињенице да се врше на штету јавних интереса, нарочито јавних ресурса или да могу довести у опасност јавни интерес кроз утицај на доношење одлука државних органа. Због свега тога Транспарентност Србија поново указује на чињеницу да би за успешније гоњење већег броја случајева корупције требало створити и боље нормативне претпоставке, што подразумева, поред измена и допуна до сада предвиђених Нацртом, и допуну Законика о кривичном поступку која би обезбедила да се посебне доказне радње могу применити у истрагама свих коруптивних кривичних дела. У складу са предлозима које смо доставили за допуне Кривичног законика, односно укључивање кривичних дела из посебних закона у Кривични законик, конкретан предлог за измене и допуне би требало израдити након разматрања предлога за допуну КЗ, тако што би у ЗКП били наведени бројеви чланова нових кривичних дела или би била наведена кривична дела из одговарајућих чланова посебних закона.

Удружење тужилаца Србије

1. Општи коментари и сугестије у односу на Нацрт закона као целину

Општи закључак је да рок од двадесет дана за јавну расправу је исувише кратак за вођење озбиљне стручне, професионалне и научне расправе, нарочито кад се има у виду опсег нацрта измена Законика о кривичном поступку.

Закони су мењани са намером усклађивања са стандардима Савета Европе и ЕУ. Конкретно, обавеза Републике Србије проистекла је из ревидираног Акционог плана за поглавље 23 да измени ЗКП ради имплементирања стандарда из 7 директива ЕУ а које се односе на побољшање процесних гаранција свих учесника у поступку. Право осумњиченог на приступ браниоцу без одлагања, право на тумача, право на правовремену информисаност, јачање гаранције претпоставке невиности, процесне гаранције малолетних лица која су извршиоци кривичних дела, правна помоћ за осумњичена и оптужена лица, као и препоруке у погледу процесних гаранција посебно рањивих и осетљивих група лица итд.

Позитивним сматрамо подизање степена сумње за покретање истраге, судска контрола покретања истраге, те поновно успостављање начела материјалне истине у кривичном поступку, увођење надлежности суда у трећем степену, новог ванредног правног лека, захтева за испитивање законитости правноснажне пресуде, побољшана процесна права оштећеног и посебно осетљивих група и читавог низа решења.

За похвалу је прописивање чл. 139а ЗКП али поставља се питање усклађености са нацртом измене кривичног законика а који се односи на чл.143 КЗ Неовлашћено прислушкивање и снимање. За нарочиту похвалу је измена чл. 163 ст.2 ЗКП којом се успоставља обавеза обавештавања лица које је било предмет предузимања посебних доказних радњи а који материјал се неће користити у сврху вођења кривичног поступка.

Нисмо сагласни са завршним коментаром овлашћеног предлагача да за спровођење овог закона нису потребна додатна средства у буџету Републике Србије. Бројна позитивина нормативна решења у нацрту измене Законика о кривичном поступку, управо изискују додатна средства. Преговори о буџетима правосудних савета са Министарством финансија би требало у том смислу да пропрате предвиђену динамику усвајања измена Законика о кривичном поступку, као и почетак примене.

Највећи број поднетих захтева за заштиту законитости Врховном касационом суду, од почетка примене важећег Законика о кривичном поступку, управо се односио на трошкове кривичног поступка. Са друге стране јавна тужилаштва нису додатно организационо опремљена. У моменту кад се очекује усвајање измена Законика о кривичном поступку јавнотужилачкој организацији недостаје више од 200 јавних тужилаца. Број тужилачких помоћника и приправника није довољан, а број административног особља је давно препознат као организациони проблем целог правосуђа.

2. Конкретан део Нацрта закона чију измену предлагате и Ваш предлог за измену

чл. 103 ст.4 - брисати

чл. 162 ст. 1 тач. 2 – додати кривично дело Давање и примање мита у вези са гласањем
чл. 156 КЗ.

чл. 216 нацрта измене Законика о кривичном поступку треба да гласи: " Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије, а примењује се од 01.10.2026. године.

Образложење упућеног предлога за измену Нацрта закона

Чл. 103 ст.4 – оставља могућност изјављивања жалбе већу из чл. 21 ст.4 ЗКП. Успостављање права на жалбу је у потпуној контрадикторности са чл. 104 ЗКП а и са интенцијом законодавца кад је у питању побољшање процесних гаранција, посебно осетљивих сведока

Чл. 162 ст.1 тач.2 ЗКП – предложеним нацртом измене Законика о кривичном поступку је прописано проширење каталога кривичних дела у односу на које се могу применити посебне доказне радње. Проширење каталога је позитивно и имајући у виду показану интенцију законодавца да се за кривична дела, која се налазе у стварној надлежности посебних одељења за сузбијање корупције, успостави процесна могућност примене посебних доказних радњи. Та интенција произилази из чињенице да је додато кривично дело Пореске утаје из чл. 225 КЗ. Важећим ЗКП је прописано да Примање мита у обављању привредне делатности из чл. 230 КЗ, Примање мита из чл. 367 КЗ и Давање мита из чл. 368 КЗ су кривична дела за које се могу применити посебне доказне радње. Имајући у виду претходно наведено, те изражену чврсту намеру борбе против

корупције, треба прописати и за кривично дело из чл. 156 КЗ могућности примене посебних доказних радњи.

Чл. 216 Нацрта измене Законика о кривичном поступку – имајући у виду укупан број чланова нацрта измене, сматрамо да почетак примене измене закона у року од 8 дана од дана објављивања у "Службеном гласнику" није довољан да се носиоци правосудних функција упознају са изменама. Друго, потребне су и организационе примене, које је немогуће спровести у тако кратком временском периоду.

Фонд за хуманитарно право

Измене ЗКП-а

Члан 7.

У члану 15. став 4. мења се и гласи

„Изузетно, суд може да изведе доказе којима се утврђују чињенице у поступку, ако оцени да су изведени докази нејасни или противречни и када је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправио“.

Оваквим изменама суду се сада даје овлашћење да изводи доказе ради утврђивања чињеница у поступку, чиме се негира став 2. истог члана да је терет доказивања на тужиоцу. Предлогом овакве измене се, и поред тога што стоји реч изузетно, суду даје могућност да увек каже да је извођење доказа потребно да би се одређена чињеница утврдила. Овим се умногоме одступа од акузаторности поступка, што је и била намера законодавца приликом доношења ЗКП-а 2011. године, где је сматрао да тужилац у поступку треба да има активну улогу и да се окривљени у поступку супротставља само тужиоцу, док је суд непристрасна страна која треба да процени да ли је и до које мере тужилац доказао оптужни акт. Чињеница да се окривљени сада поред тужилаштва, супротставља и суду сам поступак чини неправичним. Оваквим предлогом се поред деградације адверзијалног поступка, заправо унижава и улога тужилаштва, јер је законодавац оваквом изменом показао да сматра да тужилац није способан да сам докаже оптужницу, већ му је потребан суд као помагач у поступку против окривљеног. То је велики корак уназад у односу на адверзијални систем који је ЗКП-ом постављен, те се овим решењем враћамо инквизиционом облику кривичног поступка.

Члан 23.

Члан 50. мења се и гласи:

Оштећени има право:

17) да поднесе жалбу против одлуке о трошковима кривичног поступка и досуђеном имовинскоправном захтеву;

Овај члан би требало изменити тако да оштећеном буде омогућено да изјави не само жалбу на одлуку о досуђеном имовинскоправном захтеву, него и на део одлуке која се односи на

имовинскоправни захтев уопште, независно од тога да ли је исти досуђен или је оштећени за његово остваривање упућен на парницу. ФХП је у свом раду, на основу дводеценијског искуства праћења процесуирања ратних злочина у Србији, много пута указивао да у поступцима за ратне злочине суд никада није одлучивао у погледу имовинскоправног захтева, већ је оштећене упућивао на парницу, укључујући и жртве сексуалног насиља и оштећене са статусом заштићеног сведока. Због негативне праксе судова у Србији, да у кривичним поступцима не одлучују о имовинскоправном захтеву, већ оштећене упућују на парницу, Врховни суд је 2019. године донео „Смернице за унапређење судске праксе у поступцима за накнаду штете жртвама тешких кривичних дела у кривичном поступку“ (Смернице), које су имале за циљ да судије подстакну да се имовинскоправним захтевима у поступку баве и помогну им у погледу одлучивања о накнади када је реч о нематеријалној штети. То до сада није дало видније резултате имајући у виду да судови генерално у малом броју случајева одлучују о имовинскоправном захтеву, док има судова који од доношења смерница до септембра 2025. године нису никада одлучили о истом.

Те из тог разлога треба додати следећу тачку првом ставу:

17) да поднесе жалбу против одлуке о трошковима кривичног поступка и одлуке о имовинскоправном захтеву;

Члан 47.

У члану 102. став 2. речи: „јавни тужилац“ замењују се речима: „јавно тужилаштво“.

У ставу 4. речи: „јавни тужилац“ замењују се речима: „јавно тужилаштво“, а речи: „надлежног јавног тужиоца“ замењују се речима: „надлежно јавно тужилаштво“.

У ставу 5. речи: „Јавни тужилац“ замењују се речима: „Јавно тужилаштво“.

Измене овог члана закона су само језичке природе, док је радна група пропустила да суштински измени ову одредбу закона и тиме побољша положај сведока. Ставом 5 овог члана предвиђена је могућност суда да захтева да полиција предузме мере заштите оштећеног или сведока, али не и обавеза да то учине. ФХП је и раније истицао да је неадекватна заштита сведока у кривичном поступку јер тужилац и суд нису дужни да захтевају од полиције њихову заштиту, већ им се само оставља та могућност, па је још 2015. године предлагао измене члана

102. ЗКП-а како би се ова обавеза увела.⁸ У својој Анализи првих 10. година суђења за ратне злочине у Србији, ФХП је навео случајеве у којима су се сведоци, бивши или активни припадници снага безбедности, жалили на претње које добијају ван суднице због сведочења. ФХП је тада изнео да је „само у једном случају веће обавестило јавност да је о претњама обавестило полицију, док у другим случајевима није било могуће утврдити да ли је суд поступио у складу са обавезама из ЗКП-а“.⁹ Из овог разлога, ради суштинске заштите сведока у поступку **нужно је увести обавезу тужилаштва и суда да заштиту траже.**

Те из тог разлога треба измени члан 102 став 5:

Јавни тужилац или суд може захтевати да полиција предузме мере заштите оштећеног или сведок у складу са законом.

Члан 48.

Члан 103. мења се и гласи:

„Сведоку који је с обзиром на узраст, животно искуство, начин живота, пол, личне особине, здравствено стање, врсту или природу кривичног дела и околности под којима је извршено кривично дело, последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја посебно осетљив, јавно тужилаштво, односно суд може образложеним решењем, на захтев странака, самог сведока, или по службеној дужности одредити статус посебно осетљивог сведока. [...]

Против решења из става 1. овог члана **дозвољена је жалба** већу из члана 21. став 4. овог законика“.

Оваква измена одредбе ЗКП-а о посебно осетљивом сведоку је недопустива. Њоме су уназађује положај посебно осетљивог сведока и негира заштита која је овом одредбом предвиђена, те омогућава додатно застрашивање сведока самом могућношћу побијања одлуке којом му се заштита пружа. Имајући у виду да се одлука о додељивању статуса посебно осетљивог сведока може побијати у оквиру жалбе против првостепене пресуде,

⁸ ФХП, Модел стратегије за процесуирање ратних злочина 2015-2025. године, стр. 23, доступно на: https://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2015/04/Model-Strategije-za-procesuiranje-ratnih-zlocina-u-Srbiji_za-web.pdf.

⁹ ФХП, Анализа процесуирања ратних злочина у Србији у периоду од 2004. до 2013. године, стр. 66 и 67, доступно на: https://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/10/Analiza_2004-2013_srp.pdf.

права окривљеног нису прекршена, те није нужно проширивати му их на овај начин. Увођење овакве одредбе би жртвама причињавало знатну штету, нпр. жртвама сексуалног насиља, излажући их секундарној виктимизацији. Осим тога увођењем права на жалбу на овакву одлуку би се само непотребно продужавао кривични поступак. Нарочито имајући у виду да су измене донете како би се ЗКП усагласио са Директивом 2012/29/ЕУ о успостављању минималних стандарда за права, подршку и заштиту жртава кривичних дела, како се наводи у образложењу. Наиме, наведеном Директивом је прописано да државе чланице осигуравају доступност мера за заштиту жртава и чланова њихових породица од секундарне и поновљене виктимизације, застрашивања и одмазде (Поглавље 4, члан 18).

Члан 53.

У члану 117. став 1. речи: „Орган поступка“ замењују се речима: „Јавно тужилаштво, односно суд“, а речи: „уз обавезу састављања службене белешке“ замењују се речима: „уз обавезу накнадног достављања писане наредбе“.

Став 5. мења се и гласи:

„Јавно тужилаштво, односно суд доставиће без одлагања наредбу о вештачењу странкама и браниоцу, а ако је вештачење одредио усмено, наредбу ће доставити у року од три дана од дана усменог одређивања вештачења“.

Оваква измена члана 117. у ставу 1 је недовољна јер у великој мери ускраћује оштећеног у погледу могућности за истицање ваљаног имовинскоправног захтева. Наиме, ЗКП, чланом 253. став 2. обавезује оштећеног да одређено означи свој захтев и поднесе доказе. Једино се досуђивање накнаде нематеријалне штете због душевних патњи услед смрти блиског лица досуђује по слободној оцени суда, односно без вештачења, већ само на основу оцене суда која висина накнаде је правична. У свим осталим ситуацијама, нпр. када се утврђује степен инвалидитета, наружености, умањења опште животне активности итд, неопходно је вештачење, јер ни оштећени ни суд не располажу стручним знањем које је неопходно да би се утврдиле те чињенице. Да би оштећени могао да испуни своју законску обавезу у погледу одређивања имовинскоправног захтева и подношења доказа, мора своје одређивање засновати на налазу вештака и приложити га као доказ. Са друге стране, одређивање вештачења на предлог оштећеног, у смислу члана 117 ЗКП-а до сада није било могуће, јер је законодавац изричито одредио да се вештачење одређује по службеној дужности или на предлог странке или браниоца, а оштећени није странка него само учесник у поступку. На овај начин оштећени је суштински онемогућен да испуни своју законску обавезу и поднесе ваљан имовинскоправни захтев на основу ког би суд могао да донесе своју одлуку.

Стога се предлаже измена члана 117 у ставу 1. тако да исти гласи:

„Јавно тужилаштво, односно суд по службеној дужности или на предлог странке, браниоца и оштећеног, одређује вештачење писаном наредбом, а ако постоји опасност од одлагања вештачење се, уз обавезу накнадног достављања писане наредбе, може и усмено одредити.

Члан 57.

У члану 123. [...]

После става 4. додаје се став 5. који гласи:

„Судска одлука се не може заснивати на налазу и мишљењу вештака који је добијен супротно члану 117. став 1. овог законика.”.

Увођење ове измене, без да је претходно измењен члан 117. на предложени начин, имало би негативне последице за оштећене у поступку, у погледу прецизирања имовинскоправног захтева. Наиме, ЗКП, чланом 253 став 2 обавезује оштећеног да одређено означи свој захтев и поднесе доказе. Једино се досуђивање накнаде нематеријалне штете због душевних патњи услед смрти блиског лица досуђује по слободној оцени суда, односно досуђује без вештачења, него само на основу оцене суда која висина накнаде је правична. У свим осталим ситуацијама, нпр. када се утврђује степен инвалидитета, наружености, умањења опште животне активности итд, неопходно је вештачење, јер ни оштећени ни суд не располажу стручним знањем које је неопходно да би се утврдиле те чињенице. Да би оштећени могао да испуни своју законску обавезу у погледу одређивања имовинскоправног захтева и подношења доказа, мора своје одређивање засновати на налазу вештака и приложи га као доказ. Са друге стране, одређивање вештачења на предлог оштећеног, у смислу постојећег члана 117 ЗКП-а и предложених измена, није могуће, јер је законодавац изричито одредио да се вештачење одређује по службеној дужности или на предлог странке или браниоца, а оштећени није странка него само учесник у поступку. У таквој ситуацији оштећеном би једино било на располагању вештачење које би обавио вештак по његовом приватном захтеву. Сматрамо да би такво вештачење било прихватљиво у кривичном поступку, имајући у виду да се, када се одлучује о имовинскоправном захтеву у кривичном поступку, то је један адхезиони поступак који се решава по правилима грађанског права. То би био ЗПП, који изричитом одредбом члана 261 странци дозвољава да сама приложи налаз вештака управо на оне околности које захтевају неко стручно знање са којим ни странка ни суд не располажу. Коришћење налаза вештака прибављеног на овај начин и заснивање судске одлуке у делу који се односи на имовинскоправни захтев оштећеног, ни у ком случају не би утицали на основну сврху кривичног поступка, односно утврђивање постојања или непостојања кривичне одговорности окривљеног. Због негативне праксе судова у Србији да у кривичним поступцима не одлучују о имовинскоправном захтеву, већ оштећене упућују на парницу Врховни суд је 2019. године донео Смернице, које су имале за циљ да судије

подстакну да се имовинскоправним захтевима у поступку баве и помогну им у погледу одлучивања о накнади када је реч о нематеријалној штети. То до сада није дало видљивије резултате имајући у виду да судови генерално у малом броју случајева одлучују о имовинскоправном захтеву, док има судова који од доношења Смерница до септембра 2025. године нису никада одлучивали о томе.

Члан 109.

Члан 283. мења се и гласи:

“Члан 283.

„Јавни тужилац, по прибављеном мишљењу оштећеног може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година и новчана казна, као и за кривична дела за која је законом прописано обавезно изрицање мере безбедности уз наведене казне ако нађе да не би било у јавном интересу вођење кривичног поступка, с обзиром на природу кривичног дела и околности под којима је учињено, степен кривице, ранији живот осумњиченог, његова лична својства и однос према оштећеном, ако осумњичени прихвати једну или више од следећих обавеза...”

Измене које се односе на проширење материјалних услова за примену опортунитета могу да допринесу постизању наведеног циља о бржем, јефтинијем и ефикаснијем кривичном поступку, а уједно и смањену оптерећења правосуђа, али са друге стране представљају опасна решења којима се доводи до релативизације кривичне одговорности и угрожавања опште сврхе прописивања и изрицања кривичних санкција, а то је сузбијање кривичних дела.

Надаље, уведени су и одређени услови за доношење наредбе о одлагању кривичног гоњења, који се односе на то да не постоји јавни интерес за вођење поступка, и прибављање мишљења оштећеног о одлагању кривичног гоњења. Међутим, први услов је нејасан и неодређен, те самим тим представља непотребно велику дискрециону моћ јавног тужиоца у овом случају, док други услов представља формалност, будући да јавни тужилац није дужан да уважи мишљење оштећеног. Поред тога, у случају да јавни тужилац донесе решење о одбацивању кривичне пријаве, оштећени нема право жалбе на њу. Јасно је да предлагачи спорних одредби нису имали намеру да дају значајнију улогу оштећеном у процесу одлагања кривичног гоњења.

Напред наведене измене подразумевају да је примена института опортунитета могућа и у случају кривичних дела против живота и тела, укључујући убиство детета при порођају, нехатно лишење живота, тешка телесна повреда, јер је забрањена казна затвора до пет година за ова дела. Уколико се опортунитет користи за одређена кривична дела попут насиља у породици, тежи облик кривичног дела злостављање и мучење, а узимајући у обзир чињеницу да у случају одлагања кривичног гоњења, окривљени не улази у кривичну евиденцију осуђених лица, чиме се урушава поверење у правни поредак и шаље порука потенцијалним починиоцима кривичних дела да одређена дела могу да прођу некажњено. Такође, поставља се питање моралне оправданости за увођење овако непримерено високог стандарда опортунитета. Основна идеја института опортунитета у савременом кривичном праву јесте да се користи искључиво за лакша кривична дела, мање друштвене опасности, и починиоце који нису високо ризични, те стога **предлажемо брисање одредбе у делу која се односи на одлагање кривичног гоњења за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година.**

Члан 120.

Члан 295. мења се и гласи:

„Члан 295.

Истрага се покреће против одређеног лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности.

У истрази се прикупљају докази и подаци потребни за доношење одлуке о подизању оптужнице, о обустави истраге, као и докази за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу или би њихово извођење било отежано.”

Овим изменама се сада укида могућност за покретање истраге против непознатог починиоца. У Нацрту закона је то објашњено на следећи начин „неформални поступак који претходни кривичном поступку – преткривични поступак, води се на нивоу најнижег степена сумње – основа сумње против осумњиченог лица који може бити и непознато лице, а чије утврђивање идентитета је један од основних задатака полиције након сазнања да је учињено кривично дело.“ Такође, оправдана је забринутост у вези препуштања полицији да прикупља доказе против непознатих починилаца, односно спровођење предистражних радњи без напора тужилаштва у процесуирању ратних злочина.

Члан 121.

У називу члана 296. реч: „Наредба“ замењује се речју „Решење“.

Предложене измене које предвиђају да уместо наредбе о спровођењу истраге, јавни тужилац доноси решење о спровођењу истраге нису само термилошке природе. Наиме, доношење решења уместо наредбе подразумева већи судски напор у фази истраге. У важећем ЗКП-у, јавни тужилац одлучује о спровођењу истраге без значајне судске интервенције, док доношење решења омогућава суду да процени да ли постоје оправдани основи сумње за покретање истраге. Како је предвиђено изменама, против решења о спровођењу истраге, окривљени и његов бранилац могу изјавити жалбу већу (члан 297. став 3.). У том случају, ако судија за претходни поступак процени да нису испуњени законом наведени услови за спровођење истраге може одлучити да нема места спровођењу истраге (члан 297. став 5.). Увођење додатне судске контроле још од фазе истраге сигурно неће допринети бржем и ефикаснијем кривичном поступку, као једном од најважнијих аргумената за доношење најновијих измена ЗКП-а. Поред тога, наведене измене подразумевају напуштање тужилачког концепта истраге који је уведен у домаћи правни систем ЗКП-ом из 2011. године, и враћање инквизиторском кривичном поступку, док већина европских кривичних законодавастава напушта таква решења.

Члан 124.

Члан 300. мења се и гласи:

“Члан 300.

Јавни тужилац је дужан да браниоцу окривљеног и браниоцу саокривљеног који је саслушан, достави позив да присуствује саслушању окривљеног, односно да окривљеном и његовом браниоцу достави позив, а оштећеног обавести о времену и месту испитивања сведока или вештака...”

Предложено је брисање става 2. – „Изузетно од става 1. овог члана, у поступцима за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, јавни тужилац може испитати сведока и без позивања осумњиченог и његовог браниоца да присуствују испитивању ако оцени да њихово присуство може утицати на сведока. У том случају судска одлука се не може заснивати искључиво или у одлучујућој мери на том исказу сведока“

Још једна промена у ЗКП која се доноси под изговором побољшања положаја окривљеног. У образложењу се наводи да је пракса у кривичном законодавству показала да разлози којима се јавни тужилац водио у овом случају нису били одређени, те да

новим изменама јавним тужиоцима свакако остаје могућност да користе институте посебно осетљивог сведока. Наиме, сматрамо да треба да постоје ситуације у којима јавни тужилац може да испита сведока без присуства браниоца и окривљеног, а да се не улази у процедуре одређивања статуса посебно осетљивог сведока, чиме се кривични поступак додатно компликује и беспотребно продужава, нарочито имајући у виду предложену измену ЗКП-а у члану 103. којом се уводи жалба против решења о одређивању статуса посебно осетљивог сведока. Важећа одредба свакако наглашава да се користи у изузетним ситуацијама, те да „у том случају судска одлука се не може заснивати искључиво или у одлучујућој мери на том исказу сведока.“ Такође, логичније решење у овом случају би било да се јасније одреде ситуације и разлози у којима јавни тужилац испитује сведока без присуства окривљеног и његовог браниоца, с обзиром да је један од главних циљева доношења измена ЗКП-а бржи и ефикаснији кривични поступци, а истовремено и јефтинији.

Члан 182.

У члану 451. ст. 1. и 2. мењају се и гласе:

„Другостепени суд испитује пресуду у делу који се побија жалбом, у оквиру основа побијања који су истакнути у жалби, али мора увек по службеној дужности испитати:

- 1) да ли постоји повреда одредаба кривичног поступка из члана 438. став 1. овог законика и да ли је главни претрес, противно одредбама овог законика, одржан у одсуству оптуженог, а у случају обавезне одбране и у одсуству браниоца оптуженог;
- 2) да ли је на штету оптуженог повређен кривични закон (члан 439.)

Другостепени суд поводом жалбе изјављене у корист оптуженог, испитаће по службеној дужности одлуку о кривичној санкцији ако је жалба изјављена због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања или због повреде кривичног закона”.

Овим изменама се проширује обавеза другостепеног суда и по угледу на раније важећа законска решења, поново поставља обавеза другостепеног суда да пресуду не испитују само у оквиру жалбених разлога, већ и по службеној дужности. Проширивањем овлашћења, у овом случају, другостепеног суда изгледа као да законодавац потврђује да нема веру у способност тужилаштва да адекватно заштити јавне интересе и истакне жалбу у погледу потенцијалних недостатака одлуке првостепеног суда. Оваквим решењем се и тужилаштву које је у поступку можда и било недовољно активно, али и окривљеном, оставља да изјаве какву год жалбу и да се ослоне на обавезу другостепеног

суда да по службеној дужности испитује добар део жалбених основа. Тиме се само ствара још већа могућност да се првостепене пресуде укидају и кривични поступци продужавају, иако и сада неоправдано дуго трају. Осим тога овим се суду дају овлашћења која систем кривичног поступка враћају у инквизициони, што је свакако супротно правцу у којем је поступак отишао ЗКП-ом из 2011. године.

Предложена измена:

Додавање члана 162а који се односи на посебна правила код доказивања у случајевима кривичних дела против полних слобода, па тако назив и текст гласе:

Члан 162а

Посебна правила о доказима у случајевима кривичних дела против полних слобода

- (1) Оштећеног кривичним делом није допуштено испитивати о његовом сексуалном животу пре извршеног кривичног дела које је предмет поступка. Ниједан доказ који се износи да би показао раније сексуално искуство, понашање или сексуалну оријентацију оштећеног неће бити прихватљив.**
- (2) Изузетно од става 1. овог члана може се у поступку користити доказ да сперма, медицинска документација о повредама или други материјални докази потичу од другог лица, а не од оптуженог.**
- (3) У случајевима извршења кривичних дела против човечности и вредности заштићених међународним правом, пристанак жртве се не може употребити у прилог одбране оптуженог.**
- (4) Пре прихватања доказа у складу с овим чланом, обавиће се одговарајуће саслушање, с кога је искључена јавност.**
- (5) Захтев, пратећа документација, и записник са саслушања чувају се запечаћени у посебном омоту, осим ако Суд не одреди другачије.**

Недостаци који су уочени у досадашњим поступцима за ратне злочине, који су вођени пред надлежним судом у Републици Србији од 2003. године до данас, а који су се односили на процесуирање сексуалног насиља у оружаним сукобима на простору бивше СФРЈ, указују на празнине и неадекватна решења у националном законодавном оквиру, као и на извесну неусклађеност са међународним стандардима. Неки од примера неусклађености представљају питања о ранијим сексуалним активностима жртве или

њеном пристанку, посебна правила у вези са оценом сведочења жртава (попут захтева за додатним доказима, осим сведочења жртве), итд. Ови примери указују да тренутна законска решења нису у складу са праксом међународних кривичних судова, а која приоритет даје заштити жртава и узима у обзир специфичности сексуалног насиља. Специфична природа и рањивост жртава сексуалног насиља изискује и посебне мере заштите током кривичног поступка. Управо због тога су у међународним оквирима изграђени посебни стандарди и обавезе институција у поступању са жртвама сексуалног насиља током судског поступка. Међу тим мерама су искључење јавности током сведочења, сведочење путем једносмерне интерне телевизије, посебна правила у вези са оценом сведочења жртава (није потребно поткрепљивање сведочења жртава сексуалног насиља другим доказима; пристанак жртве није основ за ослобођење од одговорности уколико је жртва била изложена насиљу или застрашивању, или уколико је страховала за себе или блиско лице; раније сексуално понашање жртве није прихватљив доказ). Узимајући све напред наведено, ФХП предлаже додавање члана 162а.

**КОМЕНТАРИ НА НАЦРТ ЗАКОНА О
МАЛОЛЕТНИМ УЧИНИОЦИМА КРИВИЧНИХ
ДЕЛА И ЗАШТИТИ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА У
КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ**

Центар за права детета

Нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку (Нацрт) је припремљен у кратком временском периоду који није пратила одговарајућа јавна расправа која подразумева учешће свих стручњака којих се овај закон тиче – стручњака не само у систему правосуђа, већ и у секторима социјалне заштите, здравства, образовања, организација цивилног друштва али и саме деце којих се овај закон највише тиче. Деца нису ни у једном тренутку консултована о предложеним решењима иако се у одредби члана 2 „Циљ поступка према малолетнику“ наводи право детета на партиципацију (додуше само у контексту вођења поступка према деци учиниоцима кривичних дела).

Наведена одредба члана 2 Нацрта снажније истиче неке од важних стандарда као што су принцип најбољих интереса детета, недискриминације и учешћа детета, примену лишавања слободе као крајње мере, само у изузетним околностима, поштовање приватности и обавезну специјализацију свих учесника у поступку и др. Ипак, ови стандарди нису довољно операционализовани у каснијим деловима закона – не види се како ће се они спровести кроз конкретне механизме, те постоји велики ризик да, уколико овакав текст буде усвојен, ове одредбе остану само декларативне, без стварних импликација на примену у пракси. Највећи проблем примене важећег Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица (Закон) је управо недовољна операционализација и недоречене одредбе које се могу различито тумачити, које намећу обавезе другим секторима – ван сектора правосуђа, а не предвиђају детаљан начин ни средства за њихово спровођење. Пример је посебна установа за лечење и оспособљавање за децу учиниоце кривичних дела са сметњама у развоју или психичким поремећајима – која је прописана законом, али никада није заиста успостављена, што је у пракси утицало на значајна кршења права детета.

У вези са тиме је посебно забрињавајуће решење наведено у Образложењу Нацрта да „за спровођење овог закона није потребно обезбедити финансијска средства у буџету Републике Србије“. Ова одредба је суштински погрешна и опасна. Заштита деце, што важи како за децу учиниоце тако и за децу жртве и сведоке кривичних дела, се не може спроводити без јасног буџетирања за специјализоване услуге, психосоцијалну подршку, бесплатну правну помоћ, као и системску међусекторску обуку и координацију (полиција-тужилаштво-судови-центри за социјални рад-школе-здравство-локалне услуге), што су само неки од примера мера заштите. Без предвиђених ресурса, прописане мере остају декларативне и непримењиве, одговорност се пребацује на добру вољу органа поступка и

других стручњака који учествују у поступку, а ризик од секундарне виктимизације расте. Ако желимо стварну, а не „на папиру“ заштиту деце, закон мора бити праћен реалним финансијским планом, роковима и носиоцима задатака.

Генерално се у Нацрту не води рачуна о деци са сметњама у развоју у кривичноправном систему у складу са стандардима које поставља Конвенција о правима особа са инвалидитетом и релевантни Општи коментари Комитета за права особа са инвалидитетом. Тако се не предвиђају посебне мере за обезбеђење посредника, особа за подршку или посебних заступника, приступачних окружења, превоза, информационих система, натписа на Брајевом писму, примене асистивне технологије, специјализоване обуке органа поступка и других учесника у поступку, што су само неки од примера прилагођавања поступка.

Као и у ранијим верзијама сличних нацрта овог закона, деца жртве и сведоци нису добила место и значај који би требало да добију у складу са међународним и европским стандардима. Доминира уређење поступка према деци учиниоцима кривичних дела, што је наравно од великог значаја, али су права деце жртава и сведока недовољно и узгред регулисана, и то чак уз значајно смањење раније достигнутих права.

Терминологија – Нацрт не води рачуна о терминологији која је развијена на међународном нивоу у претходне две деценије. На пример, у Општем коментару бр. 24 о правима детета у систему правосуђа за децу Комитета за права детета из 2019. године, Комитет јасно охрабрује употребу нестигматизујућег језика када су у питању деца за коју се тврди, која су оптужена, или за које је утврђено да су прекршила кривични закон. Сходно томе, уместо „малолетника“ и „малолетних лица“, требало би користити термине: „деца у сукобу са законом“ или „деца за коју се тврди, која су оптужена, или за које је утврђено да су прекршила кривични закон“, као и „деца жртве и сведоци у кривичном поступку“.

Одредбе које се односе на децу учиниоце кривичних дела:

Нацрт не прописује детаљно постојање адекватних алтернативних мера притвору у току припремног поступка.

Код одређивања васпитних налога се не види разјашњење улога органа у поступку и финансирање услуга које је потребно успоставити како би васпитни налози имали стваран значај, а што је током две деценије било указивано као велика препрека њиховој примени у пракси.

Нацрт не уводи снажније гаранције за заштиту права деце учинилаца којима је одређена заводска мера, нарочито у вези са процедуром у случају употребе силе и тортуре од стране обезбеђења ових установа. Овакви инциденти током две деценије примене Закона нису

били адекватно истражени и недостајала је одговарајућа реакција. Деца лишена слободе, било у притвору или установи, морају имати ефикасан приступ транспарентном и независном механизму притужби.

Одредбе које се односе на децу жртве и сведоке кривичних дела

Поједини принципи Конвенције о правима детета наведени у одредби члана 2 се односе само на учиниоце, а не и на жртве и сведоке кривичних дела. Нацртом би требало изричито предвидети процену најбољих интереса, забрану дискриминације и право на партиципацију детета жртве и сведока уз обезбеђење адекватних информација које су кључне за осигурање активног учешћа детета у поступку на начин који омогућава детету да разуме и оствари своја права (нпр. о својој улози и правима у поступку, укључујући начин узимања изјава, доступним услугама, механизмима подршке, тачним временима и местима одржавања саслушања, расположивим мерама заштите, могућностима за добијање одштете, права на жалбу итд).

Посебно је забрињавајуће што је дошло до смањења нивоа достигнутих права деце жртава и сведока на заштиту у кривичном поступку. Уместо да исправи проблеме који су идентификовани у примени током претходних двадесет година у вези са недоследним постављањем пуномоћника деци жртвама тако што би се пооштрили услови за одређивање пуномоћника и унапредила њихова специјализација, Радна група је одлучила да у потпуности укине ову одредбу. Тиме се крше сви релевантни међународни и европски стандарди који се односе на децу жртве и сведоке, и то пре свега: Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала (Палермо Протокол), Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања (Ланзарот конвенција), Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција), Смернице Комитета министара Савета Европе о правосуђу по мери детета, Директива 2012/29/ЕУ о успостављању минималних стандарда за права, подршку и заштиту жртава кривичних дела, Директива 2011/93/ЕУ о борби против сексуалног злостављања и сексуалне експлоатације деце и порнографије и др.

Нацрт прописује да се само деца млађа од 14 година не смеју суочавати са окривљеним у судници, што отвара врата кршењу права деце жртава и сведока старијих од 14 година.

Решење које предвиђа ограничење броја интервјуа би требало да буде ојачано тако што би се осигурало да нема изузетака за ограничен број интервјуа. Уколико би се законом ипак предвидео изузетак, такву одлуку би требало поткрепити посебним образложењем органа

поступка о томе на који начин су најбољи интереси детета у сваком конкретном случају размотрени и имали примаран значај приликом одлучивања.

Коначно, Нацрт не регулише низ важних права која су предвиђена међународним и европским стандардима као што су право на заштиту детета жртве и сведока у виду припреме за кривични поступак, изричито коришћење снимљеног исказа као доказа, заштита приватности, процена безбедносних ризика које учешће у поступку носи, право на накнаду штете и уопште примена индивидуалне процене као кључног инструмента заштите детета жртве и сведока од секундарне виктимизације.

Београдски центар за људска права

Чланом 63. Нацрта о ЗОМУКД предвиђено је да прикупљање обавештења од малолетника у својству грађанина обавља полицајац за малолетнике обавезно у присуству родитеља или законског заступника малолетника, осим у случају када су родитељ или законски заступник спречени да присуствују када ће се уместо родитеља или законског заступника обезбедити присуство представника органа старатељства или установе за смештај малолетника. Овакво решење оцењујемо недовољно прецизним и потенцијално штетним за права малолетника. Наиме, није јасно дефинисано шта се подразумева под „спреченошћу“ родитеља или законског заступника, нити који су то оправдани разлози због којих прикупљање обавештења од стране малолетника у својству грађанина не би могло бити одложено до њиховог доласка. Додатни проблем представља чињеница да се у пракси често дешава да лице које се саслушава у својству грађанина у току прикупљања самог обавештења добије процесни статус осумњиченог. У том случају малолетник, ако је без присуства родитеља или законског заступника, може бити у озбиљном ризику да се не снађе и не затражи изабраног браниоца или да да исказ којим би угрозио сопствени положај у поступку. Додатно, током самог тог процеса родитељи практично не би ни имали информацију да им је дете у полицији и да му прети ризик од процесуирања. У контексту привођења малолетних лица током актуелних јавних окупљања и протеста (где је реч углавном о средњошколцима), нужно је избећи сваку правну неодређеност и прописати да се прикупљање обавештења од малолетника може извршити искључиво у присуству родитеља или законског заступника (уз јасно опредељене, оправдане и аргументоване изузетке). Само овакво нормативно решење у потпуности обезбеђује усклађеност са принципом најбољег интереса детета, гарантује поштовање права детета на заштиту и правично поступање и елиминисање ризик од произвољне полицијске праксе.

ЦЕКОР- Центар за екологију и одрживи развој

По Закону о заштити животне средине заштићено природно добро јесте “очувани део природе посебних вредности и одлика (геодиверзитета, биодиверзитета, предела, пејзажа и др), који има трајни еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај, због чега као добро од општег интереса ужива посебну заштиту”

У претходном Кривичном закону постојао је члан 265. који се односио на уништавање заштићеног природног добра. Сада је тај члан обрисан, а уместо тога постоје чланови закона који се само односе на заштићене дивље животиње и биљке и станишта заштићене врсте животиња, чиме се сужава одређивање казни на само та дела, док шира област уништавања геодиверзитета, биодиверзитета, предела, пејзажа итд, остаје непокривена (на пример уништавања националних паркова и других облика заштите по Закону о заштити природе).